

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Μιά πιατέλα με Σταφύλια
Φωτογραφία του Χρ. Παλιούγκα

**Οί Ναουσαῖοι
Ευεργέτες**

**Πρωθούμενα
δενδροκομικά είδη**

**Οί ψείρες
του ἄνθρώπου
καί
ἡ καταπολέμησή
τους**

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

**Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ
ἐνδιαφέρον τῶν συνδρομητῶν της.**

**Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση
τῆς συνδρομῆς τοῦ ἔτους 1981**

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

**ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΕΙ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΟ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση: Βασιλέως Κων/τίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη-Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Έτος Ε' ΤΟΜΟΣ Β' Τεύχος 16ο — ΔΡΧ. 60

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Όδ. Ντινόπουλος, Έλενη Μήτσαλα, Λευκή Σαμαρά
Χρ. Μουχάγερ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Πόπη Μουραφελή
Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσώλης Γεωπόνος ΔΕΗ, τηλ. 22-557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Μιά πιατέλα με σταφύλια
Φωτογραφία Χρήστου Παλιούγκα

ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΗ:

«Μακεδονικά Νέα», Φιλίππου 18, 23-920, Νάουσα

OFFSET:

Λιθογραφική Ο.Ε. Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ίστορικά — Λαογραφικά — Λογοτεχνικά

ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ ΓΙΑΝΝΗ: Ίστορικά περί Ναούσης έξ άνεκδότη χειρογράφου	92
ΛΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Αίτηση όπλαρχηγού Ψαροδήμου	94
ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗΣ: Ίστορικές πηγές για τό κρασί	95
ΜΠΑΓΤΣΗ ΔΗΜ.: Οι Ναουσαίοι Εύεργέτες	96
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ.: Ίστορία της άμπελοφυγίας	98
ΒΑΣΙΛΑΚΗ ΒΑΓΓΕΛΑ: Άναδρομή 1941-1942	100
ΒΑΣΣΑΜΙΔΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ: Γαλάτες	104
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ: Τότι κι τώρα	106
ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ: Άκτινες laser	108
ΣΑΜΑΡΑ ΛΕΥΚΗΣ: Η άρπαγή της Άφροδίτης	110

Ίατρικά

ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Σ.: Οι προδιαθεσιακοί παράγοντες της στεφανιαίας νόσου	113
---	-----

Άφιέρωμα

ΤΖΑΝΑΚΑΚΗ Μ.: Οι ψείρες του ανθρώπου	115
--------------------------------------	-----

Γεωργικά — Δενδροκομικά

ΣΚΟΥΜΠΡΗ ΒΥΡ.: Τά άρωματικά φυτά στην Ελλάδα	118
ΚΟΥΚΟΥΡΙΑΝΗ Β.: Η πρόψυξη στα ροδάκινα	122
ΓΑΛΛΗ ΑΝΑΣΤ.: Προωθούμενα δενδροκομικά είδη	124

Διάφορα

ΣΑΜΑΡΑ Σ.: Σπαζοκεφαλίες	130
--------------------------	-----

Άγαπητέ φίλε

Σήμερα παρουσιάζουμε τό 16ον τεύχος. Τό τεύχος αυτό είναι αφιερωμένο στό «σταφύλι καί τό κρασί της Νιάουστας». Λέμε λίγα λόγια για τήν Ίστορία του κρασιού της Νάουσας πού έγινε «ξακουστό καί όνομαστό» σ' όλο τόν κόσμο μέσα στην Ελλάδα καί στό έξωτερικό. Τό κρασί της Νάουσας έπαιξε πρωταρχικό καί άποφασιστικό ρόλο στην οικονομία του τόπου καί στην ανάπτυξη της πόλης. Σήμερα «τιμούμε τό κρασί μας» πού πίνουμε.

Άγαπητέ φίλε

Στό τεύχος αυτό δημοσιεύουμε ενδιαφέροντα ιστορικά άρθρα πού άφορούν τήν περίοδο της επανάστασης του 1822. Επίσης δημοσιεύουμε ειδικά επιστημονικά άρθρα σχετικά με τήν υγεία του ανθρώπου καί άλλα γενικού μορφωτικού καί έγκυκλοπαιδικού περιεχομένου. Στίς σελίδες του περιοδικού φιλοξενούμε άκόμα, άρκετές συνεργασίες των νέων συγγραφέων της νέας γενεάς.

Άγαπητέ φίλε

Στό τεύχος αυτό δημοσιεύουμε άρκετές δραστηριότητες πολιτιστικών Συλλόγων της πόλης μας. Επίσης καί μερικές δραστηριότητες από τήν θεατρική κίνηση του τόπου στά χρόνια της κατοχής. Η Νάουσα πάντοτε ήταν πρωτοπόρος στίς πολιτιστικές καί καλλιτεχνικές έκδηλώσεις. Η Νάουσα έχει μία πλούσια καλλιτεχνική παρουσία καί μία παράδοση αξιόλογη στά θέματα αυτά. Καί ή παράδοση συνεχίζεται.

Άγαπητέ φίλε

Αυτά για σήμερα, θά τά πούμε σέ τρεις μήνες.

Ό Ντιν

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΙΔΙΩΤΩΝ	ΔΡΑΧ. 240
ΔΗΜΟΙ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, ΣΥΝ)ΣΜΟΙ	» 500
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛΑΡΙΑ	12

Ίστορικά περι Ναούσης έξ άνεκδότη

συνέχεια
ἀπ' τὸ προηγούμενο τεύχος

χειρογράφου

Ἀφοῦ ἐπανεστάτησεν ὁ Ζαφειράκης, ὁ Μάμαντης εὗρεν κατὰλληλον ἐποχὴν ν' ἀφοσιωθῆ εἰς τὸν Λουμπούτ πασιᾶ δεικνύων τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς ὁπαδούς του ὑπήκοα...¹ ὡς Βασιλεῖς τῶν ὀθωμανῶν, καὶ ἀμέσως ὁ Λουμπούτ πασιᾶς ἐπῆρεν αὐτὸν καὶ τὸν ἰατρὸν Ἀντωνάκην ὅπου πρό πολλοῦ ἀπὸ φόβον τοῦ Ζαφειράκη, διέμενεν καὶ ἐπηγγέλλετο τὸν ἰατρὸν εἰς Γενιτάσι αὐτοὺς ἔχων πλησίον του εἰς τὴν κατὰ τῆς Νάουσας ἐκστρατεῖαν του εἶχεν 18,000 (;)² στρατὸν διήρκησεν ὑπὲρ τὰς 50 ἡμέρας ὁ πόλεμος, ἐπὶ τέλους ὑπέδειξαν οἱ ἀφωσιωμένοι καλοὶ πατριῶται τὸ ἀφύλακτο μέρος λεγόμενον «ἀλώνια» καὶ ἐσπευσαν οἱ ὀθωμανοὶ ποῖος πρῶτον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, νὰ λάβῃ τὸν ἐπαινον τοῦ πασιᾶ καὶ τὰ δῶρα ἄλλ' ἢ θεία δικὴ τὸν ἐφθασεν, τὸν πρῶτον μὲ τοὺς ὁπαδούς του ἐφρονεύθησαν ἀπὸ τοὺς ὀλίγους φύλακας Ναουσσαίους, οἱ ὅποιοι ἀβλαβεῖς ἐτραβήχθησαν πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Δημητρίου ὅπου οἱ γενναῖοι Σουγκαράδες ἀδελφοὶ 5 μετὰ πολλῶν ἄλλων συγγενῶν των ἐφύλαττον τὴν ὀχυρὰν ἐκείνην θέσιν ἅμα ἔλαβε τὴν εἶδησιν ὁ Ζαφειράκης ὅτι οἱ τοῦρκοι εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ λεηλατοῦν, θύουν καὶ ἀπολύουν εἰς τὸ κάτω μέρος, ἀμέσως μὲ τοὺς ὀλοποιούς καὶ κυνηγούς ἐκλείσθη εἰς τὸν πύργον πλησίον εἰς τὴν ἀράπιτσαν (ποταμός) εἰς τὴν ἄκραν τῆς χώρας ὡς εἰς ἀκρόπολιν, ἐβάσταξεν τρεῖς ἔτι ἡμέρας πολεμῶν καὶ ἔδωσεν καιρὸν εἰς τοὺς χριστιανούς, ἐξήρχοντο πρὸς τὰ βουνὰ ἀ-

πὸ τὴν Κλεισοῦρα, καὶ πολλοὶ ἐσώθησαν εἰς τὸ Γραμματικόβον³ ὅπου καὶ ὁ πατὴρ μου εἶχεν πρῶτος καταφύγει μὲ ὀλόκληρον οἰκογένειαν, θήλεά τε καὶ ἄρρενα τρία, τέκνα καὶ ἡ Μήτηρ μου καὶ ὁ ἴδιος, χρησίμευσεν ὁ πατὴρ μου διὰ νὰ ὑποδέχεται καὶ περιθάλη τοὺς ἀποφυγόντας τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὸν θάνατον, οὕτω κατόπιν ὁ Ζαφειράκης, ἀφοῦ τραγικὸν θάνατον ἔδωκεν ἐντὸς τοῦ πύργου εἰς βρέφη τινὰ διὰ νὰ μὴν σκοῦζουσι, διὰ τῶν κλαυμάτων ἡσύχως

Τοῦ Γιάννη Βασδραβέλλη

χωρὶς νὰ ἐννοήσουν οἱ τοῦρκοι, ἐξῆλθε καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ ἀνταμῶθη μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς Καρατάσιον καὶ Γκάτσον οἵτινες τὸν ἐπερίμεναν.

Ἄμα ἀνταμῶθη ὁ Ζαφειράκης μὲ τὸν Καρατάσιον καὶ Γκάτσον ἐσηκώθησαν στιγμιαίως καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ στένωμα τὸ ἀπέχον ἀπὸ τὴν θέσιν ὅπου ἦτον τὸ Φρανκότζ⁴ ὥρας 4 ὑποπευθῆσαν μὴν τὸ κατέχουν οἱ κονιάροι (ὀθωμανοὶ) καὶ ἔκριναν εὐλογον νὰ μένουν εἰς τὸ λημέρι (θέσιν) ὁ μεγαλύτερος υἱὸς τοῦ Καρατάσιου, Γιαννάκης καὶ ὁ Ζαφειράκης μὲ τὰ γυναικόπαιδα, καὶ ἂν δέν εἶναι φυλαγμένο τὸ Φρανκότζ ἀπὸ τοὺς ὀθωμανούς νὰ ἐπιστρέψουν 3 ἢ 4 στρατιῶται, νὰ δώσουν εἶδησιν εἰς τὸν Ζαφειράκη νὰ κινήσουν καὶ αὐτοὶ κατόπιν καὶ ἐκεῖ νὰ τοὺς φθάσουν ἄλλως νὰ πολε-

μήσουν μὲ τοὺς κονιάρους καὶ ἀργότερα νὰ μεταβοῦν ἀφοῦ πάρουν τὴν εἰρημένην θέσιν ἄλλὰ κατὰ δυστυχίαν εἰς τὸ διάστημα τῶν 8 ὥρων...⁵ καὶ ἐπιστραφεῖς εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην κακοκαιρία, ὀμίχλη, καὶ ἔχασαν τὸν δρόμον τους, περίπου χίλιοι κονιάροι καὶ γκέγκηδες οἱ ὅποιοι εἶχον ἀκούσει τὸν χαλασμόν τῆς Ναούσης ἐτρέχαν νὰ προφθάσουν καὶ αὐτοὶ διὰ νὰ λαφυραγωγῆσουν, αὐτοὶ ἐπесαν ὡς συνήθως λέγεται εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἐστέκετο ὁ Ζαφειράκης μὲ τὰ γυναικόπαιδα, καὶ μόνον ὁ Ζαφειράκης, Γιαννάκης, ἓνας νυχογιὸς τους καὶ δύο στρατιῶται ἐγλύτωσαν ἀπὸ τοὺς κονιάρους τὰ γυναικόπαιδα ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἀπήχθησαν εἰς τὸ κιόσκι, ὅπου εἶχε στήσῃ τὴν σκηνὴν τοῦ ὀλομποῦτ πασιᾶς. Ὁ Λουμπούτ πασιᾶς ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ ὁ Ζαφειράκης ἐφυγαν ἡσύχασεν καὶ θαρραλέωτερα διέταξεν τοὺς δημίους, νὰ σφάξουν τοὺς ἀπὸ 15 ἐτῶν καὶ ἀπάνω, ὄσους συλλάμβαναν ζῶντας, οἱ τοῦρκοι δημίους εἶχαν γύφτους καὶ Ἰουδαίους Θεσσαλονικεῖς ἦτον ἀνθρωπομακελεῖον ἀντικρυ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ πασιᾶ ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον πλάτανον ἕως εἰς τὸ τέλος τοῦ κιόσκου, κατωφερές ὀλίγον τὸ μέρος ὅταν ἐπαρησίασαν τὴν Ζαφειράκινα, Καρατάσινα καὶ Γκάτσινά ἐνώπιον τοῦ πασιᾶ ἐρωτήθησαν διὰ τὴν ταυτότητά των, ὁ Μάμαντης καὶ ὁ ἰατρός Ἀντωνάκης οἱ ὅποιοι πάντα πλησίον τοῦ πασιᾶ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ κάθωνται ἀπεκρίθησαν ὅτι ἀληθῶς ἐκεῖναι ἦσαν τότε τὴν Καρατάσινα μόνον ἀπηγγόνισαν ἀπὸ

“Αγνωστα ‘Ιστορικά στοιχεία γιά τήν ‘Επανάσταση τοῦ 1821 – 1822 στήν Μακεδονία

Μιά ενδιαφέρουσα αἴτηση τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ψαροδήμου

(Μερικές χρήσιμες πληροφορίες ἀπό σχετικό ἄρθρο τοῦ Γ. Χ. Χιονίδη
πού δημοσιεύθηκε στά Μακεδονικά (Κ Τόμος) τῆς ‘Εταιρείας Μακεδονικῶν σπουδῶν)

Ὁ Γ. Χ. Χιονίδης στό σχετικό ἄρθρο δημοσιεύει, ἀξιόλογα ἀνέκδοτα ἐγγραφα, γιά μερικούς Μακεδόνας ὀπλαρχηγούς, τοῦ 1821 ἀπό τό «ἀρχεῖο ἀγωνιστῶν», (πού διεσώζεται στό «τμήμα χειρογράφων» τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης).

Στό «ἀρχεῖο τῶν ἀγωνιστῶν» τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν, διασώθηκε, (στό πρωτότυπο) μιά 5σέλιδη αἴτηση τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Δήμου Νικολάου ἢ Ψαροδήμου Ὀλύμπιου, πού ἀπευθύνεται στήν εἰδική στρατιωτική ἐξεταστική ἐπιτροπή, ἀρμόδια γιά τή χορήγηση σχετικῆς συντάξεως. Ἡ αἴτηση περιέχει ἀξιόλογες πληροφορίες σχετικά, μέ τήν ἐπανάσταση τῆς Κασσάνδρας τοῦ Ὀλύμπου καί γιά τήν ἐπανάσταση καί καταστροφή τῆς Νάουσας.

Λόγω τοῦ μικροῦ χώρου πού διαθέτει ἡ «Νιάουστα» δημοσιεύουμε μόνο ἐκεῖνα τά πληροφοριακά στοιχεία τῆς αἰτήσεως τοῦ Ψαροδήμου πού ἀφοροῦν τήν πόλη τῆς Νάουσας.

Λαμία τήν 23 Ἰουνίου 1865

Πρός

Τήν Σεβ. τοῦ ἀγῶνος Στρατιωτικήν ἐξεταστικήν Ἐπιτροπήν.

Κύριε Πρόεδρε,

Λαμβάνω τήν τιμήν, διά τῆς παρουσίας ἐκθέσεώς μου, νά φέρω ὑπ’ ὄψιν τῆς Σεβαστῆς Ἐπιτροπῆς, τās κάτωθεν, κατά τόν Ἱερῶν

ἀγῶνα, ἐκδουλεύσεις καί θυσίας μου, ἀπό τό 1821 μέχρι τό 1827 καί τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου, αἰτινες ἔχουσιν ὡς ἀκολουθῶς.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ ἀρχή τῆς ἐπαναστάσεώς μου τοῦ 1821 μέ εὔρεν ὀπλαρχηγόν καί οὐχί πολίτην, οὐδέ ἀπλόν στρατιώτην, ἀλλά ὀπλαρχηγόν, ὡς καί οἱ λοιποί τῆς πατρίδος μας ὀπλαρχηγοί τοῦ Ὀλύμπου.

Κατά τό 1821, γενομένου ἐν Ὀλύμπου συμβουλίου, εἰς τήν μονήν τοῦ ἀγίου Διονυσίου, ὄλων τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τήν παρούσαν μου λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν, ἤτοι τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου Ὀλυμπίου, Γέρο Καρατάσου, Ἀγγελῆ Γάτζου, Λογοθέτου τῆς Νιαούστης ἢ Ζαφειράκη, Γεωργίου Συροπούλου, Τόλια Γ. Λάζου, Δήμου καί Γεωργίου Τζαχιλίων, Μπίνου Κωνσταντίνου καί Λιάκου Διαμαντῆ, ἀποφασίσθη ἀπό κοινοῦ καί παμπηφεῖ νά δώσωμεν βοήθειαν εἰς τήν Κασσάνδραν καί τό Ἅγιον Ὅρος.

Κατά συνέπειαν ἀπεφασίσθη νά μεταβῶμεν τρεῖς ὀπλαρχηγοί, ὁ ὑποφαινόμενος, ὁ Κωνσταντίνος Μπίνος καί ὁ Λιάκος Διαμαντῆς. Μετέβημεν ὄθεν παραχρήμα εἰς Κασσάνδραν μέ 180 ἐκλεκτούς στρατιώτας, ἀρχηγούντος ἐκεῖ τοῦ

Μανουήλ Παπᾶ...

Ἄμα τῆ ἀφίξει μας εἰς Τρίκερι, εἰδοποιήθημεν διά τήν στενήν πολιορκίαν τῆς Νιαούστης, παρά τῶν ἐκεῖ πατριωτῶν μας ὀπλαρχηγῶν καί χωρίς νά χάσωμεν καιρόν, ἐπιβιβάσθημεν εἰς τά πλοῖα καί ἐφθάσαμεν ἐγκαίρως, ὅπου καί ἀμέσως ἄρχισαν αἱ ἀδιάκοποι μάχαι εἰς τό Κολινδρό, εἰς Κίτρος, εἰς Καστανιά, εἰς Φοῦντα, εἰς Μακριά Ράχη, εἰς Στόχοβα καί εἰς τό Καραβί (ὅπου ἐκεῖ ἐπληρώθη ὁ ὀπλαρχηγός Γεώργιος Συρόπουλος) εἰς δέ τήν τελευταίαν, εἰς Μηλιάν, ἐνικήθημεν παρά πολυαριθμοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τήν αὐτήν δέ ἡμέραν, Ἀπριλίου 4^ῃ τοῦ 1822, ἐχαλάσθησαν καί οἱ ὀπλαρχηγοί Γέρο Καρατάσος καί Ἀγγελῆς Γάτζου (ὁ δέ Λογοθέτης Ζαφειράκης καί ὁ υἱός τοῦ Γέρο Καρατάσου ἐφονεύθησαν). Μετά ταῦτα, οἱ σωθῶντες οὗτοι ὀπλαρχηγοί διευθύνθησαν, διά ξηρᾶς, εἰς Ἀσπροπόταμον, πρὸς τόν ἐκεῖ ὀπλαρχηγόν Νικολό Στορνάρην, ἐμεῖς δέ μέ τά πλοῖα, ἀπῆλθαμεν εἰς Σκίαθον.

Ἐπεσεν δέ εἰς τās ἄνω ρηθείσας μάχας πολλοί ἐκ τῶν συγγενῶν μας καί ὡς καί ὁ αὐτάδελφός μου Γιώργιος, ἡ δέ αὐταδέλφη μου

Συνέχεια στή σελίδα 127

Σημ. 1: Πρόκειται γιά τόν Ἀγγελῆ Γάτσου.

Σημ. 2: Ἡ μέρα 4 Ἀπριλίου τοῦ 1822 (παλαιό ἡμερολόγιο) ἀντιστοιχεῖ μέ τήν 17 Ἀ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΡΑΣΙ

Στή Νάουσα ή παράδοση της άμπελοκαλλιέργειας και του κρασιού είναι πολύ μεγάλη. Τό χώμα, τά νερά και τό κλίμα της Νάουσας αποτελούν ιδανικό συνδυασμό για τήν καλλιέργεια τών πιό εύγενών ποικιλιών άμπελιών για καλό κόκκινο κρασί. Τά δώρα αυτά της φύσης οί Ναουσαίοι άμπελοκαλλιεργητές τά άξιοποίησαν και τά άξιοποιούν μέ τόν καλύτερο τρόπο.

Άπ' όλες τίς πηγές επιβεβαιώνεται ότι ή Νάουσα είναι φημισμένη για τό καλό κρασί της άπό τά Βυζαντινά άκόμα χρόνια. «...Ή Νάουσα ή Νιάουστα κωμόπολις άκουστή διά τόν έξαιρετον οίνον...» σημειώνει στό βιβλίο του «Γεωγραφία παλαιά και νέα» (Βενετία 1728) ό Μητροπολίτης Άθηνών Μελέτιος, πού έζησε στό δεύτερο μισό του 16ου και τίς άρχές του 17ου αιώνα και είναι ό πρώτος νεοέλληνας πού έγραψε συστηματική γεωγραφία.

Έναν σχεδόν αιώνα άργότερα ό Γάλλος περιηγητής και πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Ε.Μ. Cousinery πού ταξίσεψε στη Δυτική Μακεδονία τό 1814 γράφει στό βιβλίο του «Voyage Dans La Macedoine» (Παρίσι 1831) σελ. 71 «Ό οίνος της Ναούσης είναι έν Μακεδονία ό,τι ό Βουργουνδίας έν Γαλλία, τόν πωλούν πάντοτε εις τιμήν διπλάσιαν τών άλλων οίνων... Τόν μεταφέρουν εις τήν Θεσσαλονίκη και τας Σέρρας, όπου καταναλίσκεται άφθόνως. Δύναμαι νά βεβαιώσω μάλιστα ότι έξαιρουμένου του της Τενέδου, ό οίνος ούτος θεωρούμενος ως συνήθης οίνος είναι πράγματι ό καλύτερος τών οίνων όλης της Τουρκίας».

Ό Κυριάκος Σιμόπουλος πού αναφέρει πολλά για τή Νάουσα

στόν τρίτο τόμο του έργου του «Ξένοι ταξιδιώτες στην Έλλάδα» σημειώνει (σελ. 445) ότι τή γνώμη του Cousinery άσπάζεται και ό Σ. Τ. Λάσκαρης στό βιβλίο του «Ή Θεσσαλονίκη στά τέλη του 18ου αιώνα» πού κυκλοφόρησε τό 1939 στην Άθήνα στά γαλλικά. Τό ίδιο βεβαιώνει έπειτα άπό μελέτη πολλών πηγών και ό Α. Ε. Βακαλόπουλος στό βιβλίο του «Ήστορία της Μακεδονίας 1354-1833».

Της Έλένης Ζεγκίνη — Μήτσιαλα Δασκάλας

Για τά κρασιά της Ναούσης ό Γάλλος Πουκεβίλ, πού διορίστηκε πρόξενος άπό τόν Μέγα Ναπολέοντα στην αΐλή του Άλη Πασά, γράφει στό βιβλίο του «Voyage de la Grece» έκδ. 1826 «Ό οίνος της Ναούσης είναι έκ τών καλύτερων της Μακεδονίας. Έπειδή δέν έχουν οί κάτοικοι οίναποθήκας θέτουν τούς κάδους επί τών διερχομένων κάτωθεν τών οικιών ρυακίων. Αί σταφυλαί αί παράγουσαι τόν οίνον τούτον έχουν γευσιν όξυ — στυπτικήν, ού ένεκα ό οίνος πίνεται τό 4ον ή 5ον έτος άπό του τρυγητού».

Υπάρχει μιá έκδοχή του Ν. Σφενδόνη στό «Μακεδονικό Ήμερολόγιο 1956», ότι τά κλήματα της Νάουσας είναι άπόγονοι ενός γένους κλημάτων άπό τή Βουργουνδία, πού έφερε δώρο στόν Άλη Πασά ό πολύς Πουκεβίλ. Τά κλήματα αυτά έγκλιματίσθηκαν στό τραχύ ήπειρωτικό έδαφος χωρίς όμως σποδαία αποτελέσματα. Άργότερα όταν ό Τεπενελής έξάπέλυσε τούς μεγάλους διωγ-

μούς, μεταφέρθηκαν άπό ήπειρώτες φυγάδες στη Νάουσα, όπου άπέδωσαν χάρη στις άριστες κλιματολογικές και έδαφολογικές συνθήκες της περιοχής.

Ή πληροφορία όμως αυτή του Σφενδόνη, χωρίς φυσικά νά μειώνει τήν άξία του Ναουσαϊκου κρασιού, δέν εύσταθει λογικά, άν λάβουμε ύπ' όψη τό παραπάνω κείμενο του Πουκεβίλ. Έτσι φαίνεται ότι τά κρασιά της Νάουσας όφειλαν τό έξαιρετικό τους όνομα στη δική τους δύναμη και τίς ικανότητες τών Ναουσαίων άμπελουργών.

Άρκετά στοιχεία δίνει έπίσης και ό Ευστάθιος Στουγιαννάκης «Ήστορία της πόλεως Ναούσης» Έδεσσα 1924 (Έπανεκδοση Συλλόγου Άποφοιτών σελ. 54) «...Γνωσθέντος δέ ότι ό καρπός της άμπελου παράγει τόν εύγευστότερον, άρωματικότερον, τονωτικώτερον και επί πολλά έτη διατηρούμενον οίνον, έκαλλιέργησαν μετά προθυμίας και έπιμονής τούς επί τών λόφων άμπελώνας δημιουργήσαντες σπουδαιότατον πόρον ζωής και πλουτισμού. Τοιαύτην δέ φήμην είχεν άποκτήσει ό οίνος βαθμηδόν, ώστε έλεγον, ως και σήμερα «κρασί σάν της Νιάουσας τό φέρουν στό μανδύλι».

Τούς καλύτερους οίνους παρήγον και παράγουν οί άμπελώνες της Σμίξης, Κωτίχας, Γάστρας, Καραγίδας και Γαλατσιάνου».

Τήν φήμη του κρασιού της Νάουσας τήν επιβεβαιώνει και ή λαϊκή μούσα, όπως στό τραγούδι
«Στά χίλια ούχακόσια
του ίνινηντα ίφτά
μάς ήρθιν ένας λιβέντης

Συνέχεια στη σελίδα 127

«Νιάουστα» μιά πόλη από εϋεργέτες

10. Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μέ τό χαρακτηριστικό νεοκλασικό της στύλ βρίσκεται χτισμένη στό κέντρο τής πόλης μας ή Δημοτική μας Βιβλιοθήκη. Καταστράφηκε από πυρκαιά στόν έμφύλιο καί σήμερα ξαναχτίζεται από τόν Δήμο μας, διατηρώντας όμως τήν παλαιά της πρόσοψη. Μιά πλάκα πάνω ακριβώς από τήν μπαλκονόπορτα μās δίνει τό όνομα του δωρητή καί τήν ήμερομηνία πού χτίστηκε.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΝΑΟΥΣΗΣ
ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ
ΔΑΠΑΝΗ ΓΕΩΡΓ. Δ. ΤΟΥΡΠΑΛΗ
1939

Ή βιβλιοθήκη

Του Τάκη Μπάιτση

11. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Μπαίνοντας στην πόλη μας απ' τόν κεντρικό της δρόμο είναι ή πρώτη μεγάλη μας Έκκλησιά. Ό ΆΓιώργης ήταν κτισμένος παλαιά πριν απ' τόν μεγάλο χαλασμό του 1822 όποτε καί καταστράφηκε. Οι Ναουσαίοι θέλησαν νά ξαναχτίσουν τήν καμένη τους Έκκλησιά καί τήν ξεκίνησαν μέ έρανο τό 1841. Τήν περίοδο αυτή ήρθε ό Γεώργιος Μπουφέλας ό όποιος καί έκτισε τήν Έκκλησιά μέ όλες τίς Άγιογραφίες της, πού τήν κάνουν νά ξεχωρίζει απ' όλες τίς άλλες. Δυστυχώς πολύ άργότερα περί τό 1950-1960 ή έπιτροπή κατέστρεψε τό ξυλόγλυπτο τέμπλο καί έκανε έναν άπροσάρμοστο τρούλο στην παλαιά αυτή Έκκλησία. Μεταγενέστεροι κατέστρεψαν καί τά μάρμαρα καθώς καί τά πετραδάκια του νάρθηκα για νά κάνουν μωσαϊκά.

Άνάμεσα στις τοιχογραφίες πίσω ακριβώς από τό παγκάρι είναι ζωγραφισμένος ό ίδρυτής κρατώντας στά χέρια του ένα χαρτί μέ τά έξής:

ΓΝΩΤΕ
ΕΘΝΗ ΚΑΙ
ΗΤΤΗΣΘΕ
ΟΤΙ ΜΕΘ
ΗΜΩΝ
Ο ΘΕΟΣ

Ή Έκκλησιά καί τό καμπαναριό του Άγ. Γεωργίου

Στό κάτω μέρος υπάρχουν μισογραμμένα τό στοιχεία

Γεώργιος Μπουφέλας προσκυνητής κατήγετο από τό πλησίον τής Ναούσης χωρίον Γκουλισιάνι. — Έπισκεφθείς τό 1840 τούς Άγίους Τόπους, επανήλθε εϊς αυτό καί έκποιήσας τήν κτηματικήν περιουσίαν του έλθών έγκατεστάθη εϊς Νάουσαν τό 1842. Τότε έπειδή ή τό 1841 άρξαμένη δι έράνων άνέγερσις του Έροϋ τούτου Ναου καί άφου διαθέσας όλόκληρον τήν περιουσίαν του διά έξεικόνησιν του Βίου του Σωτήρος καί όλων των Άγίων. Αφιέρωσεν δέ καί εϊς τήν ύπηρεσίαν του Έροϋ τούτου Ναου καί μέχρι του θανάτου του 1851 έχον οντως έξοχον καί αξιομίμητον υπόδειγμα αυτοαπαρνήσεως διά κάθε Χρηστιανόν Άμήν.

Ό ιδρυτής έμεινε μέχρι του θανάτου του σ' ένα μικρό κελί κάτω από τό Γυναικωνίτη. Τά όστά του είναι κάτω από τό παγκάρι.

Δίπλα στην εκκλησιά ύπήρχε καί τό κοιμητήρι τό όποιο, ήταν ότι άπόμεινε άπ' τό παλιό νεκροταφείο τής όμώνυμης ένορίας. Χαλάστηκε, άφου έδωσε τίς εϊκόνες του, έργα του Μεγάλου Χριστόδουλου Ματθαίου, στό παρεκκλήσι του Άγιου Νεκταρίου πού έγινε πρόσφατα στό Δεξιό μέρος του Νάρθηκα τής Έκκλησίας.

12. Τό ΚΑΜΠΑΝΑΡΙΟ

Χτισμένο από τούς Τούρκους τό 1869 είναι τό καμπαναριό του ΆΓιώργη. Τό πιο φημισμένο στην περιοχή.

Η παράδοση μās λέει ότι οί Τούρκοι γκρέμισαν τό παλιό καμπαναριό πού στηριζόταν σε τρεις πέτρινους τοίχους καί αυτομάτως παρέλυσαν. Αφου έταξαν νά τό χτίσουν καλύτερο έγιναν καλά. Από τότε οί Τούρκοι τής Νάουσας ποτέ δέν δούλεψαν τή μέρα του Άγιωργιού.

Άλλη παράδοση μās λέει ότι μετά τό γκρέμισμα, τούς μάζεψε ό Μουντίρης καί έταξε μπαξίσι σ' όποιον τή γκρέμισε για νά βρει τούς ταραξίες. Βγήκαν από τό πλήθος τρεις — τέσσερεις Τούρκοι για νά βραβευθούν. Τότε εξαλλος από τόν θυμό του ό Μουντήρης, τούς άνάγκασε νά πουλήσουν τήν περιουσία τους όλη, για νά ξαναχτίσουν τήν καμπαναριό όπως καί έγινε.

Ό εϋεργέτης Γ. Μπουφέλας (τοιχογραφία)

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΩΤΗΡΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Η ζωή μου είναι ένα κουρτινιασμένο παράθυρο,
ή διάθλαση ενός φωτός στον καθρέφτη,
είναι μία λάμψη σε χιονοσκεπαστη πεδιάδα,
λάμψη μέσ' τή λαμπρότητα,
ένas φακός στο φως τής μέρας.
Είμαι ό άγγελιοφόρος πρό του βασιλιά,
σε λαμπερό μετάξι ντυμένος,
καί τόσο ξεχασμένος.
Είμαι τό άγνωστο πρόσωπο στο άλμπουμ,
όνομα διαβατηρίου, άπάντηση σε άπογραφή,
ένα άκόμη νούμερο στις παγκόσμιες στατιστικές,
νεκρός όσο ζω,
ζωντανός μόνο όταν πεθάνω.
Έκτός κι αν οί στατιστικές αλλάζουν...

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΝΟΠΟΙΑΣ

Δέν γνωρίζουμε έπακριβώς πότε οι άνθρωποι άρχισαν νά ασχολούνται με τήν άμπελουργία και τήν οίνοποιία. Οί ειδικοί έρευνητές πού ασχολήθηκαν με τά θέματα τής άμπελουργίας άναφέρουν ότι για πρώτη φορά ή άμπελουργία άρχισε στις χώρες τής Ανατολής γύρω στά 5.000 π.χ. Από τήν Ανατολή ή καλλιέργεια τής άμπέλου διαδόθηκε στην Εύρώπη. Κατά τήν προϊστορική περίοδο (άγνωστο πότε) διάφοροι ίνδοευρωπαϊκοί λαοί πού εισέρευσαν στην Ελλάδα γνώριζαν από τήν παλαιά κριτίδα τους τόν οίνο, όνομα ίσως άσιατικό. Τό όνομα του οίνου είναι τό ίδιο πού δίδουν και οι διάφοροι λαοί. (Μυκήνες: Wo-po. Foίνος, οίνος — Ούγκαριτ: un — Άκκαδ: ipu — έβραϊστί: yayin — αραβιστί: Wain). Δέν συμβαίνει όμως τό ίδιο και με τό φυτό τής άμπέλου. (εις τήν σανσκριτικήν: draska ή ampitarsa εις τήν άραβική: kern εις τήν άρμενικήν: aikí, εις τήν περσικήν: rez εις τήν έβραϊκήν: gerhen). Διαφορετικά όνόματα δίδουν έπίσης οι διάφοροι λαοί στό όνομα του σταφυλιού.

Άπό πολύ ένωρίς ό δωρητής του οίνου θεοποιήθηκε. Μιά παλιά πινακίδα τής Πύλου γράφει di—Wo-pu-so-jo. ΔιΦονύσιο, Διόνυσος, όνομα συνδεδεμένο με τόν οίνο και έχει στενή θρησκευτική σχέση με τό όνομα του Διός.

Η εξέλιξη τής άνθρωπότητας στόν πολιτικό και πολιτιστικό τόμα συμπίπτει σχεδόν με τήν εισαγωγή εις τήν καλλιέργεια τής άμπέλου και τήν παραγωγή του οίνου. Όλοι οι άνθρωποι τών ιστορικών χρόνων μās μιλούν για τόν οίνο (μύθοι, τελετουργίες, άντικεί-

μενα). Με τόν οίνο γεννιούνται οι μύθοι και οι μεγάλες γιορτές προς τιμήν τών πρωταγωνιστών για τους όποιους ύψώνονται ναοί και ψάλλονται ύμνοι. Στις μεσογειακές χώρες εύημερεί ή οίνοφόρος άμπελος. Στις χώρες αυτές διαμορφώνεται ό μεγάλος πνευματικός κύκλος του οίνου, ό όποιος περιλαμβάνει ποιητές, μουσικούς, γλύπτες, ζωγράφους, τεχνίτες. Δέν ύπάρχει σχεδόν Έλληνας και άργότερα Ρωμαίος ποιητής, ό όποιος νά μη έχει ύμνήσει τόν οίνο.

Του Όδ. Ντινόπουλου

Οί πρωτόγονοι άνθρωποι στά διάφορα σημεία τής γής χρησιμοποιούσαν για τήν διατροφή τους τά σταφύλια ώρισμένων ειδών τής αυτοφυούς χλωρίδας. Η χρησιμοποίηση τών σταφυλιών από τους κατοίκους τής Ηπειρωτικής Ελλάδας για τήν διατροφή τους άναγεται στις άρχές τής 4ης π.χ. χιλιετηρίδας. Η άρχή τής καλλιέργειας τής άμπέλου στην Ελλάδα πρέπει νά τοποθετηθεί τό άργότερο στά μέσα τής 3ης χιλιετηρίδας.

Η πρόοδος στην άμπελοκαλλιέργεια όπως και στην οίνοποιία προχωρεί με σταθερά βήματα. Στους ιστορικούς χρόνους ή καλλιέργεια θά γίνει μία από τις σημαντικότερες για τις Έλληνικές περιοχές και τήν Οικονομία. Αυτό άποδεικνύεται από τά άρχαία κείμενα και από τις παραστάσεις επάνω σε μνημεία σε άγγεία και σε νομίσματα.

Οί άνασκαφές στους Σιταγρούς (Τούμπα Φωτολείβους) τής

πεδιάδας τής Δράμας έφεραν στό φώς άφθονα ζωικά και φυτικά κατάλοιπα μιάς μεγάλης χρονικής περιόδου από τό 4.500 π.χ. (παλαιές άποθέσεις χωμάτων) έως τό 2.500 π.χ. (νέες άποθέσεις χωμάτων). Στις άνασκαφές αυτές βρέθηκαν άπανθρακωμένα γίγαρτα. Τά άπανθρακωμένα γίγαρτα τών παλαιών άποθέσεων άνήκουν σε άγριες άμπέλους. Τά γίγαρτα όμως τών νεωτέρων άποθέσεων παρουσιάζουν άρκετά χαρακτηριστικά πού όμοιάζουν με τά γίγαρτα τών καλλιεργουμένων σημερινών ποικιλιών (μεγαλύτερες διαστάσεις, στενότερη μορφή και έπιμηκέστερο ράμφος). Αυτό άποδεικνύει ότι από τό τέλος τής Νεολιθικής Έποχής οι άμπελοι μπορούν νά θεωρηθούν ως «έξημερωμένες».

Οί Σουμέριοι, οι Αιγύπτιοι και οι Χιτιτίτες καλλιεργούσαν τήν άμπελο και γνώριζαν πολύ ένωρίς τήν τέχνη τής παρασκευής του οίνου. Οί Σουμέριοι τήν 4η χιλιετηρίδα π.χ. ήσαν έμπειροι άμπελουργοί. Γραπτές αναφορές για τήν άμπελο και τά προϊόντα της βρέθηκαν άφθονες σε αιγυπτιακούς παπύρους. Κατά πάσα πιθανότητα ένα είδος οίνου άρχισε νά παρασκευάζεται στην Μεσοποταμία πρό του 3.000 π.χ.

Ο Έλληνικός πολιτισμός τής άρχαιότητας έξαρτιόταν οικονομικά από τρία μεσογειακά φυτά: τό σιτάρι, τήν έλιά και τήν άμπελο. Ο οίνος υπήρξε και είναι ένα ποτό κοινωνικό με μεγάλη θρησκευτική σημασία. Στην άρχαιότητα είναι ένα ποτό άπαραίτητο για τά διάφορα συμπόσια. Στα χρόνια του Μινωικού πολιτισμού

Εκφ. 3. Ἡ Πρόχους τῶν σταφυλιῶν ἐκ Θήρας. Πρὸ τοῦ 1600 π.Χ.

ὀργανώνονταν στά ἀνάκτορα εἰδικά συμπόσια μέ βάση τόν οἶνο. Στίς τελευταῖες ἀνασκαφές στήν περιοχή τῆς Κνωσοῦ Κρήτης καί 1 χιλιόμετρο δυτικά τοῦ χωρίου Βαθυπέτρου βρέθηκε ἐγκατάσταση σταφυλοποιεστηρίου ἀθικτή (1600 π.Χ.)

Στή Θήρα βρέθηκε μία πρόχους τῶν σταφυλιῶν. Στήν ἐπιφάνειά της βρίσκονται γραμμένοι μέ καστανό χρῶμα τρεῖς μεγάλοι βότρες σταφυλιῶν. Μέ τό εὔρημα αὐτό ἐπιβεβαιώνεται ὄχι μόνο ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, ἀλλά καί ἡ ἐκμετάλλευση ποικιλιῶν, τῶν ὁποίων τά χαρακτηριστικά, ὁμοιάζουν ἀρκετά μέ τίς σημερινές ποικιλίες (1500 π.Χ.)

Στίς ἀνασκαφές τῶν ἀνακτόρων τοῦ Νέστορα στήν Πύλο (1300 π.Χ.) βρέθηκε ἀποθήκη οἴνου.

Ἡ Βίβλος μᾶς εἶχε διασώσει πολύ παλαιές προφορικές παραδόσεις καί ἔτσι εἶναι δυνατό νά ἔχουμε ἀρκετές πληροφορίες γιά τήν καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου στήν Παλαιστίνη. Γιά τήν ἀρχή τῆς καλλιέργειας τῆς ἀμπέλου καί παραγωγῆς τοῦ οἴνου ἔχουμε τό πολύ γνωστό ἀπό τήν Γένεση (1χ20) κείμενο τῆς ἱστορίας τοῦ Νῶε:

«Καί ἤρχισεν ὁ Νῶε νά εἶναι γεωργός καί ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καί ἐπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καί ἐμεθύσθη». Ἦταν παλαιά ἡ δυνατότητα παρασκευῆς οἴνου. Ἀπό τήν Γένεση (ΧΙ 9 καί 10) πληροφορούμεθα: «Καί διηγήθη ὁ ἀρχαιονόχος τό ἐνύπνιο αὐτοῦ πρὸς τόν Ἰωσήφ καί εἶπε πρὸς αὐτόν. Εἶδον εἰς τό ὄνειρόν μου, καί ἰδοῦ ἀμπελος ἐμπροσθέν μου καί εἰς τήν

ἀμπελον ἦσαν τρεῖς κλάδοι, καί ἐφαίνετο ὡς βλαστάνουσα, καί τά ἄνθη αὐτῆς ἐξήνθησαν καί οἱ βότρες τῆς σταφυλῆς ὠρίμασαν».

Ἀξίζει νά ἀναφερθεῖ ἐδῶ ὅτι στό δημόσιο δρόμο Τριπόλεως Πατρῶν καί κοντά στό χωριό Παγκράτι τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ὑπάρχει ἓνα ἐξαιρετικά μεγάλο ἡλικιωμένο κλίμα, ἀναρριχώμενο ἐπάνω σέ τρεῖς μεγάλους πρίνους. Τό κλίμα ὀνομάζεται γενικῶς «κλίμα τοῦ Πausanία» ἀπό τό ὄνομα τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ καί περιηγητοῦ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνα. Ἀνεξάρτητα ἀπό τό ὄνομα πού φέρει, πρόκειται γιά ἡλικιωμένο φυτό τῆς ἀγρίας ἀμπέλου.

συνέχεια στό ἐπόμενο τεῦχος

ΜΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

μέ τό ἔργο τοῦ Σπύρου Μελά «Ὁ μπαμπάς ἐκπαιδεύεται»
παιγμένο ἀπό τό καλλιτεχνικό τμήμα τοῦ «Φ.Ο.Ν. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ»
μέ τήν συμμετοχή τεσσάρων καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου μας

Ἡ Νάουσα τοῦ 1941-1942 πού τήν βάραινε ἡ κατοχή καί ὕστερα ἀπό τά γεγονότα τῆς περιόδου ἐκείνης (ἡ κατάληψη τῆς πόλεως ἀπό τοὺς ἀντάρτες ὑπὸ τήν ἡγεσία τοῦ Μαύρου (*Χρηστος Παλαμάς*), ἡ ἀποχώρηση τῶν ἀνταρτῶν, ἡ λεηλασία τοῦ Νοσοκομείου (*δωρεά τῶν ἀειμνήστων ἀδελφῶν Λαναρά καί Φωκίωνος Πεχλιβάνου πού δέν εἶχε συμπληρώσει τότε ἕνα χρόνο λειτουργίας*) ἀπό λίγους εὐτυχῶς συμπολίτες μας, ἡ ἐκτέλεση δώδεκα συμπολιτῶν μας, στό μέρος ὅπου σήμερα εἶναι τό κλειστό Γυμναστήριο πού ἀνεγέρθη πρόσφατα, ὕστερα ἀπό συνοπτική διαδικασία τοῦ Γερμανικοῦ στρατοδικείου πού συνεδρίασε τότε στό Καφενεῖο Ἐθνικό τῶν ἀδελφῶν Παπαφιλίππου), ἄρχισε νά βρῖσκει τόν ἑαυτό της καί τόν κανονικό ρυθμό τῆς ζωῆς της.

Ἀρχή τῆς ἡρεμίας καί τῆς κανονικῆς ζωῆς ἦταν καί ἡ ἐπανάληψη τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Ὁ γιός τοῦ πόνου» ἀπό τό καλλιτεχνικό τμήμα τοῦ Φ.Ο.Ν. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ καί ἡ συναυλία τῆς συμφωνικῆς Μαντολινάτας πού μετεῖχαν καί οἱ ἐπαγγελματίες ἀρχιμουσικοί Θανάσης Ἄτσης (κορνέτα καί μαέστρος), Ἀντώνιος Βελιγδένης (σαξόφωνο, κλαρίνο, ὄμποε) καί ὁ ἀξέχαστος Ἀλέξανδρος — Ἀπόστολος Κουγιουμτζῆς — (κιθάρα, μανδόλα).

Μετά τήν ἐπιτυχία τῶν ἀνωτέρω καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, διάχυτη ἦταν ἡ ἐπιθυμία νά ἀνεβάσουμε ἕνα καλό ἑλληνικό ἔργο. Τότε ἔγραψα στήν Ἀθήνα

στόν ἀείμνηστο Χριστόφορο Νέζερ πρωταγωνιστή τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου καί καλόν μου φίλο καί αὐτός μοῦ ἔστειλε τό θεατρικό ἔργο «Ὁ μπαμπάς ἐκπαιδεύεται» τοῦ Σπύρου Μελά. Ἀφοῦ τό διάβασα τό ἔδωσα στόν ἀείμνηστο Σωκράτη Παπαδόπουλο ταμία τότε τοῦ Φ.Ο.Ν. Ὀλυμπιακός καί ἀφοῦ τό διάβασε καί αὐτός μοῦ λέει νά τό ἀνεβάσουμε.

τοῦ Βασιλάκη τοῦ Βαγγέλα

Ἀμέσως καλοῦμε ἑκτακτη συνεδρίαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καί μέ εἰσηγητή τόν Σωκράτη καί παρουσία ὄλων τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. ἀποτελούμενο ἀπό τοὺς Βασίλειο Κασάπη (πρόεδρο), τόν ἀείμνηστο Γεώργιο Φασούλα (ἀντιπρόεδρο), τόν ἀείμνηστο Εὐάγγελο Γιόκαλα (γενικό γραμματέα), τόν ἀείμνηστο Σωκράτη Παπαδόπουλο (ταμία), τόν ἀείμνηστο Δημοσθένη Οἰκονόμου (ἐφορο ποδοσφαιρικοῦ τμήματος πού ἐκτελέσθηκε στό Νταχάου γερμανίας), τόν Δημήτριο Πιτσιούνη (ἐφορο καλλιτεχνικοῦ), τόν Σταῦρο Ρίζο (ἐφορο ἀθλητικοῦ τμήματος), τόν Μήτσο Δημητριάδη (ὑπάλληλο τῆς Ἴονικῆς — Λαϊκῆς Τραπέζης), τόν Στέργιο Βογιατζῆ ἢ Τέγο, τόν ἀείμνηστο Γιάννη Μουμτζίδη καί τόν Κώστα Μέσκο (σύμβουλοι). Στή συνεδρίαση ἦταν καί ὁ ἀρχηγός τῆς

ποδοσφαιρικῆς ὁμάδας Λάμπης Ἰωσηφίδης (καθηγητῆς φιλολογίας).

Ὑστερα ἀπό πολύωρη συζήτηση ἀποφασίσθηκε παμψηφεί τό ἀνέβασμα τοῦ ἔργου καί ἀνέθεσε τήν καλλιτεχνική διεύθυνση σέ τριμελῆ Ἐπιτροπή ἀποτελούμενη ἀπό τοὺς Κώστα Χέλμη (καθηγητῆ μαθηματικῶν), Μήτσο Δημητριάδη (ὑπάλληλο τῆς Λαϊκῆς — Ἴονικῆς Τραπέζης) καί Βασίλειο Κασάπη, μέ ἐντολή τήν ἐπιλογή τῶν Ἐρασιτεχνῶν ἠθοποιῶν καθῶς καί τή διδασκαλία τοῦ ἔργου. Ἡ ἐπιτροπή ἀμέσως διάλεξε τοὺς ἐρασιτέχνες ἠθοποιούς, τοὺς ὁποίους γιά τήν Ἱστορία τοὺς ἀναφέρουμε. Στρατῆς Βούλγαρης, ὡς Προκόπης Καλαούζος (καθηγητῆς Φιλολογίας τοῦ Γυμνασίου Ναούσης), ὁ ἀείμνηστος Γιάννης Τζαναβάρας, ὡς γιός τοῦ Προκόπη Καλαούζου (καθηγητῆς ἐπίσης τοῦ Γυμνασίου), ὁ Λάμπης Ἰωσηφίδης, ὡς Ἄγγελος — δημοσιογράφος, ὁ Σταῦρος Ρίζος, ὁ Φιλώτας Ἀρκοδοχωρίτης, ὁ Ἀντώνης Ψαρᾶς, ὁ Μανώλης Κατζιούρας καί ὁ Βασίλειος Φειδάντσης, ὑποβόλεας, καθῶς καί πολλοί ἄλλοι τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων μοῦ διαφεύγουν. Τοὺς γυναικείους ρόλους ἀνέθεσε στίς τότε δίδες Μπέτη Τσουκαλά (εὑρίσκεται στήν Ἀμερικῆ) Μάχη Παπαδοπούλου, Μιμή Περδικάρη, Εὐδοξία Σταματίου, Εὐαγγελία Ψαρᾶ καί ἄλλες πού τὰ ὀνόματά τους μοῦ διαφεύγουν διότι πέρασαν 39 ὀλόκληρα χρόνια.

Ἡ καλλιτεχνική ἐπιτροπή, ὁ

στερα από πολλές ενέργειες ανέθεσε τὰ σκηνικά και τό μακιγιάζ στους εξαιρετικούς ζωγράφους Τάκη Χασιούρα (πατέρα του σημερινού Χασιούρα) και τους συμπολίτες μας Θωμά Τέσα (πού ήλθε τότε από την Αθήνα και έμεινε στην Νάουσα λόγω τής κατοχής).

Μετά από λίγο καιρό άρχισαν οι πρόβες. Οι δύο πρώτες έγιναν στο δωμάτιο πού υπήρχε επάνω από τον φούρνο του Χρήστου Παπαδόπουλου. Τό δωμάτιο ήταν μικρό, τὰ πρόσωπα πολλά και γι' αυτό ή καλλιτεχνική έπιτροπή μετέβη και παρακάλεσε τον Δήμαρχο, άείμνηστο Άργύρη Παπαθανασίου, νά μās χορηγήσει την αίθουσα του Δημοτικού Θεάτρου (κατεδαφίσθηκε τό 1950 — ή γνωστή ως Τιτάνια) και ήταν μεταξύ τής σημερινής στρατιωτικής Λέσχης και του Λαογραφικού μουσείου. Ό Άργύρης Παπαθανασίου ευχαρίστως έδωσε τὰ κλειδιά στην έπιτροπή και λυπήθηκε πού δέν ήταν σέ θέση νά μās βοηθήσει οικονομικά για την μερική έπισκευή τής αίθουσας. Την έπισκευή ανέλαβε άφιλοκερδώς ό Σταύρος Ρίζος, οικόδόμος, υπό τον όρο νά τον βοηθήσουν άπαιρητήτως και οι συνάδελφοί του Τάκης Πιτσιούνης, Γιώργος Φασούλας, Βασιλάκης Κασάπης, Ευάγγελος Γιόκαλας, Στέργιος Βογιατζής, άλλως θά σταματούσε την έπισκευή. Οι παραπάνω άποτελούσαν την παρέα του. Στο διάστημα αυτό συνέβησαν αρκετά κωμικά επεισόδια πού δέν περιγράφονται.

Τώρα οι πρόβες γίνονται άνετα, τότε ήταν κουραστικές για τους έρασιτέχνες ήθοποιούς και αυτό γιατί στον θίασο ήταν τέσσερεις καθηγητές, δύο φιλόλογοι, ένας τής Γυμναστικής και ένας μαθηματικός. Έπίσης στον έρασιτεχνικό θίασο ήταν και ένας νομι-

κός ό Μήτσος Δημητριάδης, υπάλληλος τής Τράπεζας. Θά ήταν μεγάλη παράλειψη εάν δέν άνέφερα και τον Γυμνασιάρχη Ίωαννίδη πού επέτρεψε στους καθηγητές και στις μαθήτριες νά πάρουν μέρος στον έρασιτεχνικό θίασο και μάλιστα δέν παρέλειψε νά παρακολουθεί τις πρόβες και ή συμβολή του ήταν πάρα πολύ μεγάλη στο καλό παίξιμο των έρασιτεχνών ήθοποιών.

Μετά από πρόβες δύο μηνών, ήρθε «ή μέρα ή καλή και ή μεγάλη» όπως την όνόμασε ό άείμνηστος Γιάννης Τζαναβέρος και δόθηκε ή πρεμιέρα στην αίθουσα του Δημοτικού Θεάτρου Ναούσης πού έν τώ μεταξύ είχε έπισκευασθεί μερικώς. Τά καθίσματα παραχώρησαν χωρίς ένοίκιο ό Τάκης Δάρης και οι άείμνηστοι Κατής και Σωτήρης Μήτας πού είχαν τότε τὰ έξοχικά Κιόσκι και Μήτα.

Τά εισιτήρια είχαν όλα πωληθεί και ή ζήτηση ήταν μεγάλη και οι άπειλές πάρα πολλές (τό επέτρεπε και ή εποχή). Άρκει νά αναφέρω και τό έξής. Ένας συμπολίτης μας, άς μου έπιτραπεί νά μην αναφέρω τ' όνομά του, έδειρε άγρια ένα συνάδελφο του Δ.Σ. διότι δέν του έδινε εισιτήριο και δέν είχε νά του δώσει.

Ό αίθουσα του θεάτρου ήταν υπερπλήρης από κόσμο. Τό Δ.Σ. κράτησε την πρώτη σειρά άριστερά και δεξιά για τους έπισήμους πού ήταν από τις Έλληνικές αρχές ό Άργύριος Παπαθανασίου (δήμαρχος), ό Δ/τής τής χωρ/κής Τάσος Άστεριάδης (γαμπρός του Σπάρτη), ό Καραίνδωρος (γαμπρός του Μούρζιου), πού αναπληρούσε τον οικονομικό έφορο Ναούσης και από τις Γερμανικές αρχές ό φρούραρχος μαζί με 20 αξιωματικούς περίπου του Γερμανικού στρατού.

Ό παράσταση είχε μεγάλη έ-

πιτυχία, τέτοια πού θά την ζήλευαν και αυτοί του κρατικού θεάτρου. Αυτό όφειλόταν στο γεγονός ότι πολλοί έρασιτέχνες ήθοποιοί ήταν άνωτάτης μορφώσεως. Κοντά δέ σ' αυτούς και οι άλλοι διδάχθηκαν πολλά για νά μάθουν νά παίζουν.

Τό τέλος τής παραστάσεως κάλυψαν, χωρίς προηγούμενο, παρατεταμένα χειροκροτήματα, πού κράτησαν πολύ ώρα και ύποχρέωσαν τους έρασιτέχνες ήθοποιούς νά βγουν πολλές φορές επί τής σκηνής. Τότε ό Γερμανός φρούραρχος σηκώθηκε και μαζί με δύο αξιωματικούς, τον Δήμαρχο και τον Δ/τή τής Χωροφυλακής άνήλθαν στα παρασκήνια για νά συγχαρούν τους έρασιτέχνες ήθοποιούς. Ό σκηνή όμως ήταν μικρή και για καμαρίνι ήταν ένας στενός διαδρομάκος. Ό σκηνή γέμισε από τους έρασιτέχνες ήθοποιούς, τους έπισήμους και άλλους. Τό άδιαχώρητο ήταν κενός λόγος. Τότε συνέβη τό έξής γεγονός πού θά πληρώναμε ακριβά. Ό Φιλώτας Άρκοδοχωρίτης, νεαρότατος τότε, τραβάει τὰ σκηνιά τής Αύλαίας και την άνοίγει. Τότε τί έγινε δέν περιγράφεται. Ό Γερμανός φρούραρχος στην αρχή έξαγριώθηκε αλλά βλέποντας τον κόσμο νά χειροκροτάει με ένθουσιασμό, αναγκάστηκε νά χαμογελάσει και όλοι μαζί νά ύποκληθούν πρό του κοινού (καθώς έμαθα άργότερα νόμισε πώς ήταν έθιμο των Έλλήνων νά χειροκροτούν αυτούς πού συχαίρουν τους ήθοποιούς).

Άφου έφυγε ό κόσμος και ήμασταν όλο χαρά στην πλατεία του θεάτρου, ρωτάω τον Φιλώτα Άρκοδοχωρίτη γιατί τό έκανε αυτό και μου άπαντάει με άφέλεια «μόνο έμεις θά είμαστε αναγκασμένοι νά ύποκλιόμεθα στους Γερμανούς, άς ύποκλιθούν και αυ-

τοί στους συμπατριώτες μας».

Ἄφου τελείωσαν τὰ χειροκροτήματα καὶ ἄρχισε ὁ κόσμος νὰ φεύγει καὶ οἱ ἑρασιτέχνες κατέβηκαν στὴν πλατεία τοῦ θεάτρου, ὁ Γυμνασιάρχης Ἰωαννίδης συγχαίροντας τοὺς καθηγητές πού πήραν μέρος στό θίασο τοὺς εἶπε χαριτολογώντας «Χαίρομαι ιδιαίτέρως διότι ἡ ἐκπαίδευσή σας στὸν θεατρικὸ τομέα ἦταν ἄριστη καὶ ἡ φιλομάθειά σας σπουδαία».

Ἄφου πέρασε μῆνας καὶ οἱ πρόβες δέν σταμάτησαν ἀλλὰ ἀραιώσαν, ἀποφασίσαμε νὰ πᾶμε νὰ δώσουμε παραστασὴ στὴ Βέροια. Τὸ μεγάλο πρόβλημα τότε ἦταν τὸ μεταφορικό μέσο. Ὁ σιδηρόδρομος τὴν περίοδο ἐκείνη μετέφερε γερμανικά στρατεύματα.

Τότε ὁ σύμβουλος τοῦ Φ.Ο.Ν. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ Κώστας Μέσκος ἐρίξε τὴν ἰδέα νὰ παρακαλέσουμε τὸν γερμανὸ φρούραρχο νὰ μᾶς χορηγήσει αὐτοκίνητα τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ πού ὑπῆρχαν πάρα πολλά στὴ Νάουσα. Ἐπίσης παρακαλέσαμε τὰ μέλη τοῦ Δ/κοῦ συμβουλίου Δημοσθένη Οικονόμου καὶ Μήτσο Δημητριάδη νὰ φροντίσουν νὰ πάρουν τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν Γ. Γραμματέα τοῦ Ε.Α.Μ., ἀλλὰ αὐτὸς τοὺς εἶπε ὅτι εἶναι ἀναρμόδιος καὶ τοὺς παρέπεμψε στὸν καθοδηγητὴ. Καὶ αὐτὸς μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες τοὺς ἔδωσε τὴν ἄδεια καὶ τὴν Κυριακὴ — ἀφου πρὸ δεκαημέρου στὴν Βέροια ἦσαν ὅλοι ἔτοιμα — μὲ τρία φορτηγά τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ πήγαμε στὴν Βέροια.

Τὸ ἀπόγευμα καὶ ἐνῶ ἐτοιμάζαμε τὰ σκηνικά κ.λ.π. ἐρχεται ἑάν θυμᾶμαι καλά ὁ Κώστας Γεωργιάδης ἢ ὁ Δῆμος Σέρμπος καὶ μοῦ λέει «κ. Πρόεδρε εἶναι στὴν εἰσοδοὺ δύο Γερμανοὶ καὶ ἓνας πολίτης καὶ σέ ζητοῦν». Πῆγαν ἀμέσως καὶ ὁ πολίτης, πιθανόν διερμηνεὺς θὰ ἦταν, μοῦ λέει «πᾶρε

τὴν ἄδεια τελέσεως τῆς παραστάσεως καὶ ἔλατε μαζί μας στό Φρουραρχεῖο». Ἐγὼ τὰ ἔχασα ἀπὸ τὸ φόβο καὶ μετὰ στρεφόμενος στὸν Γεωργιάδη ἢ Σέρμπο τὸν παρακάλεσα νὰ μὴν μαθευτεῖ τίποτε στὰ παιδιὰ τοῦ Θεάτρου. Ἀκολούθησα τοὺς Γερμανοὺς. Στὸ δρόμο συνῆλθα λιγάκι διότι πρόσεξα ὅτι οἱ Γερμανοὶ δέν ἦταν «πεταλάδες». Φθάνουμε στό Φρουραρχεῖο — πού βρισκόταν κοντὰ στὴν πλατεία Δικαστηρίων, καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν σημερινή στρατιωτικὴ Λέσχη Βεροίας. Ἀμέσως μὲ ὀδήγησαν σὲ ἓνα γραφεῖο πού βρισκόταν ἓνας βλοσυρὸς Γερμανὸς ἀξιωματικός — πού ἀργότερα ἔμαθα ὅτι ἦταν συνταγματάρχης Φρούραρχος καὶ ὄχι τῆς Γκεστάπο οὔτε τῶν ΕΣ — ΕΣ. Μοῦ ἔδειξε κάθισμα νὰ καθίσω καὶ μοῦ ἐρωτᾷ μέσω ἐνὸς Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ πού ἤξερε καλά τὰ Ἑλληνικά. «Τίς εἰσπράξεις ἀπὸ τὴν παράσταση πού θὰ τίς διαθέσετε;» Ἀμέσως ἐγὼ τοῦ ἀπαντῶ «Μὲ τὴν παράσταση τῆς Ναούσης καὶ αὐτὴν τῆς Βεροίας καὶ μὲ δύο ἄλλες πού ἔχουμε προγραμματίσει δέν θὰ καλυφθοῦν τὰ ἔξοδα τῶν σκηνικῶν καὶ ἄλλα πού εἶναι περασμένα σὲ εἰδικὸ βιβλίο μὲ ἀποδείξεις. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ὅτι τὰ σκηνικά εἶναι ἀπὸ πανὶ κάμποι καὶ ἡ ζωγραφικὴ τους ἄριστη. Ἐάν ἔλθετε τὸ βράδυ θὰ πεισθεῖτε ἀπὸ τὰ σκηνικά καὶ μόνο». Διότι ἦταν πράγματι ὑπέροχα.

Ἄφου μὲ ἄκουσε μὲ προσοχὴ κοιτάζοντάς με συνεχῶς στὰ μάτια μοῦ ἀπαντᾷ. «Ἐμεῖς δὲ φταίμε, πού σᾶς καλέσαμε ἐδῶ ἀλλὰ μᾶς κατήγγειλαν ὅτι τίς εἰσπράξεις θὰ τίς διαθέσετε στό ΕΑΜ καὶ αὐτὸ τιμωρεῖται πάρα πολὺ ἀστειρὰ καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος...». Δέν πρόλαβε νὰ τελειώσει τὸ «ὑποχρεωμένος»

ἀνοίγει ἡ πόρτα τοῦ γραφείου καὶ μπαίνουν δύο Γερμανοὶ ἀξιωματικοί. Ὁ ἓνας γυρίζει καὶ ἀφου μὲ εἶδε μοῦ λέει «Σεφ Μπαζιλ» καὶ ἐγὼ ἀμέσως ἐντελῶς αὐθόρμητα συγκώνομαι ἀπὸ τὸ κάθισμα, τὸν ἀγκαλιάζω καὶ τὸν φιλῶ, ἐνῶ τὰ μάτια μου ἦταν δακρυσμένα. Ποιὸς ἦταν ὁ γερμανὸς ἀξιωματικός πού μὲ φώναζε Σεφ; (Διότι οἱ Γερμανοὶ τότε τοὺς προέδρους τοὺς ἔλεγαν Σεφ). Ἦταν ὁ διευθυντῆς τοῦ Νοσοκομείου Ναούσης χειρουργὸς ἰατρός, πού ἀργότερα ἔμαθα ὅτι ἦταν καὶ ὑψηλῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας καὶ ἐπαίξε ποδόσφαιρο καὶ αὐτὸς καλοῦσε διάφορες ποδοσφαιρικές ὁμάδες τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ παίζανε μὲ τὸν ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ Ναούσης. Πάρα πολλοὶ Ναουσαῖοι καὶ τῆς περιφέρειας θὰ θυμοῦνται αὐτὸν τὸν ἐξαίρετο χειρουργὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, διότι ἦταν πράγματι ἄνθρωπος. Ἄφου εἶπανε κάτι μεταξύ τους ὁ γιατρός ξεσπᾷ σὲ γέλια καὶ ὁ Φρούραρχος μέσω τοῦ διερμηνεῦα μοῦ λέει «Εἰστε ἐλεύθερος, ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνω δὲ φταίμε ἐμεῖς». Ἄφου εὐχαρίστησα τὸν γιατρό καὶ τὸν φρούραρχο, πρόσεξα ὅτι ὁ ἄλλος γερμανὸς ἀξιωματικός ἦταν ὁ Φρούραρχος Ναούσης καὶ καθῶς ἔμαθα ἀργότερα εἶχαν ἔρθει νὰ παρακολουθήσουν τὴν παράσταση. Ἐγὼ τρέχοντας ἔφτασα στό θέατρο, πού ἦταν πίσω ἀπὸ τὸ καφενεῖο Α.Λ.Τ., λειτουργοῦσε σάν κινηματογράφος καὶ λεγόταν Βέρμιο. Ἦταν δὲ κοντὰ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου.

Μόλις ἐφθασα ἡ χαρὰ ὄλων ἦταν τόσο μεγάλη πού δέν περιγράφεται.

Τὸ βράδυ ἡ αἴθουσα τοῦ θεάτρου ἦταν γεμάτη κόσμος. Τὸ παίξιμο τῶν ἑρασιτεχνῶν ἠθοποιῶν ὑπέροχο. Στὸ τέλος ὅμως τῆς πρώτης πράξεως συνέβη κάτι τὸ ἀνέλ-

πιστο. Ὁ Στρατῆς Βούλγαρης πού ὑποδύονταν τὸ ρόλο τοῦ Προκόπη Καλαοῦζου, λιποθύμησε καὶ ἔπεσε στὸ δάπεδο τῆς σκηνῆς. Ἡ παράσταση σταμάτησε γιὰ λίγο, ἄρχισε πάλι καὶ τέλειωσε μὲ πρωτοφανῆ θρίαμβο καλυπτόμενη ἀπὸ τὰ παρατεταμένα χειροκροτήματα τῶν θεατῶν. Οἱ Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ πάλι ἀνῆλθαν στὴ σκηνὴ γιὰ νὰ συγχαροῦν τοὺς ἑρασιτέχνες ἠθοποιούς. Αὐτὴ τῆ φορά ὁ Φιλῶτας Ἄρκοδοχωρίτης δὲν ἄνοιξε τὴν σκηνὴ καὶ ὅταν ρωτήθη-

κε γιὰτὶ ἀπάντησε καὶ πάλι ἀφελῶς «ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων».

Θὰ ἦταν μεγάλη παράλειψη νὰ μὴν ἀναφέρω καὶ τὸν ἀφανῆ ἥρωα Βασίλειο Φειδάντση πού εἶχε τὸ βαρὺ φορτίο τοῦ ὑποβολέα καὶ πῆρε ἄριστα.

Καὶ ὁ τραγικὸς ἐπιλογος, καθῶς ἦταν ὅλα ἔτοιμα γιὰ τὴν παράσταση στὴν Ἐδεσσα συνέβη τὸ τραγικὸ γεγονός πού συγκλόνησε ὄχι μόνον τὸν «Φ.Ο.Ν. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ» ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν Νά-

ουσα τότε. Ὁ Στρατῆς Βούλγαρης, καθηγητῆς φιλόλογος, πού ὑποδύονταν τὸ ρόλο τοῦ Προκόπη Καλαοῦζου μὲ ἀφθαστὴ ἐπιτυχία, ἐδάρη ἀνηλεῶς πίσω ἀπὸ τὸν ἱερό Ναὸ τῆς Παναγίας, ἐνῶ πήγαινε στὸ σπίτι του τὸ βράδυ, ἀπὸ ἀγνωστούς, πού παραμένουν καὶ μέχρι σήμερα ἀγνωστοί. Ὁ καθηγητῆς παρέμεινε κλινήρης ἐπὶ δεκαπέντε μέρες καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός δὲ δόθηκε ἔκτοτε καμία παράσταση ἀλλὰ οὔτε καὶ ἄλλη ἐκδήλωση καλλιτεχνική.

ΕΦΗΒΟΙ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ κοινωνικοῦ ἐγῶ τῶν ἐφήβων ἐκδηλώνεται μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους, ἀλλὰ πάντα πρὸς τὴν κατεύθυνση μιᾶς δραστηριότητας ὁλοένα καὶ πιὸ προσωπικῆς. Ἡ ἐφηβεία ἀποτελεῖ, πραγματικά, τὴ χαρακτηριστικὴ περίοδο γιὰ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ μισο — παρασιτισμοῦ τοῦ παιδιοῦ σὲ μιὰ ζώην ἀὐτόνομη. Ἡ κηδεμονία παραχωρεῖ τὴ θέση τῆς σὲ μιὰ κατάσταση στὴν ὁποία τὸ ἄτομο γίνεται ὑπεύθυνο τῶν πράξεων του, ὅπως μαρτυρεῖ σχετικὰ καὶ ἡ νομοθεσία. Ὁ ἀνήλικος χειραφετεῖται. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ στιγμή πρέπει νὰ ξεκίνομε, νὰ λύσομε τὸ σκοινί. Μυστικά μὰ ἀναγκαστικά, οἱ νέοι τείνουν, λοιπόν, πρὸς μιὰ μορφὴ ζωῆς πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη τῆς παιδικῆς ἡλικίας· ἐγκαταλείπουν ξεπερασμένες συνήθειες γιὰ καινούργιες δραστηριότητες καὶ τὸν κλειστὸ κόσμον τῶν πρώτων χρόνων γιὰ τὸν κόσμον πού σ' αὐτόν θὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀποστολὴ τους σὰν ἐφηβοί.

Ὁ πόθος ἀνεξαρτησίας δὲν εἶναι παρά ἡ ἐκφραση αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης. Ἡ ἀνυπομονησία ἀποτίναξης τοῦ ζυγοῦ μεγαλώνει ὅσο μεγαλώνει κι ἡ δύναμη. Κάθε ἐξουσία γίνεται πειστικὴ, κάθε ἐξαναγκασμὸς φαίνεται τόσο λιγότερο ὑποφερτὸς ὅσο λιγότερο εἶναι ἀκόμα ἱκανοὶ οἱ ἐφηβοὶ νὰ καταλάβουν τὴν ἀναγκαιότητά του. Ἡ ἐλευθερία, ἡ τόσο ἀγαπητὴ στους νέους, δὲ γίνεται μὲ κανέναν ἄλλο τρόπο ἀντιληπτὴ παρά σὰν τὸ σπάσιμο τῶν ἐμποδίων.

Αὐτὴ ἡ καινούργια ἀνάγκη ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ καινούργια ἰσορροπία πού καθιερῶνεται ἀνάμεσα στὶς δύο θεμελιακὰς ἐνστικτώδικες ἀντιδράσεις

πού ρυθμίζουν τὸ φέρισμο τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι στὸ περίγυρό του: τὴν ἀντίδραση τῆς μίμησης καὶ τὴν ἀντίδραση τῆς ἀντίθεσης. Ξέρουμε πὼς μιὰ πράξη πού γίνεται μπροστὰ μας τείνει νὰ ἐπαναληφθεῖ ἀπὸ μᾶς· ἔχει μιὰ δύναμη ὑποβολῆς, μετάδοσης. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη ἐξ ἴσου φυσικὴ στάση, πού συνίσταται στὸ νὰ λέμε ὄχι, νὰ ἐναντιωνόμαστε. Ἡ ἢ μιὰ ἢ ἡ ἄλλη ἐπικρατοῦν, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία μας καὶ τὴν ἡλικία μας. Καὶ οἱ δύο εἶναι ὠφέλιμες. Ἡ πρώτη μᾶς πλουτίζει μὲ τὴν ἀφοσίωση αὐτοῦ πού μᾶς ἦταν ξένο, ἡ δευτέρη μὲ τὴν προσπάθεια ἀντίστασης πού προϋποθέτει καὶ τὴν ἀναγκαιότητα νὰ κάνουμε κάτι ἄλλο. Φτάνοντας στὰ ἄκρα, ἡ μιὰ θὰ κατέληγε σ' ἓναν ἀσύνειδο πιθηκισμό κι ἡ ἄλλη σ' ἓναν στείρο ἀρνητισμό. Τίς βρίσκουμε ὁμαλὰ συνταιριασμένες στὸ φέρισμό μας. Ἀλλὰ, ἐνῶ ἡ ἀντίδραση τῆς μίμησης κυριαρχεῖ κατὰ τὴν τρίτη περίοδο τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ ἀντίδραση τῆς ἀντίθεσης μεγαλώνει στὴν ἀρχὴ τῆς ἐφηβείας καὶ καταλήγει εὐκόλα σ' ἓνα πνεῦμα ἀντιλογίας. Ἡ ὑποκειμενικότητα μειώνεται, ἐνῶ ἡ ἐξουσία ἀπαγόρευσης καὶ ἐλέγχου ἐνισχύει τὴ δυνατότητα νὰ ἐναντιωθοῦμε. Τὸ πράμα εἶναι ἰδιαίτερα φανερό στ' ἀγόρια, μὲ τὴ μορφὴ τῆς μαχητικῆς ἐπιθετικότητας. Ἡ ἀντίδραση τῆς μίμησης παραμένει, ἐξάλλου, καὶ ἀνακατώνεται μὲ τὴν ἄλλη ἀντίδραση στὴν ἀντιμύηση, τόσο συχνὴ σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, πού ἐπιτρέπει νὰ κάνουμε κάτι καινούργιο μὲ λίγη προσπάθεια καὶ πού δὲν εἶναι παρά ἓνα εἶδος μίμησης ἀπὸ τὴν ἀνάποδη.

MAURICE DEBESS: «Ἡ Ἐφηβεία»

ΓΑΛΑΤΕΣ

Τό σημερινό μου σημείωμα αναφέρεται στους αποδέκτες της προς Γαλάτας επιστολής του Ἀποστόλου Παύλου. Τό θέμα όμως δεν τό αντιμετωπίζω από καθαρά θεολογική θέση.

Οἱ Γαλάτες οἱ ἐγκατεστημένοι στήν περιοχή τῆς σημερινῆς Ἄγκυρας στήν Ἀσιατική Τουρκία ἦταν ἕνας λαός μέ κάποιο ξεχωριστό χαρακτήρα καί μέ τήν ἱστορία του.

Καί ἀκριβῶς αὐτός ὁ χαρακτήρας τῶν Γαλατῶν ἐκδηλώνεται καί στίς σχέσεις τους μέ τόν Παῦλο, ἐνώ ἡ ἱστορία τους δέν εἶναι ἀσχετη μέ τήν τοπική μας ἱστορία.

Ὅταν νέος ἄκουγα στό κήρυγμα τοῦ Γρηγόρη Ζαχαρόπουλου, στήν συνάθροιση, ἡ στά κηρύγματα διαφόρων ἱεροκηρῶν στήν ἐκκλησία ἀναφορές σέ κομμάτια ἀπό τήν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή ἐντύπωση μου ἔκανε τό ἰδιαίτερα αὐστηρό ὕφος τῆς ἐπιστολῆς.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε δεκατέσσερις ἐπιστολές. Ἀναφέρομαι στίς σωζόμενες ἐπιστολές. Ἐπίσης θεωρῶ ἐπιστολή τοῦ Παύλου καί τήν πρὸς Ἐβραίους. Σέ ὅλες τίς ἐπιστολές του ὁ Παῦλος εἶναι εὐγενής. Καί ὅταν ἐλέγχει, τό νυστέρι του εἶναι ἀνθρώπινο καί ἐν πάση περιπτώσει δέν κόβει τούς δεσμούς τῆς ἀγάπης τούς πατρικούς. Ἀφήνω πού στήν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή του ὁ Παῦλος εἶναι ὄλο χαρά, περηφάνεια καί ἐπαινο γιά τούς μαθητές του τούς ὁποίους ἀποκαλεῖ χαρά καί στέφανό του. Ἦταν οἱ Φιλιππησῖοι τό καμάρι του καί τό καύχημά του.

Μέ τούς Γαλάτες ὁ Παῦλος δέν τά πάει τό ἴδιο καλά. Θά ἐλε-

γα ὅτι δέν τά πάει καθόλου καλά. Καί φυσικά τό φταίξιμο δέν εἶναι δικό του.

Ὁ Παῦλος στήν πρώτη ἀποστολική του περιοδεία ἐπισκέφθηκε τίς πόλεις τῆς Λυκαονίας Ἰκόνιο, Λύστρα καί Δέρβη. Οἱ πόλεις αὐτές ἀνήκουν στήν Διοικητική ἐπαρχία τῆς Γαλατίας, ὅπως τήν ὄρισαν οἱ Ῥωμαῖοι. Εἶναι ἡ Νότια Γαλατία. Ἀπό τό γεγονός αὐτό πολλοί ἐπιστήμονες δέχτηκαν ὅτι αὐτές εἶναι οἱ Ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας πρὸς τίς ὁποῖες ἀπευθύνεται ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μέ τήν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή.

Τοῦ Ἐμμ. Βαλσαμίδη Γυμνασιάρχου

Δέν συμβαίνει ὁμως αὐτό. Οἱ Ῥωμαῖοι ἦταν αὐθαίρετοι στήν ἐκλογή τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπαρχιῶν πού δημιουργοῦσαν. Ἦταν πρακτικοί ἄνθρωποι. Δέν ἐνδιαφέρονταν γιά τά Ἐθνικοῖστορικά ἀντικρῦσματα τῶν ὄρων πού χρησιμοποιοῦσαν. Ἔτσι καί σέ μᾶς χώρισαν τήν Ἑλλάδα σέ διοικήσεις καί ἔβαλαν ὀνόματα πού θά μπορούσαν νά δημιουργήσουν σύγχυση. Γιαυτό καί ὁ Στράβων ἀντιμετωπίζοντας τίς ἀσύμμετρες αὐτές καί ἀσυμβίβαστες ἱστορικά ὀριοθετήσεις καί ὀνοματοθετήσεις λέγει ἐκεῖνο τό περίφημο: «Ἔστι μὲν οὖν Ἑλλάς καί ἡ Μακεδονία».

Στή δευτέρῃ του περιοδείᾳ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περνάει καί πάλι ἀπό τήν Λυκαονία γιά νά ἐπιστηρίξει τίς ἐκκλησίες καί διά μέσου τῆς Φρυγίας καί τῆς Γαλατικῆς Χώρας σκοπεύει νά βαδίσει

πρὸς τήν Ἀσία. Ἡ Ἀσία ἐδῶ εἶναι ἡ Ῥωμαϊκή ἐπαρχία πού στό χρόνια τοῦ Παύλου περιλάμβανε τήν Λυκία, Ἰωνία, Λυδία, Καρία. Ἐμποδίστηκαν ὁμως ἀπό τό Ἄγιο Πνεῦμα ὁ Παῦλος καί οἱ συνοδοῖ του νά βαδίσουν πρὸς τίς Ἰωνικές πόλεις. Μιά προσπάθειά τους νά βαδίσουν πρὸς τήν Βιθυνία δέν τελεσφόρησε. «Οὐκ εἶσεν αὐτοῦς τό Πνεῦμα» (Πρ. ἰστ 7). Ἔτσι φτάνουν στήν Τρωάδα. Ἐκεῖ ὁ Παῦλος θά δεῖ τό ὄραμα μέ τόν Μακεδόνα: «διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῶν» (Πρ. ἰστ 9).

Δέν ὑπάρχει λοιπόν ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας πρὸς τίς ὁποῖες ἀπευθύνεται ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶναι οἱ ἐκκλησίες πού ἴδρυσεν στόν γεωγραφικό χώρο τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Γαλατῶν, στήν πραγματική Γαλατία, ὅπου βρέθηκε «περαστικός» στή δευτέρῃ περιοδείᾳ του. Θά μπορούσαμε μάλιστα νά ὀνομάσουμε καί πόλεις, ὅπως ἡ Ἄγκυρα, ἡ Πεσινοῦντα καί τό Τάβιον.

Ἔβαλα σέ εἰσαγωγικά τό περαστικός γιατί ἀπό ὅτι φαίνεται παρά τό γεγονός ὅτι στή σκέψη τοῦ Παύλου ἦταν προγραμματισμένο ἀπλῶς νά περάσει ἀπό τή Γαλατία, παρέμεινε γιά ἄρκετό καιρό ἐκεῖ καθηλωμένος ἀπό κάποια ἀρρώστεια. «Οἶδατε δέ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκός εὐηγγελισάμην ὑμῖν τό πρότερον» (Γαλ. δ 14).

Τούς Γαλάτες ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θά τούς ξαναδεῖ στήν Τρίτη του περιοδείᾳ, θά προχωρήσει στήν ὀργάνωση τῆς ἐκκλησίας καί θά δώσει τίς ἐντολές γιά τήν συλλογή χρημάτων πού θά σταλοῦν στήν χειμαζόμενη ἐκκλ-

της Ἱερουσαλήμ. Αυτό φαίνεται καθαρά από τήν Α ἐπιστολή του Παύλου στους Κορινθίους: «Περί δέ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὡσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας οὕτω καί ὑμεῖς ποιήσατε». (Α Κορ. 1στ 1).

Ἡ ἐπιστολή του Ἀποστόλου Παύλου πρέπει νά στάλθηκε ἀπό τήν Ἐφεσο λίγο πρὶν γραφεῖ ἡ πρώτη πρὸς Κορινθίους, πάντως ὄχι ἀργότερα ἀπὸ τό 58 μ.Χ.

Ἀπὸ τήν μελέτη τῆς Ἐπιστολῆς βγαίνουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

1. Ὅτι ὁ Παῦλος παρέμεινε συμπτωματικά στήν Γαλατία. Οἱ Γαλάτες τοῦ συμπαραστάθηκαν κατὰ τρόπο συγκινητικό στήν ἀρρώστια του. «Καί τόν πειρασμόν μου τόν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδέ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς

Χριστόν Ἰησοῦν» (Δ 14).

2. Οἱ Γαλάτες δέν διακρίνονταν γιά τήν εὐφυΐα τους. Ἀντίθετα ἦταν εὐπιστοί, εὐμετάβολοί καί εὐμετάπιστοί. «Ὡ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μή πείθεσθε...» (Γ 1).

3. Τά προβλήματα στήν Γαλατία δημιουργοῦνται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίζοντες πού παρέσυραν τοὺς Γαλάτες σέ θέσεις ἀμφισβήτησεως τοῦ Ἀποστολικοῦ κύρους καί ἀκόμη τῆς ὀρθότητος τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

4. Ὁμολογουμένως ἡ διπλή αὐτὴ ἀμφισβήτηση γίνεται ἀφορμή νά γραφοῦν ἀπὸ τόν Παῦλο οἱ ἀποδείξεις γιά τό ἀδιαφιλονίκητο ἀποστολικό του ἀξίωμα, ἀλλά καί σκέψεις ὑψηλοῦ περιεχομένου, θέσεις ξεκάθαρες καί καθοριστικές τῆς πορείας τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν αἰωνιότητα. «Ἐν Χρι-

στῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τε ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλά πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (ε 6). «Πάντες γάρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὅσοι γάρ ἐς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε ὄκ ἐν Ἰουδαίῳ οὐδέ Ἕλλην, ἄρσεν καί θήλυ, δούλος ἢ ἐλεύθερος ὅ πάντες γάρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (γ 26-28).

«Τῇ ἐλευθερίᾳ ἡ Χριστός ὑμᾶς ἠλευθέρωσε στήκετε καί μή πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (ε 1).

Ἄλλά ποιοὶ οἱ Γαλάτες; Πῶς βρέθηκαν στήν Ἄγκυρα καί ποιὰ ἡ σχέση τους, ἂν ὑπάρχει τέτοια σχέση, μέ τήν τοπική μας ἱστορία;

Πάνω στά ἐρωτήματα αὐτά θά ἐπανέλθουμε.

συνέχεια στό ἐπόμενο τεῦχος

Τοῦ γιόμα κι' οὐ δείπνους

Ἄλά σαντοῦκ νᾶχαμει τώρα κᾶναν νταβάν μπουμπάργια νά φᾶμει. Σάματι τᾶλησμόνησαν οἱ πλειότεριοι αὐτό τοῦ φαγί τώρα.

Τότι στούμπιζαν τούν καϊμά στοῦ ξύλου μή τοῦ κουπίδι. Δά μοί πεις ἔτρουγαν κι καμπόσα μικρά πιλικούντια ξύλου ἔ ἀισαθέλει κι αὐτά νόστιμα ἦταν δέν καταλαβαίνονταν κᾶν κι κᾶν. Αὐτόν τούν καϊμά τούν δούληβαν μή οὐλίγου ρύζι κι μή οὐλίγου κουρμίδι κι τούν ἔφκιαναν μή τήν ἀπαλάμη μπουμπάργια σάν αὐγά τᾶβαναν στοῦ νταβά τοῦ χουματένιου μή γάλα κι αὐγά χτυπητά σκιπασμένα κι τᾶψηναν καμιά ὦρα στοῦ φούρνου ἢ τή γάστρα μή λίγδα κι μπόλικου πιπέρι μαύρου κι ἄλλας.

Ἄλλου φαγί ἦταν τοῦ τσιμπλέκι ἢ τσιμπλέκι μπάμπε μή κουρμίντγια μικρά πιπέρι μαύρου κι τираσί πού ἔφκιαναν τοῦ λαγό ἢ κᾶνα ζαρκάδι (Στιφάδο).

Ἀκόμα κι τώρα φκιάνουμι στή Νιάουστα κιφτέδεις μή ἄρμη. Τότι στήν ἄρμη κι τίς ψητές πιπέρκεις ἔβαναν ἄρντένι ἢ ζουμί ἀπού ἄγουρίδα. Τοῦ ἄρντένι γένουνταν μή διμένου ὕσταρνας ἀπού βράσιμου ξυνό ζουμί ἀπού ἄγουρίδεις (ἄγουρα σταφύλια). Βαστούσειν ὅλην τή χρουινιά στή γκαβάνα. Μνιά μύτη ἀπ' τοῦ χουλιάρι λειώνουνταν κι ξύνιζειν μαχώσικα ὄλου τοῦ φαγί.

Τότι εἶχαν οἱ κόσμοι τέτοιες κλαβαταριές μούγγι γιά ἄρντένι ἢ ἔβαναν λιμόντουζου λειουμένου οἱ γυαλί. Τώρα πᾶν αὐτά μούγκι λιμόνια τρώμει γιατί τότι τᾶ λιμόνια δέν ἔφταναν ἴσημι τή Νιάουστα. Δέ φκιάνουν τώρα κι σούπα μή κρουκούλια. Τούν ψιλουστουμπι-

σμένου καϊμά μή ἄλλας κι πιπέρι μαύρου, τούν ἔπλαθαν μή ἀλεύρι μικρά — μικρά κουκούλια σάν τρουκουλάντγια ἀπ' τίς γκαζόζεις κι αὐτά τᾶβραζαν μ' οὐλίγου ρύζι κι τᾶ ξέστηναν μή αὐγό κι λιμόντουζου σά σούπα. Τώρα τᾶ φκιάνουν τρανύτρηρα κι τᾶ λέν γιουβαρλάκια.

Ἄλλου καλό φαγί πῶφκιαναν εἰκειῖν τᾶ χρόνια κι βαστούσειν ὄλου τοῦ χειμῶνα ἦταν οὐ καβουρμάς ἢ πουστραμάς ἀπού γου-

Τοῦ Ν. Σπάρτση

Καθηγητοῦ ΚΑΤΕΕ

ρούνι, ἢ ἀπού ζυγούρι, πού τᾶ τᾶίζαν στοῦ σπίτι κρέας τηγανισμένου ὕσταρνας ἀπού βράσιμου γιά νά φύγει τοῦ λίπους κι σκιπασμένου μέσ στή λίγδα πού πάγουειν. Αὐτόν τούν καβουρμά τούν ἔφκιαναν μή φασούλια τοῦ χειμῶνα. Βρασμένα φασούλια στοῦ τσουκάλι, μή καβουρμάν ἢ καβαρμάν γιαχνί μή ψιλουκουμένα παλιά κουρμίντγια βρασμένα κι τσιγαρισμένα μή οὐλίγου νιρό. Τούν καβουρμά τούν ἔφκιαναν κι μή λάχανου ἢ πράσσα, ἢ σέλλινα, ἢ σπανάκια, ἢ κι ἀντίντγια, ἢ κι μή πατιάταις ἀκόμα.

Στίς χαρές ἔφκιαναν νταῖμα κρέας στοῦ φούρνου μή πατιάταις κι λαχανουσαλάτα τοῦ χειμῶνα.

Κι τᾶ Χριστούγινα πού ὄλοι ἔσφαζαν γουρούνια στά σπίτγια ἔφκιαναν κι τηγανιά μή τᾶ σηκώτια, τήν καρντγια κι τή σπλήνα ἀπ' τοῦ γουρούνι. Ἐβραζαν αὐτά πρῶτα μή οὐλίγου νιρό κι ὕσταρ-

νας σάν σώνουνταν τοῦ νιρό τσιγαρίζουνταν μή τή λίγδα τους κι σβύνουνταν μή οὐλίγου καλό παλό κρασί. Ἄν ὑπῆρχειν ἔβαναν κι οὐλίγου κόκκινου πιπέρι ἢ οὐλίγη σάλτσα. Τᾶ Χριστούγινα ἔφκιαναν κι τούς σαρμάδεις ἄλειπους, ἀπού κάθι σπίτι ὄπους κι σήμηρας. Τώρα ποιός φκιάνει τέτοιες δουλιές. Τή σάλτσα δέν τήν ἀγόραζαν γιατί τήν ἔφκιαναν οἱ ὄλα τᾶ σπίτγια οἱ νοικοκυρές.

Τίς πουλύ φτασμένες ντουμάταις τίς λιάνιζαν τίς πιρνοῦσαν ἀπού κριατουμηχανή κι τίς στράγγιζαν στοῦ τρυπητό νά πέσουν σπόργια κι πέτσεις. Αὐτό τοῦ ζουμί τῶδιναν στή φουτχιά στοῦ νταβά τοῦ μπακαρένιου ἢ στοῦ μαγκράτοι ὄσπου νά πηχτώσει καλά, ἔβαναν κι οὐλίγου ἄλλας κι σοῖ μνιά τάψα τῶβαναν στοῦν ἡλιου οὐλίγεις μέρεις.

Ἄλλοιῶς, ἔβαναν τίς λιανισμένες ντουμάταις σ' ἓνα σκαφίδι ἢ καδί κι τίς ἄφηναν νά σαπίσουν οὐλίγεις μέρεις ὕσταρνας τίς πιρνοῦσαν ἀπ' τοῦ τρυπητό ἢ τοῦν κόσκινου γιά νά μήν πέσουν σπόργια κι πέτσεις κι τοῦ ζουμί αὐτό τῶβαναν σ' ἓνα τουλπάνι ἢ πάνινη σιρβέτα κι τᾶψηναν νά στραγγίσει καλά μνιά δύο μέρεις. Τή σάλτσα αὐτήν τήν ἄπλουναν, σή μνιά τάψα κι τήν ἄφηναν στοῦν ἡλιου μή ἄλλας καμνιά ἰβδουμάδα. Ὑσταρνας τᾶ μάζουναν στή γκαβάνα κι ἔβαναν ἓνα δάχτυλου λάδι πανουθιό γιά νά μή μουχλιάζει. Ἐτσι εἶχαν χρουικῶς σάλτσα στοῦ σπίτι γιά ὄλα τᾶ φαγιά. Τήν ἄρμη, τοῦ νταβά μή τίς πατιάταις, τοῦ γιαχνί κι ἄλλα.

Τώρα ὄλεις οἱ γυναῖκες νοι-

κουκουρές τ'όριξαν στά έτοιμα κι στην ίφκουλία.

Τότι γιά τοῦ χειμῶνα είχαν καρύντγια οῦκα στιγνά ἀρμαθιές, κιδῶνια, ρόντγια, προῦνα στιγνά γιά κουσιάφι κι πατιάτεις μῆ κουρμίντγια στιγνά χρονικῶς.

Ἐφκιαναν κι τοῦ μέλι μῆ τά οῦκα γιά καμνιά μπουμπότα ἢ νιστόπιττα. Ἐφκιαναν κι σκεξιούκια μῆ ἀρμαθιασμένα σοί μνιά γιρῆ κλουστή καρύντγια σκιπασμένα μῆ νιστόπιττα πού τήν ἔριχναν πουλές βουλές γιά νά παγῶσει κι νά τυλίξει τά καρύντγια ὄπους ἐφκιαναν τά κιργιά. Μετά αὐτά τά στέγγουναν καλά στούν ἡλιου κι βαστοῦσαν ὄλου τοῦ χειμῶνα.

Τοῦ κιδουνόπαστου πάλι τ'ὄφκιαναν μῆ καλουβρασμένα φιλιὰ ἀπού καθαρισμένα κιδῶνια μῆ οὐλίγη ζάχαρη ἀπλουναν στην τάψα τοῦ ὕλικό αὐτό κι τοῦ στέγγουναν στούν ἡλιου ἔξι ἰφτά μέρες κι γέ-

νουνταν σάν πέτσα πού βαστοῦ-
τούρτα ἀπού προυζύμι στην ἀλιμέ-
νη μῆ λίγδα τάψα κι μῆ κουμα-
τσιούλια μπάτσιου ἀπανουθιό.
Ἡ ἀκόμα ἐφκιαναν κι καμνιά
πλατσίντα. Τοῦ χειμῶνα ἔβαναν
κι κιδῶνια ἢ πατιάτεις νά ψυθοῦν
στην χόβουλη ἀπ' τοῦ φούρνου ἢ
κι κανά παλιό κρουμύδι γιά σαλά-
του μῆ κόκκινουν πιπέρι, λάδι κι
ψίχα λιμόντουζου. Κι πού νά φᾶς
ζιστό ψουμί φρέσικου σπητικό, μῆ
τυρίν φρέσικου ἄσουτου φαγί.
Ἄλλα φαγιά ἦταν τοῦ γιαχνί μῆ
ψυχουκουματσιούλια παλλιὰ
κρουμίντια, μῆ οὔρνιθα κι γκαίγ-
κανάν πού γένουνταν μῆ οὐλίγου
τσιγαρισμένου ἢ ὄχι ἀλεύρι ἀνα-
κατουμένου μῆ αὐγά. Τραχανάς,
πέτουρα πού γένουνταν σῆ ὄλα τά
σπίτγια κι παπάρα μῆ κόρεις ἀ-
πού μπαϊάτικου ψουμί τσιγαρι-
σμένου μῆ οὐλίγη λίγδα στοῦ τη-
γάνι. Κι γουρουνίσκιου κρέας μῆ
ἀρμιά ἀπ' τοῦ καδί.

σειν ὄλου τοῦ χειμῶνα.

Τώρα ὄλοινοι τ'όριξαν στά ἔ-
τοιμα.

Ἄμ κι τοῦ ζύμουμα στοῦ σπι-
τι πού τοῦ πᾶς; Νά ἡτοιμαστεί τοῦ
προυζίμι ἀπό τοῦ βράδου μῆ θιρμόν
γιά νά γίνει ἢ μαϊᾶ κουντά στοῦ
τζάκι. Κί ταχί ταχί τήν ἄλλη μέρα
νά κουσκινηστεί τ' ἀλεύρι, νά ζυ-
μουθεί μῆ χλιό νιρό κί νά σταθεί
καμνιά ὦρα γιά νά χιρίσει νά φου-
σκάνει. Νά καγεῖ οὐ φούρνους, νά
πλαστεί τοῦ ψουμί κι νά σέβει στίς
πανακότεις πανουθιό στίς μισά-
λεις. Κι ὄταν ἀσπρίσει καλά οὐ
φούρνους νά τραβηχτοῦν οἱ ζιᾶ-
ρεις μῆ τοῦ τραβηχτήρι καλά —
καλά, νά πανιαστεί οὐ φούρνους
μῆ τήν βριμένη τήν πατσιαβούρα
κι νά φουρνιστοῦν τά πλαστά τοῦ
ψουμί μῆ τοῦ φκιάρι. Κουντά σ' αὐ-
τά νά μπεῖ κι κανάς νταβάς μῆ
γιουμουστά ἢ καμνιά «παρτάλου»
μῆ μπάτσιου ἢ ἀκόμη κι καμνιά

NOMIZΟΥΜΕ

Νομίζουμε ὅτι ζοῦμε

*Πιστεύουμε ὅτι ὑπάρχουμε
γιατί λέμε πῶς ζοῦμε.*

*Ζητᾶμε τήν ἐμπνευση, ἓνα σκοπό
ἀλλά τήν συναντᾶμε στόν ἀγῶνα.*

*Ζητᾶμε τήν ἐμπνευση πολὺ μαρκυὰ
ἐνῶ βρίσκετε μέσα στην ἴδια τήν καρδιά μας
...Καί μόνο ὄταν μερικές χορδές
ἀγγιχτοῦν τυχαῖα καταλαβαίνουμε ὅτι ζοῦμε.*

ΚΙ' ΗΜΑΣΤΑΝ ΤΟΣΟ ΝΕΟΙ

*Ἄποψε πάλι φυσάει ἔξω,
ἔξω ἀπό τίς πόρτες μας*

καί πέρα στά συνεφιασμένα μονοπάτια τῶν καιρῶν.

*Κ' ὄλα ἐκεῖνα τά «πιστεύω» πού ζέσταιναν
τίς καρδιές μας, ἀλοίμονο, χαμένα.*

*Μᾶς γέλασαν φίλε
πού ἡμασταν τόσο νέοι.*

Μέ τί νά σέ μετρήσουμε τώρα κόσμε;

ΕΡΩΤΗΣΙ

*...Κι' ἔχω πνιγεῖ στ' ἀδιέξοδα
τῶν προβληματισμῶν μου
πρίν ἀκόμα μάθω νά διαβάζω
τά μηνύματα τῆς βροχῆς.
...Καί προσπαθῶ ἀκόμα
ν' ἀνακαλύψω κάποιο φῶς
στό λαβύρινθο τῆς πόλης μας
πού κρύβομαι πάντα πίσω
ἀπ' ἓνα ἀπελπισμένο ΓΙΑΤΙ;*

ΕΛΠΙΔΑ

Τά χαράματα κατέβηκα στην ἀκρογιαλιά.

Δέν ἦταν καλοκαίρι — τό ἀντίθετο.

*Ἐντόπισα τό μέρος καί βάλθηκα νά ξεθάψω
κάτι πού εἶχα κρύψει καλά.*

*Μά δέν τό βρῆκα... Τό πήραν τά κύματα,
τό πήραν οἱ γλάροι.*

*Ἦταν τό ὄνειρο γιά αὐτό τό καλοκαίρι πού πέρασε
ἦταν ἡ ἐλπίδα γιά αὐτόν τόν χειμῶνα πού ἦλθε.*

ΜΟΥΜΤΖΙΔΟΥ ΚΙΚΗ

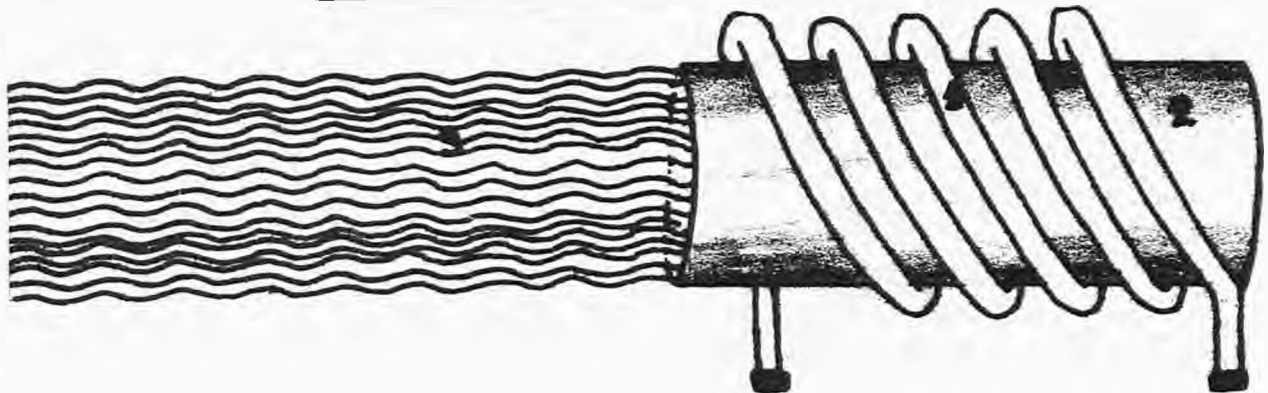
Θαύμα η κατάσταση της υλοχής μας,
Ἐλπίδα τοῦ αὐριο ἢ τὸ δίδυμο ἀδέρφι τῆς βόμ-
βας νετρονίου; Ποιὸς τὸ ξέρει...;

Πάντως τὰ μέχρι τώρα δεδομένα δίνουν ἐλπί-
δες γιὰ εὐρύτατη εἰρηνικὴ χρῆση στὴ βιομηχανία,
στὴν ἰατρικὴ, στὶς τηλεπικοινωνίες καὶ κάθε τόσο
σὲ νέους τομεῖς τῆς ζωῆς μας.

Τί εἶναι ὁμως οἱ ἀκτίνες αὐτές;

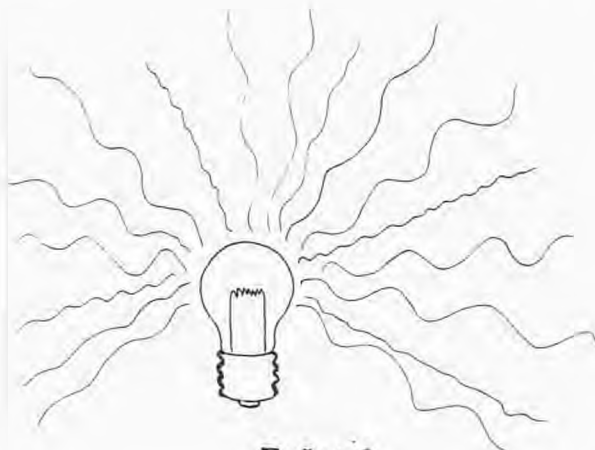
«... ἡλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, στὴν περιοχὴ
τοῦ ὄρατοῦ, πού βασίζεται στὴν ἀλληλεπίδραση ὀ-
πτικῶν συστημάτων καὶ πεδίου ἀκτινοβολίας». Αὐ-
τὸ λένε τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια καὶ οἱ ἐγκυκλοπαί-
δειες. Μὲ πῶς ἀπλὰ λόγια οἱ ἀκτίνες laser εἶναι φῶς.
Φῶς πού παράγεται μὲ ἰδιαίτερο τρόπο καὶ ἔχει ὀρι-
σμένες ιδιότητες.

Τοῦ Π. Παναγιωτίδη

Σχῆμα 1

Λευκὸ φῶς πού παράγεται ἀπὸ τὸν διεγέρτη (1) διεγείρει ὀρισμένα ἄτομα τοῦ ρουμπινιοῦ (2) μὲ ἀποτέλεσμα
νά παράγεται δέσμη ἀκτίνων laser (3).

Σχῆμα 2

Τὸ φῶς μιᾶς κοινῆς λάμπας ἀποτελεῖται ἀπὸ πολ-
λές ἀκτινοβολίες πού διαχέονται πρὸς ὅλες τὶς κα-
τευθύνσεις στὸ γύρο χῶρο.

Ἡ λάμπα πού χρησιμοποιοῦμε γιὰ φωτισμὸ
παράγει φῶς πού ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλές ἀκτινο-
βολίες (σχῆμα 2). Ἀντίθετα στὶς laser παράγεται
μιὰ ἀκτινοβολία μὲ κύματα παράλληλα καὶ πυκνά
πού ἔχουν τὸ ἴδιο μῆκος κύματος (σχῆμα 1). Ἡ δέ-
σμη αὐτὴ μπορεῖ νά μεταφέρει ἐνέργεια σὲ πολὺ με-
γάλες ἀποστάσεις χωρὶς σημαντικές ἀπώλειες. Ἐ-
νῶ τὸ φῶς τῆς λάμπας δέν ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴ
γιατί διαχέεται στὸ γύρο χῶρο (σχῆμα 2).

Ἱστορικό

Ὁ Θεόδωρος Μέμπαυ, τὸ 1960, διαμόρφωσε
σὲ κύλινδρο ἓνα ρουμπίνι καὶ ἐπαργύρωσε τὶς δύο
βάσεις ὥστε ἢ μιὰ νά προκαλεῖ ὀλικὴ ἀνάκλαση
τοῦ φωτός καὶ ἢ ἄλλη μερικὴ ἀνάκλαση. Τὸ ἔτσι
διαμορφωμένο ρουμπίνι τὸ φώτισε μὲ λευκὸ φῶς ὑ-
ψηλῆς ἐντασης γιὰ μερικὰ χιλιοστά τοῦ δευτερολέ-

που. Τά ιόντα χρωμίου (Cr⁺⁺⁺) του ρουμπινιού διεγέρθηκαν (ηλεκτρόνια μεταπήδησαν σε τροχιά υψηλότερης ενεργειακής στάθμης) και στη συνέχεια όταν έπαψε ή επίδραση του λευκού φωτός, αποδιεγέρθηκαν (τά ηλεκτρόνια επανήλθαν στην αρχική ενεργειακή στάθμη) παράγοντας φωτόνια. Τά φωτόνια δέν έβγαιναν άμέσως από τό ρουμπίνι γιατί τά άνακλούσαν οί έπαργυρωμένες επιφάνειες. Παλινδρομούσαν μέσα στό ρουμπίνι προκαλώντας τήν παραγωγή και άλλων φωτονίων πού όταν έβγαιναν έξω σχημάτιζαν παράλληλη και πυκνή δέση (σύμφωνη, μονοχρωματική και παράλληλη δέ-

ση).

Αυτή ήταν ή πρώτη παραγωγή άκτίων laser. Τό όνομα προήλθε από τά άρχικά Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation πού σημαίνει «Ένίσχυση του φωτός με Έξαναγκασμένη Έκπομπή Άκτινοβολίας».

Τά έπόμενα χρόνια στη θέση του ρουμπινιού χρησιμοποιήθηκαν και άλλες ούσιες (στερεές, υγρές ή άέριες) με σκοπό τή βελτίωση των ιδιοτήτων των άκτίων. Άπό τό 1977 χρησιμοποιούνται άκτίνες laser έλευθέρων ηλεκτρονίων με περισσότερα πλεονεκτήματα.

ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΑΙΜΟΝΙΟ

Ό κ. Σταυρίδης, μέσος τραπεζικός υπάλληλος, παντρέφτηκε μετά από σκέψη ώριμη. Δύο ρετιρέ κι ένα λυόμενο στην έξοχή και μία γυναίκα κάμποσο μεγαλύτερη ήταν καρπός αυτής του της συναλλαγής. Και τώρα χαριεντίζεται άπελπισμένα με τίς μικρές πωλήτριες των καταστημάτων.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γενιά μου ίκανοποιημένη
και συνάμα άνήσυχη
άναρωτήθηκα συχνά πώς τά βολεύεις
ανάμεσα σε καφετερίες και σε κόμματα
νά βρίσκεις ένα ήρεμο *modus vivendi*;

Άπό τήν συλλογή:
«Ό ύπνος των έρωτιδέων».
Έκδόσεις ΕΓΝΑΤΙΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΙΑΗΣ

ΑΜΜΟΣ

Άθωο αίμα πού γράφεις τά δελτία ειδήσεων
φτωχών της Παλαιστίνης έμφιαλωμένων στ' άναψυ-
κτικά.

Σιωπηλοί περιμένουμε στό νάρθηκα του Ιατρείου
έχω συμπτώματα έδίκτου των Μεδιολάνων
άγχος του Διάκου πού άγαπούν οί τηλεθεατές.

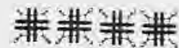
Ε.Ο.Κ. Ι

Έλληνα σύ μέσα στη χώρα σου πιά ζένε
κι από τούς έρημους Πακιστανούς των Ναυπηγείων.

ΓΟΡΔΙΑ ΔΕΣΜΑ

Άπ' τά Γόρδια Δεσμά
άλλα λύνονται
άλλα κόβονται
τά πιά πολλά
γίνονται βρόχοι
στό λαιμό μας.

Άπό τή Συλλογή:
«Υπέρ των Καρπών».
Έκδόσεις ΕΓΝΑΤΙΑ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΧΤΙΤΣΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΤΟ ΨΗΛΟ ΚΑΠΕΛΛΟ

Δέν έχω τήν παραμικρή άμφιβολία
ότι μιά νύχτα καταθλιπτική
πού θά πλανιέμαι όλομόναχος
σ' έναν καταχνιασμένο δρόμο,
θά ξεπροβάλει κάποιο χέρι
άπ' τό παράθυρο ενός μαύρου ταξί
και θά με πιστολίσει
άπό μοιραίο
άναπόφευκτο λάθος.
Μά τέτοιο λάθος
θά 'ταν τό πιά τέλειο
στη ζωή μου,
ή τελευταία
κι' έκλεκτότερή μου
έμπειρία.

Άπό τή συλλογή:
«Τρωτό σημείο 1949»,
μεταφρ. Γ. Δανιήλ.
Έκδόσεις ΕΓΝΑΤΙΑ.

Ἡ ἄρπαγή τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου

Ἀπό στοιχεῖα πού ἦρθαν στό φῶς μέσα στόν 10 αἰῶνα προκύπτει ὅτι τό ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, πού βρέθηκε ἀπό τόν Θεόδωρο Κεντρωτᾶ ἢ Μποτόνη στό χωράφι-του, κοντά στό ἀρχαῖο θέατρο, ἦταν ἀνέπαφο. Ὑπῆρχαν στό ἄγαλμα καί τά δύο χέρια καί τήν μεταλλική σφήνα πού ἔνωσε τά δύο τμήματα τοῦ γλυπτοῦ τήν ἔκρυβαν οἱ πτυχές τοῦ φορέματος.

Μόλις πληροφορήθηκε τήν ἀνακάλυψη ὁ ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας στή Μήλο Brest τό ἀνέφερε ἀμέσως στόν προϊστάμενό του στή Σμύρνη Pierre David. Σ' ἓνα ἔγγραφο πού βρέθηκε στά ἀρχεῖα τοῦ προξενείου μέ ἡμερομηνία, 12 Ἀπριλίου 1820, ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἀφροδίτη «κρατεῖ στό χέρι τό μῆλο τῆς ἔριδος». Ὁ David ἔδωσε ἀμέσως ἐντολή στόν ὑποπρόξενο ν' ἀγοράσει τό ἄγαλμα. Στό μεταξὺ καί ὁ σημαιοφόρος τοῦ «Chevrete» Dumont d' Unville, πού ἦταν στή Μήλο, πληροφορήθηκε τήν ἀνεύρεση τοῦ ἀγάλματος καί πῆγε στόν ἀχερῶνα τοῦ Κεντρωτᾶ, πού εἶχε μεταφερθεῖ τό ἄγαλμα, τό εἶδε καί τό σχεδίασε. Μετά ἐνημέρωσε τόν πρεσβευτή De Rivigne στήν Κων/πολη πού ἔστειλε ἀμέσως στή Μήλο τόν γραμματέα τῆς πρεσβείας Marcellus μέ τό πολεμικό «Eslafritte» νά πάρει τό ἄγαλμα. Ὁ Dumont d' Unville πέθανε τό 1842, εἶχε γίνει στό μεταξὺ ἀντιναύαρχος, σέ σιδηροδρομικό δυστύχημα.

Ἄφησε ἓνα ἡμερολόγιο ὁμοῦ πού ἐξιστορεῖ τά περιστατικά τῆς ἀρπαγῆς τοῦ ἀγάλματος. Στό ἡμε-

ρολόγιο τοῦ ὀ d' Unville βεβαιώνει πῶς ὅταν εἶδε τήν Ἀφροδίτη εἶχε καί τά δύο τῆς χέρια. «Τό ἄγαλμα παρίστανε μιά γυναῖκα. Μέ τό ἀριστερό ἀνασηκωμένο χέρι, κρατοῦσε ἓνα μῆλο καί μέ τό δεξιόν κρατοῦσε τό πτυχωτό φόρεμα, πού ἔπεφτε στά γόνατά της».

Ἄλλά μαζί μέ τόν D' Unville εἶδε τό ἄγαλμα καί ἓνας ἀκόμα Γάλλος ἀξιωματικός ὁ ὑποπλοίαρχος Matterer. Αὐτός δημοσίευσε ὕστερα ἀπό τόν θάνατο τοῦ D' Unville μιά νεκρολογία τό 1842, γιά τόν παλαιό του συνάδελφο, στό περιοδικό τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Τῆς Λευκῆς Σαμαρᾶς

Στό κείμενο αὐτό ὁ Matterer, πού βρισκόταν ἀκόμα στήν ὑπηρεσία, γράφει ὅτι μπῆκε στόν ἀχερῶνα τοῦ Κεντρωτᾶ μαζί μέ τόν D' Unville ἀλλά «Πόση ἦταν ἡ ἐκπληξή μας ὅταν εἶδαμε μπροστά μας ἓνα ὠραῖο ἄγαλμα ἀπό παριανό μάρμαρο. Δυστυχῶς τά δύο του χέρια ἦταν κομμένα καί ἡ ἄκρη τῆς μύτης εἶχε ὑποστεῖ φθορές». Ἀργότερα ὁμοῦ ἀποκαλύφθηκε, ὅτι ἡ παράγραφος στή νεκρολογία γιά τά κομμένα χέρια, ἦταν ἀποτελεσματικῶς ἐξαναγκασμοῦ. Ὁ Matterer ὑποχρεώθηκε ἀπό «ὑψηλά ἰστάμενα πρόσωπα», νά ἀποκρύψει τήν ἀλήθεια. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐνιωθε τύψεις ἀπό αὐτό τό ψέμα, φρόντισε νά καταγράψει τά πραγματικά περιστατικά σέ μιά μυστική ἔκθεση, πού ἦρθε στή δημοσιότητα τό 1868, μετά τήν ἀποχώρη-

σή του ἀπό τό ναυτικό.

«Τώρα μπορῶ νά πῶ τήν ἀλήθεια γιατί στήν ἡλικία μου δέν φοβᾶμαι πιά τήν ὀργή τῶν ἀνθρώπων, κυρίως ἐκείνων πού κατέχουν ὑψηλές θέσεις. Τό 1842 θά ἦταν ἀσύνητη πράξη νά ἀποκαλύψω τί εἰπώθηκε καί τί ἀκριβῶς ἐγίνε γιά τήν ἀπόκτηση τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου. Θά ἀντιμετώπιζα τήν ὀργή τῶν μεγάλων τοῦ Παρισιοῦ καί κυρίως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν. Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ ὑπουργός δέν θά ἐπέτρεπε νά δημοσιευθεῖ ἡ ἀφήγησή μου. Ἀφήνω πού θά μέ ἀποστράτευε. Καί ἐγώ ἤμουν τότε στήν Ὑπηρεσία, πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ».

Δηλαδή οἱ μεγάλοι τοῦ Παρισιοῦ κράτησαν μέ ἐκβιασμούς καί ἀπειλές στό σκοτάδι ἐπὶ μισόν αἰῶνα τήν ἀλήθεια γιά τό ἄγαλμα. Ἄν ἀποκαλύπτονταν, πῶς τό ἄγαλμα βρέθηκε ἄθικτο καί ὅτι ὁ ἀκρωτηριασμός ἐγίνε κατά τήν ἐπιχείρηση τῆς ἀρπαγῆς ἡ Γαλλία θ' ἀντιμετώπιζε κατηγορίες γιά βανδαλισμούς καί τήν παγκόσμια κατακραυγή, ὅπως ὁ Ἑλγιν καί ἡ Ἀγγλία γιά τίς καταστροφές τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνα.

Ἦταν θέμα γοήτρου γιά τήν γαλλική κυβέρνηση νά κρατηθοῦν μυστικές οἱ βιαιότητες καί ὁ ἀκρωτηριασμός.

Καί νά τί ἀκριβῶς συνέβη στό λιμάνι τῆς Μήλου σύμφωνα μὲς αἰστορεῖ ὁ Matterer.

Ὅταν ὁ Marsellus ἔφθασε σάν ἀπεσταλμένος τοῦ πρεσβευτή νά ἀγοράσει τό ἄγαλμα, αὐτό εἶχε πωληθεῖ σέ ἓνα παπᾶ γιά 2.000

πιάστρα. Ὁ παπᾶς θά τό ἐστελενε στόν δραγουμάνο τοῦ στόλου Νικόλαο Μουρούζη καί τό ἀγαλμα συσκευασμένο εἶχε μεταφερθεῖ στό γυαλό γιά νά φορτωθεῖ σ' ἕνα Γαλαξιδιώτικο ἐμπορικό πλοῖο πού θάκανε πανιά γιά τήν Κων/πολη. Ἄν μέ κάποιο θαῦμα ζωντάνευε ἡ Ἀφροδίτη θά ἐκλαιγε πικρά βλέποντας νά τήν σέρνουν στήν βραχουριά, νά τήν ἀναποδογυρίζουν, νά τήν κατακυλᾶνε ἄνθρωποι πού βρίσκονταν σέ ἐξάλη κατάσταση.

Παραλίγο νά γκρεμιστεῖ στή θάλασσα, καί νά γιατί. Ἐνῶ φορτώθηκε τό ἀγαλμα καί τό πλοῖο ἦταν ἔτοιμο, νά ἀναχωρήσει ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας συνενεώθηκε μέ τόν Βρέστ νά ἀποσπάσουν τό ἀγαλμα καί μέ τή βία ἄν χρειαστεῖ. Οἱ Γαλαξι-

διῶτες ὑποστήριζαν τόν παπᾶ καί δέν ἔδιναν τό ἀγαλμα, ἀλλά καί Ἕλληνες προεστοί φοβούμενοι τήν ὀργή τοῦ Δραγουμάνου τοῦ στόλου, ὑποστήριζαν καί αὐτοί τόν παπᾶ.

Βλέποντας ὁ Γάλλος πλοίαρχος ὅτι θά γίνει μάχη γιά τό ἀγαλμα, διέταξε νά ἐξοπλισθοῦν τρεῖς βάρκες καί νά ἐπιτεθοῦν μέ τουφέκια καί σπαθιά. Ἀκολούθησε πανδαιμόνιο γύρω ἀπό τό κασόνι μέ τό ἀγαλμα τῆς Ἀφροδίτης.

Οἱ Ἕλληνες δέν τό παρέδιδαν καί φώναζαν ἀπελπισμένα καί ζητοῦσαν τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τό αἷμα κυλοῦσε καί ὁ Γάλλος πλοίαρχος φώναζε νά ἀρπάξουν τό γλυπτό καί νά τό πετάξουν σέ μιά βάρκα μέσα.

Τό κασόνι τραμπαλιζόταν δεξιά — ἀριστερά, τό τραβολογοῦ-

σαν καί τελικά το μετέφεραν στό Γαλλικό πλοῖο. Αὐτόπτης μάρτυρας τῆς ἀρπαγῆς ὁ Μηλιώτης Δημήτρης Κεντρωτᾶς γιός τοῦ Θεόδωρου, βεβαιώνει ὅτι σ' αὐτήν τήν συμπλοκή κόπηκαν τά χέρια τῆς Θεᾶς καί χάθηκαν. Καί ὁ συντηρητής τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου Dr Claras πού παρέλαβε τό ἀγαλμα τό 1821, ἐξετάζοντας τό γλυπτό διαπίστωσε χαράγματα ἀπό σκοινιά, ἀμυχές στους ὤμους καί καταστροφές στίς πτυχώσεις τοῦ φορέματος, πού ἔδειχνε ὅτι τό βαρῦ ἀγαλμα σύρθηκε καί κακοποιήθηκε στά βράχια κατά τήν διάρκειά τῆς ἀρπαγῆς.

Βιβλιογραφία:

«Ἐνοί ταξιδιώτες στήν Ἑλλάδα»
Τοῦ Κυριάκου Σιμόπουλου 1810-1821

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΞΑΘΛΙΩΣΗ

Τό παράπονο γιά τήν ἀδιάκοπη πτώση τοῦ «μορφωτικοῦ» ἐπιπέδου εἶναι παντοῦ γενικό. Σέ μιά κοινωνία τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀξιοποίησης, στήν ὁποία καί οἱ πνευματικές δυνάμεις κρίνονται καί ἀναπτύσσονται ἀνάλογα μέ τό βαθμό τῆς οἰκονομικῆς — κοινωνικῆς τους χρησιμότητας, κάθε οὐδέτερο «μορφωτικό ἰδανικό» εἶναι καταδικασμένο σέ μαρasmus. Ἡδη ἡ ἰδέα τῆς «γενικῆς μόρφωσης», ὅπως τουλάχιστον βρίσκεται στό πρόγραμμα διδασκαλίας τῶν σχολείων μας, στέκει σέ μεγάλη ἀντίφαση ἀπέναντι στίς εἰδικές ἀπαιτήσεις ἑνός κόσμου ἐργασίας, ὁ ὁποῖος — παρ' ὅλες τίς ἀντίθετες διαβεβαιώσεις — ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τή λ ε ι τ ο υ ρ γ ι κ ῆ ἀ ξ ί α τῶν χρησιμοποιήσιμων γνώσεων.

Αὐτό ὅμως πού ἀπειλεῖται σήμερα δέν εἶναι πιά ἡ ἐννοια τῆς μόρφωσης, ἀλλά μάλλον ἡ ψυχοφυσιολογική ἰ κ α ν ὄ τ η τ α ὄλων τῶν ἀνθρώπων γιά τήν

ἰδιοποίηση γνώσεων γενικά. Ἡ ἀδιάκοπη πλημμύρα ἐρεθισμῶν ἀπό τά «μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας», τήν ὁποία εὐνοεῖ στό μεταξύ μιά ἀντίστοιχα παθιασμένη ἐπιθυμία γιά «διασκέδαση», οἱ ἐμπορικές μορφές τῆς παραγωγῆς, τῆς πώλησης, τῆς ἐπιβολῆς μαζικῶν πνευματικῶν προϊόντων, ὁδηγοῦν μέ ἀδυσώπητη συνέπεια σέ προοδευτική καταστροφή τοῦ γούστου. Τά πολυάριθμα μέσα πληροφοριῶν καί ψυχαγωγίας δέν εἶναι ἔτσι ἡ ἀλλιώως προσανατολισμένα στή διαμόρφωση κρίσης. Στή γενική συνείδηση ἔχουν παραμορφωθεῖ τά περιεχόμενα σημασίας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τά μέτρα ἔχουν μετατοπιστεῖ. Καί ὅσο πιά ἀπεγνωσμένα ἀγωνίζονται σήμερα ἐφημερίδες καί κινηματογραφικές ἐταιρίες γιά τήν ἐπιβίωσή τους, τόσο χοντρότερα γίνονται τά μέσα πού χρησιμοποιοῦν.

Βέρνερ Χόφμαν: «Ἐξαθλίωση»

ΕΞΗΓΗΣΗ

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
Τό περιοδικό
κάθε Νοουσιίου

Δάσκαλος: Ποίος ξέρει νά μου πεί, γιατί οἱ μέρες εἶναι μεγάλες τό καλοκαίρι καί μικρές τό χειμῶνα;
Μαθητής: Εἶναι ἀπλό κύριε. Γιατί ἡ θερμότητα διαστέλλει τά ἀντικείμενα καί τίς μέρες ἐνῶ τό κρύο τά συστέλλει.

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
Τό περιοδικό
κάθε Νοουσιίου

ΕΦΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΣΩΘΟΥΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἡ παρακάτω περικοπή εἶναι παρμένη ἀπό ἕνα σύγγραμμα τοῦ Σουηδοῦ Γκέστα Ἑρενσβερντ, ἑνὸς διάσημου βιοχημικοῦ, μὲ τὸ ὅποιο ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ δώσει μιά πλατιά διάγνωση τῆς οἰκολογικῆς κατάστασης. Τίς θεραπευτικῆς του προτάσεις τίς συνοψίζει ἔτσι:

«Δέν εἴμαστε ἔξαναγκασμένοι νὰ ὠθήσουμε τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ἐνεργειακὴ κατανάλωση καὶ τὴν ὑπερεκμετάλλευση τῶν ὀρυκτῶν ἀποθεμάτων μας μέχρι ἐκεῖνο τὸ σημεῖο πού θά εἶχε σά συνέπεια λιμούς καὶ παγκόσμια ἀθλιότητα. Δέν εἴμαστε ἔξαναγκασμένοι νὰ παρακολουθοῦμε τὴν ἐξέλιξη μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια καὶ νὰ προωθοῦμε τίς δραστηριότητές μας μυωπικά χωρὶς νὰ ἀναπτύσσουμε μιά μακροπρόθεσμη προοπτικὴ...» Ἡ καταστροφὴ μπορεῖ νὰ ἀποφευχθεῖ «ἂν πάρουμε ἀμέσως τὴν ὀρισμένα μέτρα σέ παγκόσμια κλίμακα. Αὐτὰ τὰ μέτρα θά μπορούσαν νὰ σταθεροποιήσουν τὴν κατάσταση γιὰ τοὺς ἐπόμενους αἰῶνες καὶ νὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ διαμορφώσουμε ὅσο τὸ δυνατό ἀνετότερα τὴν ἀναπόφευκτη μετάβαση ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἀσυγκράτητη βιομηχανικὴ οἰκονομία στὴ μελλοντικὴ ἀγροτικὴ κοινωνία. Τὰ παρακάτω σημεία ἑνὸς ἄμμεσου προγράμματος προσφέρονται γιὰ νὰ μᾶς δώσουν τὴν εὐκαιρία νὰ κερδίσουμε χρόνο γιὰ τὴν ἀναγκαία καθολικὴ ἀναδιαμόρφωση τῆς παγκόσμιας κοινωνίας:

1. Ἄμεση εἰσαγωγή ἑνὸς παγκόσμιου ἐλέγχου στὴ διανομὴ τῶν καυσίμων, κυρίως τῶν ὑγρῶν ἐνεργειακῶν φορέων. Περιορισμὸς τῆς κατανάλωσης ἐνέργειας στό ἐπίπεδο τοῦ 1970. Δραστηκὸς περιορισμὸς τῆς ὄλης συγκοινωνίας, ἐφόσον ἐκτελεῖ-

ται μὲ ὑγρὰ καύσιμα καὶ ἐφόσον δέν ἐξυπηρετεῖ τὴ γεωργικὴ καὶ δασικὴ οἰκονομία καὶ τὴ μεταφορὰ πρῶτων ὑλῶν.

2. Ἄμεση γενικὴ μείωση στὴν κατανάλωση ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

3. Ἄμεση ἀπαγόρευση παραγωγῆς καθαρῶν εἰδῶν πολυτελείας καὶ ἄλλων μὴ ζωτικῶν προϊόντων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ κάθε εἶδους πολεμικοῦ ὑλικοῦ.

4. Ἄμεσος ἐλεγχος στὴ διανομὴ τῶν τροφίμων σέ ὅλες τίς βιομηχανικῆς χώρες. Περιορισμὸς στό ἐλάχιστο τῆς εἰσαγωγῆς τροφίμων ἀπὸ τίς ὑπὸ ἀνάπτυξη χώρες. Προτεραιότητα τῆς ἀγροτικῆς καὶ δασικῆς οἰκονομίας σέ ὅλο τὸν κόσμον.

5. Ἄμεση εἰσαγωγή τῆς ὑποχρέωσης γιὰ συλλογὴ καὶ ἐπαναχρησιμοποίηση ὄλων τῶν ἀχρηστευμένων μεταλλικῶν ἀντικειμένων.

6. Ἀπόλυτη προτεραιότητα στίς ἐρευνες πού ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας, καθὼς καὶ στίς βιολογικῆς ἐρευνες στὸν τομέα τῆς γενετικῆς, τῆς ἐφαρμοσμένης οἰκολογίας καὶ τῆς χημείας τοῦ ζύλου.

7. Δημιουργία ἑνὸς διεθνοῦς κέντρου τὸ ὅποιο θά παρακολουθεῖ καὶ θά ἐλέγχει τὴν ἐξέλιξη σχετικὰ μὲ τὰ παραπάνω 6 σημεία. Καθῆκον αὐτοῦ τοῦ κέντρου θά εἶναι νὰ ἐνημερώνει διαρκῶς τὸ παγκόσμιο κοινὸ μὲ τὴ βοήθεια ὄλων τῶν μαζικῶν μέσων ἐπικοινωνίας γιὰ τὴ στάθμη τῶν ἐνεργειακῶν καὶ ὀρυκτῶν ἀποθεμάτων, γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐρευνῶν καὶ γιὰ τὴ δημογραφικὴ κατάσταση».

Χάνς Ἐντσενσμπεργκερ:

«Περ. Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκολογίας.»

— Κάθε αἰτία, ἡ ὅποια ἐξάγει κάτι ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξὴ εἶναι δημιουργία

Πλάτων

— Ἡ φύσις δέν ἀναγνωρίζει ἀνάπαυσί καὶ καταργεῖ κάθε ἀδράνεια

Ἄλκαϊος

— Δέν ὑπάρχει χρόνος πού νὰ μὴν ὑπῆρξε: Τὸ τέλος καὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι ὄνειρα

Ἄναξίμανδρος

— Ἡ ἀδικία χαράσσεται πάνω σέ μέταλλο, ἡ δὲ εὐεργεσία γράφεται πάνω στό νερό

Βεσάλιος

— Τοὺς ἀσκούς τοὺς φουσκώνει ὁ ἀέρας τοὺς ἀνόητους ἀνθρώπους ἡ ἀλαζονεία

Σωκράτης

— Κάθε πρᾶγμα ἀνέρχεται γιὰ νὰ πέσει καὶ ἀκμάζει γιὰ νὰ παρακμάσει

Σαίξπηρ

— Καὶ λέω τὸ ναὶ καὶ τὸ ξαναλέω καὶ τί νὰ πῶ δέν ξέρω

Σοφοκλῆς

— Ὅταν δέν μπορούμε νὰ πράξωμε ἐκεῖνο πού θέλομε, ἄς πράξωμε ἐκεῖνο πού μπορούμε

Τερέντιος

ΟΙ ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΙΑΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΣΤΕΦΑΝΙΑΙΑΣ ΝΟΣΟΥ

5. ΠΑΧΥΣΑΡΚΙΑ

Η παχυσαρκία είχε συμπεριληφθεί άρχικά στους προδιαθεσιακούς παράγοντες της Στεφανιαίας Νόσου (Σ.Ν.). Είχε υπολογιστεί ότι αυτοί που είχαν 30% μεγαλύτερο του φυσιολογικού σωματικό βάρος εμφάνιζαν και διπλάσια συχνότητα στηθάγχης, αλλά νεώτερες μελέτες απέδωσαν αντιφατικά αποτελέσματα. Φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ υπερβολικού βάρους, αρτηριακής πίεσης, λιπιδίων του αίματος, ζαχαροδιαβήτη και ούραιμιας. Τό γεγονός ότι η άποβολή του πλεονάζοντος σωματικού βάρους βελτιώνουν τους άνωτέρω παράγοντες, εξηγεί ότι η παχυσαρκία μέσω αυτών επηρεάζει στην συχνότητα της Σ.Ν.

6. ΝΕΥΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, με τα πολλά ψυχολογικά στρές, συγκαταλέγεται μεταξύ των πιθανών προδιαθεσιακών παραγόντων της Σ.Ν. Κλινικές παρατηρήσεις έχουν αποδείξει μια έντονη ψυχική συγκίνηση μπορεί να προκαλέσει στηθαγχική κρίση ή ακόμη και έμφραγμα μυοκαρδίου. Μελέτες τονίζουν ότι στους μισούς απ' αυτούς που έπαθαν έμφραγμα μυοκαρδίου προηγήθηκε περίοδος αυξημένου στρές.

Με έπιδημιολογικές μελέτες έχει αποδειχθεί ότι η Σ.Ν. είναι συχνότερη σε άτομα που εμφανίζουν έντονα επαγγελματικά στρές π.χ.

α) στους διευθυντές καριέρας, σε

σχέση με τους διοριζόμενους, β) στους αξιωματικούς του Στρατού, σε σχέση με τους στρατιώτες, γ) στους αναισθησιολόγους ιατρούς, σε σχέση με τους δερματολόγους, παθολογοανατόμους κ.ά. δ) στις εργαζόμενες σε υπεύθυνο επάγγελμα γυναίκες, σε σχέση με τις μη εργαζόμενες γυναίκες.

Μία πρόσφατη έρευνα που έγινε σε 270.000 εργαζόμενους στην BELL TELEPHONE Co για 5 χρόνια απέδειξε ότι δεν υπάρχει σχέση μεταξύ επαγγελματικού στρές και συχνότητας Σ.Ν.. Ίσως η άνωτέρω έρευνα να αποδεικνύει ότι χρειάζονται περισσότεροι προδιαθεσιακοί παράγοντες για την ανάπτυξη της Σ.Ν. και όχι μόνο ο νευρικός και ψυχικός παράγοντας.

Του Στ. Γουσόπουλου

Ίατρού

7. ΕΛΛΕΙΨΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ

Σε πολλές μελέτες έχει αποδειχθεί ότι οι σωματικά εργαζόμενοι επηρεάζονται λιγώτερο από την Σ.Ν.. Αυτό επιβεβαιώνεται από τό γεγονός ότι οι εισπράκτορες των διόροφων λεωφορείων του Λονδίνου που ανεβοκατεβαίνουν συνέχεια, προσβάλλονται από την Σ.Ν. κατά 50% λιγώτερο από τους οδηγούς των ίδιων λεωφορείων. Επίσης τό ίδιο ισχύει για τους διανομείς του ταχυδρομείου στό Λονδίνο σε σχέση με τους υπόλοιπους δημοσίους υπαλλήλους.

Τό γεγονός ότι υπάρχουν και άλλες μελέτες που δεν επιβεβαιώ-

νουν όλα τά άνωτέρω αποδεικνύει ότι εκτός από την καθιστική εργασία σημαντικό ρόλο παίζει ή γενική καρδιαναπνευστική προσαρμογή του ατόμου στην όποια παρεμβάλλονται και άλλοι παράγοντες, όπως ή παχυσαρκία, ή ταχυκαρδία, ή χαμηλή ζωτική χωρητικότητα των πνευμόνων κ.ά.

8. ΓΕΝΕΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ (ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ)

Από την μέχρι στιγμής έρευνα πάνω στην Σ.Ν. έχουν προκύψει ένδειξεις για την ύπαρξη γενετικού παράγοντα που ενοεί την έγκατάσταση της Σ.Ν.. Πώς άλλως θά εξηγούσαμε τό γεγονός της μη ύπάρξεως Σ.Ν. στους Ναυαίους INDIANS ή στους Ίταλικής καταγωγής κατοίκους της κοινότητας ROSETTO της Πενσυλβανίας παρά τό γεγονός ότι τρέφονται με τόν ίδιο τρόπο όπως και οί γείτονές τους.

Άλλωστε νά υπολογιστεί μόνον ή αύξημένη θνητότητα της Σ.Ν. των άνδρων σε σχέση με τις γυναίκες αποδεικνύεται αυτόματα ένας γενετικός παράγοντας τό φύλο που συμμετέχει στην ανάπτυξη της Σ.Ν..

Η κληρονομικότητα λοιπόν φαίνεται ότι δρᾶ προδιαθεσιακά στην εμφάνιση της Σ.Ν. και ό προδιαθεσιακός αυτός παράγοντας έχει σχέση με την πρώιμα εμφανιζόμενη Σ.Ν..

Άντιθετα φαίνεται νά υπάρχει μικρότερη σχέση με την ανάπτυξη της Σ.Ν. στη προχωρημένη ήλικία. Γενικά πιστεύεται ότι ή σχέση κληρονομικότητας — Σ.Ν. έχει σχέση μάλλον με την κληρονομικότητα παραδεκτών μεγάλων

προδιαθεσικών παραγόντων όπως ή υπέρταση και ή υπερλιπιδαιμία, για τους οποίους υπάρχουν και γνωστές μελέτες. Φυσικά δεν μπορεί να συζητηθεί ή μεταβίβαση της συνήθειας του καπνίσματος.

9 ΣΑΚΧΑΡΩΔΗΣ ΔΙΑΒΗΤΗΣ

Η συχνότητα προσβολής για την Σ.Ν. στους διαβητικούς άνδρες είναι διπλάσια και στις διαβητικές γυναίκες τριπλάσια σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Φαίνεται ότι υπάρχει σχέση με την έναπόθεση λιπιδίων στο αγγειακό τοίχωμα των διαβητικών. Δυστυχώς δεν υπάρχουν ενδείξεις μειώσεως των κινδύνων με ρύθμιση του διαβήτη με υπογλυκαιμικά φάρμακα.

10. ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΟ Η.Κ.Γ.

(Ηλεκτροκαρδιογράφημα)

Η υπαρκτή αλλοιώσεων στο ηλεκτροκαρδιογράφημα (Η.Κ.Γ.) αυξάνει τον κίνδυνο της Σ.Ν.. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των μη ειδικών αλλοιώσεων ο κίνδυνος αυξάνει στο διπλάσιο, ενώ σε αλλοιώσεις π.χ. τύπου υπερτροφίας άριστερας κοιλίας στο εξαπλάσιο.

Αυξημένη συχνότητα Σ.Ν. παρουσιάζουν τα κλινικά υγιή άτομα στα όποια το Η.Κ.Γ. εμφανίζει ανωμαλίες στη κόπωση. Ιδιαίτερα επικίνδυνα θεωρούνται τα άτομα τα όποια παρουσιάζουν υπερλιπιδαιμία με θετική δοκιμασία κοπώσεως στο Η.Κ.Γ..

11. ΑΛΛΟΙ ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Κατά καιρούς έχουν ενοχοποιηθεί και άλλοι προδιαθεσικοί παράγοντες της Σ.Ν. χωρίς να επιβεβαιωθεί ακριβώς ή δράση τους.

- α. Δυσλειτουργία θυρεοειδούς
- β. Υπερουριχαιμία
- γ. Κατασκευή σώματος
- δ. Ταχυκαρδία

ε. Μείωση της ζωτικής χωρητικότητας

στ. Ύψηλός αίματοκρίτης

ζ. Άτυπα προκάρδια άλγη

η. Άσβέστιο τροφής

θ. Χλωρίωση πόσιμου νερού.

Άπό πολλά χρόνια γίνεται προσπάθεια για την ενημέρωση του κόσμου για τους κινδύνους που παρουσιάζουν οι προδιαθεσικοί αυτοί παράγοντες στην ανάπτυξη της Σ.Ν. με σκοπό τον περιορισμό του αριθμού των μελλοντικών άσθενών. Δυστυχώς μέχρι σήμερα τα άποτελέσματα δεν είναι καθόλου ένθαρυντικά. Σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για την πρόληψη της Σ.Ν. θάπρεπε να υπάρχουν οι παρακάτω στόχοι:

α) Άνίχνευση και αντιμετώπιση της Α.Π. (δίαιτα πτωχή σε άλάτι, φαρμακευτική άγωγή, φυσική άσκηση και άδυνάτισμα).

β) Άντιμετώπιση της υπερλιπιδαιμίας (δίαιτα πτωχή σε κεκορεσμένα λίπη και θερμίδες).

γ) Ενημέρωση για τους κινδύνους του καπνίσματος και προσπάθεια για τον περιορισμό του.

δ) Διόρθωση της παχυσαρκίας (δίαιτα πτωχή σε θερμίδες και λίπη — σωματική άσκηση)

ε) Καθοδήγηση για φυσική άσκηση

στ) Ενημέρωση για τα συμπτώματα της Σ.Ν.

Είναι φανερό ότι βασική προϋπόθεση για την προληπτική αυτή προσπάθεια είναι ή δίαιτα, ο περιορισμός του καπνίσματος και ή σωματική άσκηση.

Ειδικά για την δίαιτα ή σημασία της είναι πολυδύναμη και πρέπει να αρχίζει άπό την παιδική ήλικία γιατί είναι γνωστό ότι «είναι εύκολότερο να δημιουργούμε συνήθειες στα παιδιά παρά να αλλάζουμε τις συνήθειες στους μεγάλους».

Για επιτυχή άποτελέσματα ενάντια στο κάπνισμα θά πρέπει να

γίνεται σωστή ενημέρωση στους καπνιστές για τους κινδύνους του και να γίνει προσπάθεια για την διακοπή του με την πειθώ ή με άπαγορευτικά μέτρα. Ιδιαίτερη προσπάθεια πρέπει να γίνει σ' αυτούς που εμφανίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο π.χ. διαβητικοί, άτομα που εμφανίζουν υπερλιπιδαιμία, άτομα με κληρονομική προδιαθεση κ.ά. Σ' αυτούς θά πρέπει να άσκηθεί και ψυχολογική βία για να άπαλλαγούν άπό τις συνήθειες του καπνίσματος και να προσαρμοσθούν στις άπαιτήσεις της προληπτικής προσπάθειας.

Για τις επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί σχετικά με την σύσταση για την διακοπή του καπνίσματος — έπειδή αυξάνει τό σωματικό βάρος και την άρτηριακή πίεση με άποτέλεσμα την ανάπτυξη των προδιαθεσικών αυτών παραγόντων — την άπάντηση την δίνουν οι έρευνητές του FRAMINGHAM. Αυτοί, 18 χρόνια μετά την έναρξη της μελέτης, διαπιστώνουν ότι ή διακοπή του καπνίσματος προκαλεί για βραχύ μόνο χρονικό διάστημα αύξηση του σωματικού βάρους και καμμία μεταβολή στην Α.Π. και στην χοληστεριναιμία.

Ίσως αν ή προσπάθεια για την άπαλλαγή των υποψηφίων στεφανιαίων άσθενών άπό τους κινδύνους που προκαλούν οι προδιαθεσικοί παράγοντες ήταν περισσότερο συστηματική και επίμονη, να απέδιδε περισσότερα και να μην υπήρχε ο σημερινός άρνητικός άπολογισμός. Νομίζουμε ότι ή άνάγκη για την πρόληψη της Σ.Ν. έχει γίνει τώρα πιο έπιτακτική και πρέπει να ληφθεί σχετική προσπάθεια και άπό έπίσημο φορέα. Είναι φανερό ότι ή Σ.Ν. έχει έξελιχθεί σε πληγή για τον πολιτισμένο άνθρωπο με τεράστιες κοινωνικοοικονομικές συνέπειες για αυτόν και τό κράτος.

ΟΙ ΨΕΙΡΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥΣ

Μέ την άδεια του συγγραφέα δημοσιεύουμε σέ συνέχειες μέρη του βιβλίου «Οί ψείρες του ανθρώπου καί ή καταπολέμησή τους». 'Η «Νιάουστα» εύχαριστεί ιδιαίτερα τόν καθηγητή κ. Μ. 'Ε Τζανακάκη γιά τήν άδεια άναδημοσίευσης.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΕΙΡΕΣ

Οί ψείρες (φθειρες, πεντόκες), άποτελοϋσαν μόνιμο σύντροφο του ανθρώπου γιά πολλές χιλιάδες χρόνια. Σέ πολλές τουλάχιστο χώρες, ό μέσος άνθρωπος άπαλλάχτηκε από τά έντομολογικά καί όρισμένες φορές επικίνδυνα αυτά έκτοπαράσιτα, μόνο μετά τόν Β παγκόσμιο πόλεμο, χάρη στη γενίκευση τής χρήσεως του DDT, του HCH καί τών άλλων οργανικών, συνθετικών κυρίως έντομοκτόνων. Τά οργανικά αυτά συνθετικά έντομοκτόνα είναι πολύ πιό άποτελεσματικά από τά λίγα έντομοκτόνα καί μερικά άλλα μέσα πού διεθέτε ο άνθρωπος προπολεμικά.

Όπως ήταν φυσικό, οί ψείρες τράβηξαν τήν προσοχή του ανθρώπου από τήν αρχαιότητα. Είχε παρατηρηθεί ότι βρίσκονταν ιδιαίτερα σέ νομαδικούς λαούς καί οί άνθρωποι τίς φοβόνταν έξ αίτίας τών άσθενειών πού «προκαλδύσαν». 'Η «φθειρίαση» έθεωρείτο φοβερή άσθένεια, ιδιαίτερα στους φυματικούς καί σ' όσους υπέφεραν από πυόρροια. 'Ο 'Ελλάδιος ό 'Αλεξανδρεύς άναφέρει γνωστά πρόσωπα τής αρχαιότητας πού ύποτίθεται ότι πέθαναν από φθειρίαση. Μεταξύ τους είναι ό Δημόκριτος, ό Σύλλας καί ό 'Ηρώδης ό

Μέγας. Κατά τόν 'Ηρόδοτο, οί Αιγύπτιοι ιερείς ξύριζαν τά μαλλιά τους, ώστε νά μή μπορεί νά σταθει στό κεφάλι τους βρωμιά, ούτε ψείρα. 'Υπήρχαν βέβαια καί λαοί πού πίστευαν πώς όποιος είχε ψείρες στό κεφάλι του υπέφερε από πονοκεφάλους.

Του 'Ε. Μ. Τζανακάκη 'Εντομολόγου Καθηγητού Παν/μίου Θεσ/νίκης

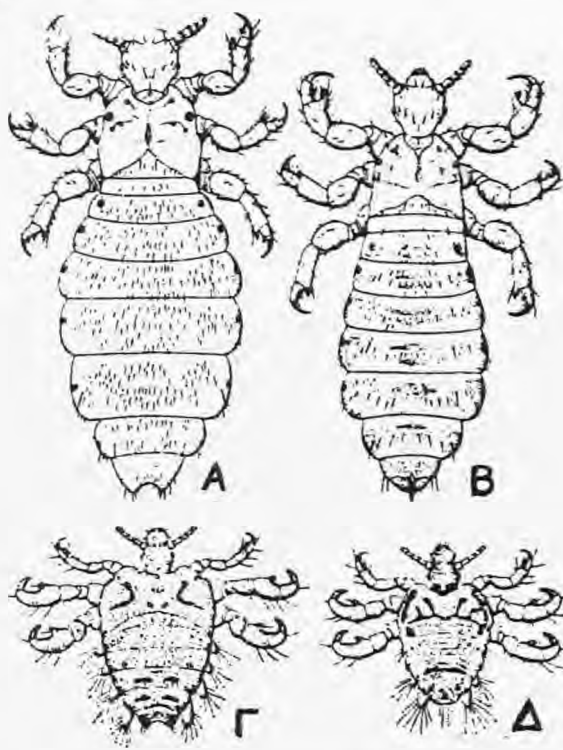
Στήν άμερικανική ήπειρο οί ψείρες υπήρχαν πρίν φτάσει εκεί ό Κολόμβος. Στά μαλλιά περουβιανής μούμιας του 200 π.Χ. βρέθηκαν αυγά ψειρών. Βρέθηκαν επίσης ψείρες στό τριχωτό τής κεφαλής τριών έρυθροδέρμων προϊστορικής εποχής στίς νοτιοδυτικές 'Ηνωμένες Πολιτείες. 'Ορισμένες φυλές έρυθροδέρμων τής Καλιφορνίας έτρωγαν τίς ψείρες.

Πόσο στενοί φίλοι ήταν ό άνθρωπος καί οί ψείρες του, φαίνεται από όρισμένες χαρακτηριστικές περιγραφές σέ παλιά κείμενα. 'Ο Mallis άναφέρει τήν έξής περίπτωση από βιβλίο του CoWan του 1865. Στο μεσαιώνα, στό Η-urdenburg τής Σουηδίας, οί ύποψήφιοι δήμαρχοι κάθιζαν γύρω από ένα τραπέζι μέ τά κεφάλια σκυμμένα καί τά γένια άκουμπισμένα στό τραπέζι. 'Εβαζαν μιά ψείρα στό κέντρο του τραπέζιου καί εκείνος στού όποιου τά γένια θά πήγαινε πρώτα ή ψείρα, γινόταν δήμαρχος. 'Ο Montezuma, αυ-

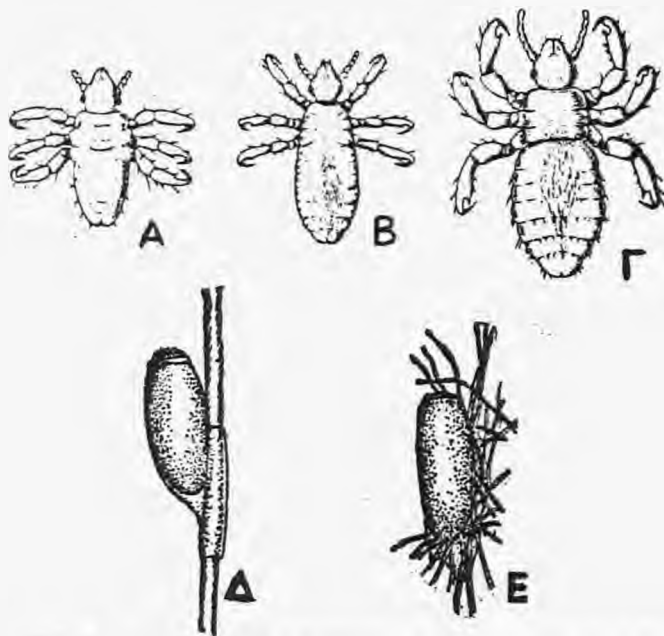
τοκράτορας του Μεξικού (1466-1520), έβαζε ηλικιωμένους πού ήταν άκατάλληλοι γιά άλλη εργασία, νά γυρίζουν στό σπίτι καί νά ξεψειριάζουν τούς κατοίκους.

Μερικά μέσα πού χρησιμοποιούσε ό άνθρωπος έναντίον τών ψειρών τά παλιά χρόνια, μέσα άποτελεσματικά ή μή, φαίνονται σήμερα άρκετά περίεργα. 'Επί παραδείγματι, ό Hagraz (4) άναφέρει ότι στόν ιερογλυφικό πάπυρο του Ebers περιλαμβάνεται ή έξής, όχι τόσο λογική, συνταγή έναντίον τών ψύλλων καί τών ψειρών του σώματος: «'Ενα μέρος άλεύρι φοίνικα καί ένα μέρος νερό, μαγειρεύεται ώσπου ό όγκος του νά γίνει δύο δοχεία heppu (περίπου 450 κυβ. εκατοστά). 'Όταν είναι άκόμα ζεστό, γεμίζουμε τό στόμα μας καί έν συνέχεια ραντίζουμε τό μέρος του σώματος πού έχει τά βλαβερά ζωύφια».

Οί ψείρες του ανθρώπου είναι τρεις. 'Η ψείρα τής κεφαλής, ή ψείρα του σώματος ή τών ρούχων, καί ή ψείρα του έφηβιου. Οί πρώτες δύο άνήκουν στό ίδιο είδος, αλλά σέ διαφορετικά ύποείδη ή ποικιλίες του είδους αυτού. Διαφέρουν μεταξύ τους καί στό μέγεθος, αλλά κυρίως στίς θέσεις πού ζούν, στόν τρόπο μέ τόν όποιο μεταδίδονται από ένα άτομο σέ άλλο καί στήν ύγειονομική σημασία τους γιά τόν άνθρωπο. Γι' αυτό καί θά τίς παρουσιάσουμε χωριστά, σάν νά πρόκειται γιά δύο διαφορετικά είδη. 'Η τρίτη ψείρα άνήκει σέ διαφορετικό γένος καί διαφέρει σημαντικά στή μορφή από τίς άλλες δύο.

Εικ. 1. Ἐνήλικες ψείρες σέ κάτοψη. Α θηλυκό και Β ἀρσενικό τῆς ψείρας τῆς κεφαλῆς. Γ θηλυκό και Δ ἀρσενικό τῆς ψείρας τοῦ ἐφηβαίου (μεγεθυσμένες κατά τὸν Silvestri) (28).

Εικ. 2. Ἄνω, ἀνήλικα (νυμφικά) στάδια τῆς ψείρας τοῦ σώματος. Α νύμφη 1ου σταδίου, Β νύμφη 2ου σταδίου, Γ νύμφη 3ου σταδίου (μεγεθυσμένα, κατά τὸν Kemper) (6). Κάτω, Δ αὔγὸ τῆς ψείρας τῆς κεφαλῆς κολλημένο σὲ τρίχα και Ε αὔγὸ τῆς ψείρας τοῦ σώματος κολλημένο στὶς ἴνες ὑφάσματος

Οἱ ψείρες τοῦ ἀνθρώπου δέν ἐγκαθίστανται σὲ ἄλλα ζῶα παρά μόνο σὲ ἐξαιρετικές περιπτώσεις. Ὅμοίως, ὀρισμένα εἶδη ψειρῶν πού παρασιτοῦν σὲ κατοικίδια ἢ ἄλλα ζῶα (ὀπωσδήποτε θηλαστικά), μπορεῖ νά βρεθοῦν τυχαία στό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου γιά λίγο. Δέν μποροῦν ὅμως νά τοῦ προκαλέσουν ἀξιόλογη ἐνόχληση. Κατά κανόνα, κάθε εἶδος θηλαστικοῦ ἔχει καί τή δική του ψείρα ἢ ψείρες καί κάθε ψείρα ἔχει τίς δικές της προτιμήσεις γιά ὀρισμένα μέρη τοῦ σώματος τοῦ ξενιστῆ της, δηλαδή τοῦ ζώου πάνω στό ὁποῖο παρασιτεῖ.

Βιολογία, συνήθειες

Ἡ ψείρα τῆς κεφαλῆς καί ἡ ψείρα τοῦ ἐφηβαίου προσκολλοῦν τά αὔγά τους (τίς κόνιδες) στίς τρίχες μας καί μάλιστα κοντά στή βάση τῶν τριχῶν, ἐνῶ ἡ ψείρα τοῦ σώματος κατά κανόνα στά ρούχα ἢ ἄλλα ὑφάσματα (εἰκόνα 2 Δ.Ε.). Γιά νά τό ἐπιτύχουν αὐτό χρησιμοποιοῦν τό ἔκκριμα εἰδικῶν ἀδένων τους. Τό ἔκκριμα αὐτό πού στερεοποιεῖται λίγο μετά τή γέννηση τοῦ αὔγου, εἶναι ἀνθεκτικό καί δέν διαλύεται μέ νερό, σαπουνάδα, ἢ διαλύματα ἀπορρυπαντικῶν. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι ὅτι καί μετά τήν ἐκκόλαση τῶν αὔγων παραμένουν προσκολλημένα στίς τρίχες τά «κελύφη» αὐτά, πού ἀποτελοῦνται ἀπό τήν προσκολλητική οὐσία καί τό χόριο τοῦ αὔγου καί πού διατηροῦν περίπου τό ἀρχικό σχῆμα τοῦ αὔγου. Οἱ ἀδειες αὐτές κόνιδες μένουν στίς τρίχες ἀκόμα καί ὅταν τό ἄτομο ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἀπό κάθε ζωντανό στάδιο ψείρας. Γιά νά τίς ἀφαιρέσουμε θά χρειαστοῦν τά μέτρα πού ἀναφέρουμε πιό κάτω γιά τήν ψείρα τῆς κεφαλῆς.

Ἡ ταχύτητα ἀναπτύξεως τῶν ψειρῶν ἐπηρεάζεται πολύ ἀπό τή

θερμοκρασία του χώρου στον οποίο ζούν (έπιφάνεια του δέρματος ή των ρούχων, μεταξύ δέρματος και ρούχων, μεταξύ τριχών). Μέ ευνόικες συνθήκες ο βιολογικός κύκλος* συμπληρώνεται σε 3-4 εβδομάδες και τα θηλυκά μπορεί να ώτοκοούν 2-4 εβδομάδες. Συνεπώς μπορεί να έχουμε 8-14 γενεές τό χρόνο. Κατά τόν Kempfer τά ἐνήλικα θηλυκά ζούν 30-40 ή-μέρες, ἐνώ τά ἀρσενικά τίς μισές ή και λιγότερες.

Ἡ ώοπαραγωγή ποικίλλει μέ τή διατροφή, τή θερμοκρασία και ίσως και άλλους παράγοντες. Γιά νά γεννήσουν βιώσιμα αὐγά, οί ψείρες πρέπει πρώτα νά ρουφήξουν αἷμα και νά έχουν θερμοκρασία τουλάχιστο 21°. Ἡ ψείρα τῆς κεφαλῆς και ἡ ψείρα τοῦ σώματος θεωρεῖται ὅτι παίρνουν 2-6 ή και περισσότερα γεύματα τήν ἡμέρα.

Οί ψείρες είναι γενικά δραστήριες σέ θερμοκρασίες μεταξύ 22° και 35° και ιδιαίτερα γύρω στους 30° πού είναι ἡ συνηθισμένη θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος ὅπου ζούν. Στους 38°-40° είναι ὑπερβολικά δραστήριες και ψοφούν σέ λίγη ὥρα. Σέ ἀκόμα ὑψηλότερες θερμοκρασίες 50°-52° και μάλιστα ὅταν ἡ ὑγρασία τοῦ χώρου είναι μεγάλη, ψοφούν σέ λίγα λεπτά. Σέ 62° ἐπί 5 λεπτά κατα-

στρέφονται ἀκόμα και τά αὐγά τους.

Σέ σχετικά χαμηλές θερμοκρασίες, κάτω τῶν 21°, οί ψείρες κινούνται λίγο ή καθόλου και δέν γεννοῦν αὐγά. Ἀλλά και αὐγά πού γεννήθηκαν σέ ὑψηλότερες θερμοκρασίες δέν ἐκκαλύπτονται σέ σταθερή θερμοκρασία ἴση ή χαμηλότερη τῶν 20°.

Ὅπως συμβαίνει και μέ τά ἄλλα ἐκτοπαράσιτα τῶν θερμοαίμων ζῶων, οί ψείρες ἐγκαταλείπουν τόν ξενιστή τους ὅταν πεθάνει και μάλιστα ὅταν ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματός του πέσει στή θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος. Ἐάν ὁ νεκρός ὑπέφερε ἀπό ἀσθένεια πού μεταδίδεται ἀπό τήν ψείρα τοῦ σώματος, ἡ ἐπαφή μέ τόν νεκρό ή μέ τά ρούχα ή τά κλινοσκεπάσματα του δημιουργεῖ σοβαρό κίνδυνο. Ἐπίσης οί ψείρες ἔχουν τήν τάση νά ἐγκαταλείπουν ἀσθενεῖς πού ἔχουν ὑψηλό πυρετό. Καί στήν περίπτωση αὐτή δημιουργεῖται κίνδυνος γιά τούς γύρω του ὑγιεῖς, ἐάν ὁ ἀσθενής πάσχει ἀπό ἀσθένεια πού μπορεί νά μεταδοθεῖ και ἀπό ψείρες. Πρέπει νά τονίσουμε και ἐδῶ ὅτι μόνο ἡ ψείρα τοῦ σώματος και μόνο σέ ὀρισμένες περιόδους μπορεί νά μεταδώσει ἀσθένειες στόν ἄνθρωπο. Ὅυτε ἡ ψείρα τῆς κεφαλῆς, ὅυτε ἡ

ψείρα τοῦ ἐφθαιίου μεταδίδουν ἀσθένειες.

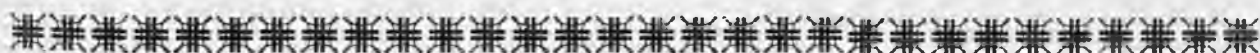
Ἐπερβολική ὑγρασία δέν εὐνοεῖ τίς ψείρες τοῦ ἀνθρώπου. Σέ ὀρισμένες πολύ θερμές περιοχές τῆς γῆς, ἡ ψείρα τοῦ σώματος δέν ἀποτελεῖ πρόβλημα, ὅυτε και ἡ ψείρα τῆς κεφαλῆς. Αὐτό ἀποδίδεται στήν ἐντονη ἐφίδρωση τοῦ ἀνθρώπου και συνεπώς στήν ὑπερβολική ὑγρασία μεταξύ τῶν ἐνδυμάτων και τοῦ δέρματος.

Οί ψείρες είναι ζῶα ἀγελαία, τούς ἀρέσει δηλαδή νά ζούν σέ ὀμάδες και νά συνωστιζονται. Στά εὐκρατα κλίματα είναι πιό ἀφθονες τό χειμῶνα ἀπό ὅτι τό καλοκαίρι. Αὐτό οί πιό πολλοί ἐπιστήμονες τό ἀποδίδουν στίς εὐνοικότερες γιά τίς ψείρες συνθήκες πού ἐπικρατοῦν στό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου τό χειμῶνα.

Και τά τρία εἶδη ψείρας μπορεί ταυτόχρονα νά βρίσκονται σέ ἕνα ἄτομο.

* Βιολογικός κύκλος είναι τό σύνολο τῶν μορφῶν και σταθίων ἀπό τά ὅποια περνᾷ ἕνα ζῶο γιά νά φτάσει ἀπό ἕνα στάδιο μιάς γενεάς σέ ἕνα ἴδιο στάδιο τῆς ἐπόμενης γενεάς. Ἐπί παραδείγματι, ἀπό τή στιγμή πού θα γεννηθεῖ ἕνα αὐγό, ὥσπου τό ἄτομο πού θα βγεῖ ἀπό τό αὐγό αὐτό ἐνηλικιωθεῖ και δώσει τόν πρῶτο του ἀπόγονο, γεννήσει δηλαδή τό πρῶτο του αὐγο, λεμε ὅτι συμπληρώθηκε ἕνας βιολογικός κύκλος.

συνέχεια στό ἐπόμενο τεῦχος

ΔΙΠΛΗ ΓΚΑΦΑ

Δύο φιλενάδες ἡ Μαρία και ἡ Γεωργία βαδίζουν μαζί βόλτα. Γιά μία στιγμή ἡ Μαρία ζητάει συγγνώμη ἀπό τήν φίλη τῆς και κουβεντιάζει γιά 10 λεπτά μέ κάποιον κύριο. Ὑστερα οί δύο φίλες ξανασιμῶν.

Γεωργία: Πές μου καλέ ποιός ἦταν αὐτός ὁ ἀσχημομούρης πού κουβεντιάζες πρίν λίγη ὥρα;

Μαρία: Ὁ ἀδελφός μου.

Γεωργία: Μέ συγχωρεῖς ἔπρεπε νά τό εἶχα καταλάβει.

ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Ὁ Δικαστής: Κατηγορούμενε καταδικάζεσθε σέ πρόστιμο, 5.000 δρχ. διότι βρίσατε τόν ἀντίδικό σας και τόν ἀποκαλέσατε «γάιδαρο».

Ὁ κατηγορούμενος: Κύριε Πρόεδρε, θά μέ καταδικάζατε ἐπίσης σέ πρόστιμο, ἐάν ἀποκαλοῦσα ἕναν γάιδαρο «κύριο»;

Ὁ δικαστής: Βεβαίως ὄχι.

Ὁ κατηγορούμενος (ἀπευθυνόμενος στόν κατήγορό του): Σᾶς ζητῶ συγγνώμη, κύριε!

ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΦΥΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Καλλιέργεια ρίγανης

Ἡ ρίγανη. Είναι ένα από τα πολυετή αυτοφυή φυτά που άρχισε να καλλιεργείται τα τελευταία χρόνια. Χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά ως άρτυμα, ενώ μικροποσότητες αιθερίου ελαίου στην άρωματοποιία. Ἡ ελληνική ρίγανη που εξάγεται κυρίως στις Η.Π.Α. και σ' άλλα μέρη, (Ευρώπη κλπ.) θεωρείται ως η καλύτερη του κόσμου, γι' αυτό και η καλλιέργειά της πρέπει να γίνει με προσοχή, ώστε να μην αλλοιωθεί η ποιότητά της.

Τσαί του βουνοῦ ἢ σιδερίτης. κι αυτό είναι πολυετές αυτοφυές φυτό που καλλιεργείται από 10ετίας περίπου στον Ὀρθρου της Μαγνησίας, στη Μεταμόρφωση και στο Λιτόχωρο της Πιερίας. Είναι ένα θαυμάσιο ευστόμαχο και καταπραυντικό των νεύρων ρόφημα. Ὡς αυτοφυές τό συναντάμε σέ ύψόμετρο άνω των 1.000 μέτρων κι αυτό είναι προϋπόθεση για την καλή ποιότητα όταν τό τσαί καλλιεργείται. Για να πάρου-

*Τοῦ Βύρ. Γ. Σκρουμπή
Γεωπόνου
Κέντρου Γ. Ἐρεῦνης
Β. Ἑλλάδος*

με δηλαδή καλῆς ποιότητος τσαί πρέπει να καλλιεργηθεῖ σέ περιοχές μέ ύψόμετρο τουλάχιστο 1.000 μέτρα. Μέχρι τώρα ὁλόκληρη ἡ παραγωγή χρησιμοποιείται στην ἔσωτερική κατανάλωση, καταβάλλονται δέ προσπάθειες για εξαγωγή.

Τό χαμομήλι. Ἄν και αυτοφύεται σέ πολλά μέρη ἐν τούτοις άρχισε να καλλιεργείται τελευταία κυρίως στην περιοχή του Λαγκαδά. Ἐχει ἀντιφλογιστικές ιδιότητες γιατί περιέχει μιά ὀργανική ἔνωση που λέγεται χαμαζουλένιο και που δέν βρίσκεται σ' ὅλες τίς ποικιλίες του χαμομηλιοῦ. Ἡ παραγωγή του καλύπτει τήν ἔ-

σωτερική κατανάλωση και γίνεται εξαγωγή μικρῆς ποσότητας.

Τό φασκόμηλο. και τό φυτό αυτό ἄν και αυτοφύεται σέ πολλές περιοχές, άρχισε να καλλιεργείται σέ μικρή ἔκταση κυρίως στις περιοχές της Κομοτηνῆς και της Καρδίτσας. Χρησιμοποιείται ὡς ἀφέψημα και προορίζεται για εξαγωγή.

Ἄλλα φυτά. Ἄλλα ἐπίσης φυτά που άρχισαν να καλλιεργούνται σέ μικρές ἐκτάσεις είναι τό δενδρολίβανο και τό μελισσόχορτο που είναι πολυετή φυτά και ἡ παραγωγή τους προορίζεται για εξαγωγή.

Οἱ δοκιμαστικές καλλιέργειες που ἔγιναν ἔδειξαν ὅτι οἱ προοπτικές για τήν καλλιέργειά τους είναι πολύ καλές.

Πιστεύουμε ὅτι στό μέλλον ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρωματικῶν φυτῶν θά ἐπεκταθεῖ, ἀνάλογα μέ τή ζήτηση, και σ' ἄλλα ἀρωματικά φυτά. Ἡ μεταπήδηση αὐτή ἀπό τήν αυτοφυή στην καλλιεργούμενη κατάσταση δημιουργεῖ ὀρισμένα προβλήματα κυρίως προσαρμογῆς και καλλιέργειας (ἐποχή σποράς, λίπανση, ζιζανιοκτονία κλπ.) που πρέπει να μελετηθοῦν ἀπό τήν ἔρευνα που ἔγινε μέ τή ρίγανη, τό χαμομήλι και τό τσαί του βουνοῦ.

Προϊόντα ἀρωματικῶν φυτῶν. Τά προϊόντα που παίρνουμε ἀπό τά ἀρωματικά φυτά είναι οἱ ξηρές δρόγες και τά αἰθέρια ἔλαια.

1. Ξηρές δρόγες. Είναι τά ἀποξηραμένα φύλλα, ἄνθη και βλαστοί τῶν διαφόρων ἀρωματικῶν φυτῶν που χρησιμοποιούνται

κρίως ως άφύημα, όπως τό τσάϊ του βουνού, τό χαμομήλι, ή μέντα και άλλα. Ή ξήρανση γίνεται στο χωράφι, σε ύπόστεγα ή σε ειδικά ξηραντήρια. Στο χωράφι ή ξήρανση είναι άπλή, εύκολη, γρήγορη και πολύ οικονομική. Χρειάζεται όμως κάποια προσοχή ώστε να άποφεύγονται ό άποχρωματισμός και τό τρίψιμο του φυτικού ύλικού που καταστρέφουν τήν ποιότητα. Ή ποιότητα επίσης καταστρέφεται άν κατά τή διάρκεια τής άποξηράνσεως βρέξει, γι' αυτό άποφεύγουμε τό κόψιμο των φυτών όταν οι καιρικές συνθήκες είναι άσταθείς και πρόκειται να βρέξει. Στα ύπόστεγα εξάλλου ή άποξηρανση διαρκεί μερικές μέρες. Είναι περισσότερο δαπανηρή από εκείνη που γίνεται στο χωράφι αλλά ή ποιότητα των προϊόντων είναι πολύ καλύτερη. Τέλος στα ξηραντήρια ή ξήρανση γίνεται μέσα σε λίγες ώρες και στοιχίζει πολύ. Ή επίσης χρειάζεται έμπειρους τεχνίτες, γιατί άλλωώς τό προϊόν αντί να έχει ώραίο πράσινο χρώμα, γίνεται σκούρο και μειώνεται ή τιμή του.

Σχετικά με τό ποιόν από τους παραπάνω τρεις τρόπους πρέπει να χρησιμοποιούμε στην Ελλάδα, έχουμε τή γνώμη ότι δεν πρέπει να άποφεύγουμε τόν ήλιο που τόσο άφθονα μās δίνει ό Δημιουργός τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ παράλληλα να χρησιμοποιούμε τά ξηραντήρια μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, όπου ή τιμή του προϊόντος είναι μεγάλη και ύπερκαλύπτει τά έξοδα τής ξηράνσεως.

2. Αιθέρια έλαια. Τά αιθέρια έλαια που όπως προαναφέραμε είναι τά κύρια προϊόντα των άρωματικών φυτών, από χημικής πλευράς είναι πολυσύνθετα μίγματα διαφόρων οργανικών ουσιών. Τό χαρακτηριστικό άρωμα κάθε αιθερίου έλαιου είναι ή συνισταμέ-

νη όλων των συστατικών που τό αποτελούν, από τά όποια μερικά παίζουν σπουδαίο ρόλο στον τελικό τόνο του.

Γενικά τά συστατικά των αιθερίων έλαίων διακρίνονται σε δύο ομάδες. Τά μη όξυγονούχα, στα όποια περιλαμβάνονται οι ύδρογονάνθρακες (μονοτερπένια, διτερπένια) και τά όξυγονούχα, όπως είναι οι άλκοόλες, κετόνες, άλδεϋδες, έστερες κλπ. Αντιπροσωπευτικά συστατικά τής πρώτης κατηγορίας δηλαδή των μη όξυγονούχων είναι τό λεμονένιο, τό α και β πινένιο, τό α και β φελλανδρένιο, τό καμφένιο κλπ. Από τά όξυγονούχα συστατικά τά πιο σπουδαία είναι οι άλκοόλες λιναλοόλη, γερανιόλη, κιτρονελλόλη, ροδινόλη, νερόλη, μινθόλη, πουλεγόλη, βορνεόλη, οι άλδεϋδες α και β κιτράλη, ροδινάλη, οι κετόνες μινθόνη, πιπεριτόνη, πουλεγόνη, καρβόνη και καμφορά, οι φαινόλες, θυμόλη, καρβακρόλη, ευγενόλη και καβικόλη, τά οργανικά όξεία βενζοϊκό, φανυλοξικό, σαλικυλικό και κωναμωμικό και οι έστερες όξικός γερανυλιστέρας, όξικός λιναλυλεστέρας και κιτρονελυλεστέρας. Ή υπάρχουν επίσης λακτόνες, διάφορα παράγωγα του φουρανίου και άλλες ουσίες. Από τά παραπάνω συστατικά αυτά που συμβάλλουν στο καλό άρωμα είναι τά όξυγονούχα και κυρίως οι έστερες.

Βιοσύνθεση των αιθερίων έλαίων. Ή σύνθεση χημικών ουσιών που γίνεται από ζωντες οργανισμούς και μέσα σ' αυτούς λέγεται βιοσύνθεση. Ειδικότερα ή βιοσύνθεση των αιθερίων έλαίων είναι μιά σειρά διαφόρων χημικών αντιδράσεων που λαμβάνουν χώρα μέσα στους φυτικούς ιστούς μέχρι τό σχηματισμό του τελικού προϊόντος.

Τό μυστήριο με τό όποιο ό

Δημιουργός του σύμπαντος έκάλυψε πολλές πτυχές τής δημιουργίας του συνεχίζεται ακόμα στο γύρω μας κόσμο παρόλες τις σημειωθείσες τεράστιες προόδους τής έπιστήμης.

Τό φυτικό βασίλειο ύπακούει ίσως σε άνώτερη προσταγή άρνείται μέχρι τώρα να άποκαλύψει πολλά από τά μυστικά του. Ήτοι οι έπιστήμες τής χημείας και βιοχημείας άν και έσημείωσαν άλμωτώδεις εξελίξεις δεν μπόρεσαν να ρίξουν πλήρες φως στο θαύμα του μηχανισμού τής φωτοσυνθέσεως, τήν βιοσύνθεση των χρωστικών, των άλκαλοειδών και των αιθερίων έλαίων. Τήν εξήγηση του τρόπου σχηματισμού των αιθερίων έλαίων στα φυτά, δηλαδή τή βιοσύνθεσή τους προσπαθούν να δώσουν διάφορες θεωρίες. Ήτοι π.χ. αναφέρεται ότι τά διάφορα τερπινικά συστατικά σχηματίζονται από άπλούστερες ουσίες που θεωρούνται ως πρόδρομοι τους, όπως είναι τό Ισοπρένιο, οι άλκοόλες, ή 3-μεθυλοβουτενάλη και ακόμα οι πρωτείνες και ύδατάνθρακες. Άνάλογες είναι και οι θεωρίες ή ύποθέσεις που διατυπώνονται και άφορούν στο σχηματισμό περισσοτέρων συστατικών ενός και του αυτού αιθερίου έλαιου. Ή υπάρχει όλόκληρη άλυσίδα αντιδράσεων μέχρι τό τελικό προϊόν.

Έκτός όμως από τόν τρόπο σχηματισμού των αιθερίων έλαίων άγνωστο είναι επίσης και τό ακριβές τμήμα στο όποιο λαμβάνει χώρα ή σύνθεσή τους. Ήχει παρατηρηθεί ότι ή μεγαλύτερη ποσότητα αιθερίου έλαιου βρίσκεται στα άξητικά και νεαρά όργανα του φυτού. Είναι πάντως γεγονός ότι τά τελικά αιθέρια έλαια βρίσκονται μέσα σε ειδικούς αδένες.

Άλλο πάλι μυστήριο που ύπάρχει στα αιθέρια έλαια είναι ό ρόλος που παίζουν τά φυτά. Τό έ-

ρώτημα αν τα αιθέρια έλαια παρέχουν κάποια προστασία στα φυτά, όπως συμβαίνει με άλλες ουσίες (άμυλο, κυταρίνη κλπ.) παραμένει αναπάντητο. Υπάρχουν κι εδώ διάφοροι υποθέσεις που αποδίδουν σ' αυτό διάφορους ρόλους. Έτσι λένε ότι το άρωμα των λουλουδιών προσελκύει τα διάφορα έντομα κι έτσι επιτυγχάνεται η γονιμοποίηση των έντομοφύλλων φυτών, ενώ απεναντίας τα δύσσομα φυτά αποτρέπουν την εγκατάσταση των εντόμων σ' αυτά. Άλλη υπόθεση λέει ότι προστατεύουν τα φυτά από τις υψηλές θερμοκρασίες και από το ψύχος λόγω της εξατμίσεώς τους.

Παραλαβή των αιθερίων ελαίων. Αφού αναφέραμε λίγα πράγματα για τη χημική σύνθεση, τη βιοσύνθεση και το ρόλο των αιθερίων ελαίων ως δούμε τώρα, πώς παραλαμβάνονται από τα άρωματικά φυτά. Τρεις είναι οι μέθοδοι με τις οποίες παραλαμβάνονται τα αιθέρια έλαια από τα φυτά. Η απόσταξη, ή εκχύλιση και ή μηχανική.

Η απόσταξη υποδιαιρείται σε ύδραπόσταξη, ύδροατμοαπόσταξη και μέ ύδρατμούς.

Η εκχύλιση εξάλλου γίνεται με πτητικούς διαλύτες, με ψυχρό λίπος και μέ θερμό λίπος.

Η μηχανική τέλος γίνεται με σύνθλιψη, μέ απόξεση κλπ.

Απόσταξη. Είναι ή πιό άπλη οικονομική και ευρύτατα χρησιμοποιουμένη μέθοδος παραλαβής των αιθερίων ελαίων από όλα σχεδόν τα φυτά, ιδίως από εκείνα που έχουν μεγάλη φυτική μάζα, όπως είναι ή μέντα, ή λεβάντα κλπ. Το πιό σύγχρονο είδος είναι ή απόσταξη μέ ύδρατμούς που χρειάζεται ειδικό αποστακτικό συγκρότημα, που αποτελείται από τα εξής επί μέρους τμήματα:

1. Ατμολέβητα ή ατμοπαρα-

γωγό.

2. Άμβυκα αποστάξεως.

3. Ψυκτήρα ή συμπυκνωτή.

4. Δοχείο διαχωρισμού.

Τά αποστακτικά συγκροτήματα ανάλογα μέ την τοποθέτηση των διαφόρων τμημάτων τους διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. Μόνιμα ή σταθερά.

2. Ήμικινητά ή ήμιμόνιμα.

3. Κινητά.

Στά μόνιμα όλα τά τμήματα που προαναφέραμε δηλ. ο ατμοπαραγωγός άμβυκας, ο ψυκτήρας και τό δοχείο διαχωρισμού βρίσκονται μονίμως τοποθετημένα σ' ένα υπόστεγο κοντά στον τόπο παραγωγής του φυτικού ύλικού. Πρόκειται για συγκροτήματα που χρησιμοποιούνταν ευρύτατα στο παρελθόν και που σήμερα περιορίζονται γιατί τό κόστος της αποστάξεως είναι μεγάλο.

Στά ήμικινητά, όλα τά τμήματα εκτός από τον άμβυκα που λέγεται CONTAINER είναι μονίμως τοποθετημένα σέ υπόστεγο όπως και στο προηγούμενο είδος. Ο άμβυκας όμως εύρίσκεται σέ τροχοφόρο πλαίσιο και μεταφέρεται στον τόπο όπου βρίσκεται τό φυτικό ύλικό μέ τό όποιο γεμίζει. Μετά τό γέμισμα, επαναφέρεται στο υπόστεγο όπου συνδέεται μέ τον ατμοπαραγωγό και τον ψυκτήρα και αρχίζει ή απόσταξη.

Όταν ολοκληρωθει ή απόσταξη, ο άμβυκας αποσυνδέεται και μεταφέρεται πάλι στο χωράφι όπου αδειάζει και ξαναγεμίζει. Για να μή χάνεται χρόνος, τά ήμικινητά συγκροτήματα διαθέτουν 2 ή και περισσότερους άμβυκες και πηγαίνουέρχονται από τό χωράφι στο υπόστεγο.

Τά συγκροτήματα αυτά είναι τά πλέον σύγχρονα και πλεονεκτουδν έναντι των μονίμων, διότι τό φυτικό ύλικό μέντας έρχεται άπ' εύθείας από τό χωράφι στα ύ-

πόλοιπα τμήματα του αποστακτικού συγκροτήματος όποτε μεσολαβεί μία μόνο φόρτωση και ξεφόρτωση και περιορίζονται έτσι τά έξοδα, όσο και οι άπώλειες που παρατηρούνται στη φόρτωση και εκφόρτωση.

Στά κινητά τέλος όλα τά εξαρτήματα βρίσκονται σέ τροχοφόρο πλαίσιο και μπορούν να μεταφέρονται στο χωράφι όπου και γίνεται ή απόσταξη χωρίς να μεσολαβεί μεταφορά του φυτικού ύλικού.

Τά συγκροτήματα αυτά έχουν μικρή δυναμικότητα (1.000 λίτρων συνήθως) γι' αυτό και χρησιμοποιούνται μόνο σέ μικρής εκτάσεως έπιχειρήσεις ή για πειραματικούς σκοπούς.

Επομένως ως συμπέρασμα μπορούμε να πούμε ότι όποιος ενδιαφέρεται να εγκαταστήσει μία σύγχρονη βιομηχανία αποστάξεως αιθερίων ελαίων πρέπει να προτιμήσει τά ήμικινητά συγκροτήματα.

Εκχύλιση. Άλλη μέθοδος παραλαβής των αιθερίων ελαίων είναι ή εκχύλιση. Η μέθοδος αυτή ανάλογα μέ τό τί ύλικό χρησιμοποιείται για την παραλαβή των αιθερίων ελαίων διακρίνεται στα εξής είδη:

α) Έκχύλιση μέ πτητικούς διαλύτες. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται σέ περιπτώσεις που θέλουμε να πάρουμε τά αιθέρια έλαια από άνθη που έχουν μεγάλη άξια όπως είναι τό γιασεμί, ο ύακινθος, ή μιμόζα, τά τριαντάφυλλα, ή βιολέττα κ.ά. Ως ύλικό εκχυλίσεως χρησιμοποιείται τό βενζόλιο, ή αιθυλική άλκοόλη και πρό παντός ο πετρελαιοκός αιθέρας. Για την εκχύλιση χρησιμοποιούνται ειδικά συγκροτήματα που αποτελούνται από τά εξής τμήματα (μέρη):

1. Ατμολέβητα ή ατμοπαρα-

γωγό.

2. Έκχυλιστήρα.

3. Συμπυκνωτή ή εξατμιστή.

4. Συμπυκνωτή ή εξατμιστή νερού.

5. Ψυκτήρα.

6. Δοχείο διαχωρισμού.

7. Δοχεία αποθηκεύσεως του διαλύτου.

Στήν περίπτωση της έκχυλισης δεν υπάρχουν σταθερά, ήμικινητά ή κινητά συγκροτήματα, αλλά σταθερός ή περιστρεφόμενος έκχυλιστήρας. Τα προϊόντα που παίρνουμε με την έκχυλιση είναι: Το σύγκριμα ή κονκρέτα που είναι ήμίρευστο προϊόν και περιέχει εκτός από το αιθέριο έλαιο και άλλες ουσίες που διαλύθηκαν στον διαλυτή (κηριά, λευκώματα, χρωστικές κ.λπ.) και τό απόλυτο ή absolute που είναι τό τελικό προϊόν που παίρνουμε μετά την αφαίρεση των κερών, χρωστικών κλπ.

Αξιολογώντας τους δύο αυτούς τύπους του έκχυλιστήρα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο καλύτερος, οικονομικώτερος και πιο σύγχρονος είναι ο περιστρεφόμενος, γι' αυτό και πρέπει να χρησιμοποιείται στις νέες βιομηχανικές μονάδες.

β) Έκχύλιση με ψυχρό λίπος. Ως διαλυτικό υλικό αντί του πετρελαϊκού αιθέρα χρησιμοποιείται ψυχρό εκλεκτής ποιότητας λίπος που μπαίνει σε ειδικά τελάρα επάνω στο οποίο τοποθετούνται τά άνθη. Ο τρόπος αυτός της έκχυλισης είναι πολύ παλιός και σχεδόν έχει εγκαταληφθεί.

γ) Έκχύλιση με θερμό λίπος. Και ο τρόπος αυτός που χρησιμοποιούνταν παλαιότερα, σχεδόν έχει εγκαταληφθεί.

Μηχανική παραλαβή. Υπάρχουν όρισμένα αιθέρια έλαια που για την παραλαβή τους δεν χρησιμοποιείται ούτε ή από-

σταξη, ούτε ή έκχύλιση αλλά μηχανικά μέσα. Σάν παράδειγμα αναφέρουμε τά αιθέρια έλαια που βρίσκονται στους φλοιούς των καρπών των έσπεριδοειδών. Για την παραλαβή τους χρησιμοποιούνται ειδικά μηχανήματα που αποξίνουν ή διατρυπούν τους φλοιούς από τους οποίους ελευθερώνονται τά αιθέρια έλαια που στη συνέχεια μεταφέρονται με νερό και διαχωρίζονται απ' αυτό με φυγοκεντρική μηχανή.

Άλλη περίπτωση είναι ή παραλαβή των αιθερίων ελαίων από τους ξηρούς καρπούς, όπως τά αμύγδαλα κ.λπ., για τους οποίους χρησιμοποιούνται μηχανήματα που τους συμπιέζουν και τους συνθλίβουν και μοιάζουν με τά κοινά έλαιοτριβεία.

και την εκατοστιαία αναλογία τους. Ο προσδιορισμός αυτός παλαιότερα γινόταν με χημικά μέσα και εκτός που δέν ήταν πολύ ακριβής άπαιτούσε χρόνο και μεγάλη ποσότητα αιθερίου ελαίου.

Σήμερα για την ανάλυση και προσδιορισμό αυτής χρησιμοποιείται ή νέα μέθοδος της αεριουγροχρωματογραφίας. Πρόκειται για μία επαναστατική μέθοδο που χρησιμοποιείται ευρύτατα τά τελευταία χρόνια σε πολλούς τομείς της Χημείας, Βιοχημείας ακόμα και της Ιατρικής. Με τη μέθοδο αυτή αναλύονται σε λίγα λεπτά τά αιθέρια έλαια σε πάρα πολύ μικρές ποσότητες.

Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα. Ως ανακεφαλαίωση των προηγούμενων μο-

Κινητό άποστακτικό συγκρότημα

Ανάλυση των αιθερίων ελαίων. Η ποιότητα των αιθερίων ελαίων παίζει σπουδαίο ρόλο στην τελική διαμόρφωση της αξίας τους και εξαρτάται από τη χημική σύνθεσή τους. Έτσι για να κατατάξουμε ένα αιθέριο έλαιο στην α ή β ποιότητα πρέπει να προσδιορίσουμε τά συστατικά από τά όποια αποτελείται καθώς

ρούμε να πούμε τά εξής:

1. Με τά άρωματικά - φαρμακευτικά φυτά άσχολήθηκαν από αρχαιοτάτων χρόνων όλοι οι γνωστοί τότε λαοί του κόσμου (Αιγύπτιοι, Βαβυλώνιοι, Έλληνες κ.λπ.), ενώ σήμερα υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον γι' αυτά.

Συνέχεια στη σελίδα 127

Η ΠΡΟΨΥΞΗ ΣΤΑ ΡΟΔΑΚΙΝΑ

(Πειραματικά αποτελέσματα)

Όπως είναι γνωστό, πρόψυξη είναι ή τεχνική εκείνη με την οποία έχουμε την ταχεία πτώση της θερμοκρασίας σ' ένα προϊόν. Έφαρμόζεται κυρίως στα πολύ φθαρτά όπωροκτηπευτικά προϊόντα και γίνεται πριν ή μετά τη συσκευασία και τη φόρτωση του προϊόντος στα μέσα μεταφοράς.

Η πρόψυξη πρέπει να γίνεται άμεσα μετά τη συγκομιδή, για να έχουμε άμεση πτώση της θερμοκρασίας του προϊόντος, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την επιβράδυνση της μεταβολικής δραστηριότητας στους καρπούς και παράταση του χρόνου συντήρησης τους. Με την ταχεία πτώση της θερμοκρασίας του προϊόντος έχουμε τα εξής πλεονεκτήματα:

— Παρατείνουμε τη διάρκεια της ζωής των καρπών.

— Έλαττώνονται στο ελάχιστο: ή απώλεια του βάρους, ή μάρανση, οι προσβολές από παθογόνους μικροοργανισμούς κ.ά.

— Το προϊόν παίρνει την επιθυμητή θερμοκρασία για την αρχή της μεταφοράς.

— Αποφεύγεται ή υπερωρίμανση των καρπών μετά τη συλλογή. Μπορούμε συνεπώς να συγκομίζουμε τους καρπούς πιο ώριμους, όποτε θα έχουμε μεγαλύτερο μέγεθος και καλλίτερη ποιότητα.

— Με την άμεση πρόψυξη του προϊόντος δηλαδή άμεσα μετά την παράδοση στα κέντρα συσκευασίας, πρόψυξης και φόρτωσης δίνεται ή δυνατότητα όρθολογιστικής όργάνωσης της όλης έργασίας παραλαβής, συσκευασίας, διακίνησης και καλλίτερη αξιοποίηση του απασχολημένου Έργατικού προσωπικού.

— Τέλος αποφεύγονται οι απώλειες και διατηρείται σταθερή ή ποιότητα του προϊόντος.

Τά συστήματα — τρόποι — πρόψυξης είναι:

- Ψυχρός άερας
- Ψυχρό νερό
- Λεπτός πάγος
- Μέ κενό.

Giuseppe Tonini

Καθηγητής Γ.Π.Σ. Μολώνιας
(Ίνστιτούτο CRIOF)

Βασ. Κουκουργιάννης

Γεωπόνος Π. Έλέγχου

Δ/νσεως Γεωργίας Ήμαθίας

Κάθε μέθοδος πρόψυξης είναι κατάλληλη για όρισμένα μόνον είδη π.χ. ό ψυχρός άερας είναι ακατάλληλος για τά φυλλώδη όπωροκτηπευτικά γιατί προξενεί μάρανση, ενώ είναι κατάλληλη γι' αυτά ή ύδρόψυξη. Αντίθετα για κεράσια, φράουλα, σταφύλια κ.τ.λ., ή ύδρόψυξη είναι ακατάλληλη, διότι τά παραπάνω προϊόντα στο ύγρο περιβάλλον εύκολα προσβάλλονται από παθογόνους μικροοργανισμούς, ενώ είναι κατάλληλη ή πρόψυξη με ψυχρό άερα. Στην Ίταλία, καθώς και στη χώρα μας τό σύστημα της πρόψυξης πού θεσπίσθηκε και είναι διαδεδομένο είναι με την κυκλοφορία ψυχρού άερα στους θαλάμους των ψυγείων.

Οί χρησιμοποιούμενοι θάλαμοι για την πρόψυξη είναι ειδικής κατασκευής θάλαμοι ή θάλαμοι συντήρησης όπωροκτηπευτικών προϊόντων. Σημαντικός αριθμός

ψυγείων στη χώρα μας και στη Ίταλία δέν έχουν ειδικούς θαλάμους πρόψυξης γι' αυτό για να ικανοποιήσουμε τίς ανάγκες σ' περιόδους αίχμης χρησιμοποιούνται για πρόψυξη και οι θάλαμοι συντήρησης με ικανοποιητικά αποτελέσματα. Τά τελευταία χρόνια οι ειδικοί θάλαμοι πρόψυξης αύξηθηκαν σημαντικά στη χώρα μας. Ή παραπάνω βελτίωση είναι ιδιαίτερη συμβολή για την εμφάνιση των καρπών και τη βελτίωση της ποιότητας στις αγορές του ζωτερικού.

Από τίς πιο πάνω διαπιστώσεις προέκυψε τό ενδιαφέρον για την παρούσα έρευνα, πού έχει ά άντικειμενικό σκοπό να προσδιορίσει την επίδραση του χρησιμοποιούμενου συστήματος πρόψυξης στην απώλεια βάρους, τή σκληρότητα της σάρκας, την εμφάνιση και τά ποιοτικά χαρακτηριστικά του προϊόντος.

ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ή έργασία έγινε με την ποιότητα ροδακίνων REDHAVEN, τή οποίας ή συγκομιδή έγινε σέ βελτιστό όριμότητας για έξαγωγή.

Ή μέτρηση της σκληρότητας της σάρκας των καρπών διαπιστώθηκε με πιεσόμετρα τύπου CRIOF, αίχμης 12 Μ.Μ. ό μέσος όρος της σκληρότητας ήταν 5 χλγ. Έγινε ταξινόμηση των καρπών σέ μεγέθη και συσκευάσθηκαν σέ τελλάρα έξαγωγής. Ή θερμοκρασία των ροδακίνων κατά τον χρόνο συγκομιδής — συσκευασίας ήταν 24° Κ.

Οί θέσεις σύγκρισης ήταν:

Α! Μάρτυρας

Μετά τη συσκευασία το προϊόν τοποθετήθηκε σέ θάλαμο

ψυγείου θερμοκρασίας +6° K για παρακολούθηση εικονικής μεταφοράς.

Β! Πρόψυξη με ψυχρό άερα

Τά τελλάρα τής θέσης αὐτῆς μεταφέρθηκαν σέ θάλαμο ψυγείου κυκλοφορίας ψυχροῦ ἄερα (θάλαμος πρόψυξης) θερμοκρασίας +1° K. Μετά τήν πρόψυξη τοῦ προϊόντος (θερμοκρασία σάρκας μέχρι τόν πυρήνα +2° K) μεταφέρθηκαν σέ θάλαμο θερμοκρασίας +6° K γιά παρακολούθηση τῆς εικονικής μεταφοράς.

Γ! Πρόψυξη με ψυχρό νερό (Hydrocooling)

Ἡ πρόψυξη τῶν ροδακίνων ἔγινε μέ νερό θερμοκρασίας +1° K ἔως +2° K.

Ἡ ψύξη τοῦ νεροῦ ἔγινε μέ εἰδικό σύστημα ψύξης σέ μεταλλική λεκάνη ἀπό τήν ὁποία μία φυγόκεντρος ἀντλία τό μετέφερε σ' ἄλλη λεκάνη, ὅπου ἦταν τά ροδάκινα, τά ὁποία ἀφοῦ περιέβρεχε ἐπέστρεφε μέ πτώση στή λεκάνη ψύξης τοῦ νεροῦ.

Μέ τή συνεχή κυκλοφορία τοῦ ψυχροῦ νεροῦ στούς καρπούς γίνεται ἡ πρόψυξη τοῦ προϊόντος (θερμοκρασία 2° K). Μετά τήν πρόψυξη τά τελλάρα μεταφέρθηκαν στό θάλαμο θερμοκρασίας 6° K πρὸς παρακολούθηση τῆς εικονικής μεταφοράς.

Οἱ καρποὶ ὄλων τῶν θέσεων παρέμειναν στόν θάλαμο τῶν 6° K (θερμοκρασία μεταφοράς) γιά 5 μέρες καί 2 μέρες σέ θερμοκρασία 20° K γιά τήν παρακολούθηση τοῦ προϊόντος κατά τόν χρόνο τῆς ἐμπορίας.

Οἱ ἔλεγχοι ἔγιναν τήν 1η, 2α,

3η, 5η καί 7η γιά τήν ἀπώλεια βάρους καί τήν 2α, 3η, 5η, καί 7η γιά τήν σκληρότητα.

Ἐπί τῆς προσδιορισμοῦ τῆς ἀπώλειας βάρους γινότανε πάντοτε στούς αὐτοῦς καρπούς, ἐνῶ τῆς σκληρότητας σέ διαφορετικούς.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ἐπί τῆς πρόψυξης τῶν ροδακίνων εἶναι περίπου 10 ὥρες μέ ψυχρό ἄερα καί 50 λεπτά μέ ψυχρό νερό (πτώση τῆς θερμοκρασίας στούς καρπούς ἀπό τοῦς +24° K στούς +2° K).

Στούς καρπούς πού ἔγινε ἡ ὑδρόψυξη ἡ ἀπώλεια βάρους ἦταν μικρότερη ἀπό ἐκεῖνη πού προψύχθηκαν μέ ψυχρό ἄερα, στούς δέ καρπούς πού δέν ἔγινε πρόψυξη ἡ ἀπώλεια βάρους ἦταν πολύ σημαντική.

Ἀνάλογη συμπεριφορά ἔχουμε καί μέ τή σκληρότητα τῶν καρπῶν. Οἱ καρποὶ πού προψύχθηκαν μέ ψυχρό ἄερα παρέμειναν σκληροί, ἐνῶ οἱ καρποὶ τοῦ μάρτυρα ἦταν σχεδόν μαλακοί. Ὅσον ἀφορᾷ τά ποιοτικά χαρακτηριστικά (ἐξωτερική ἐμφάνιση τῶν καρπῶν, ὀργανοληπτικά χαρακτηριστικά) διαπιστώθηκαν τά παρακάτω:

Οἱ καρποὶ τοῦ μάρτυρα μετά 5 μέρες εικονικής μεταφοράς καί παραμονή 2 μέρες σέ θερμοκρασία 20° K εἶχαν μὴ ἔντονο χρωματισμό (σβησμένος) καί ἐλαφρὴ μάρανση μαλάκωμα. Στή θέση τοῦ ψυχροῦ ἄερα τά παραπάνω μειονεκτήματα ἦταν ἐλάχιστα ἐμφανή.

Στά ροδάκινα πού ἔγινε ὑδρό-

ψυξη ἦταν σχεδόν ὅπως συγκομισθήκαν δηλαδὴ στιλπνός χρωματισμός, τραγανή σάρκα καί θαυμάσια γεύση.

Σέ καμμιά θέση δέν εἶχαμε σήψεις.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀπό τίς δοκιμές — ἔρευνα — προέκυψε ὅπως περιμέναμε ὅτι ἡ πρόψυξη μέ ψυχρό νερό εἶναι ἐκείνη πού δίνει τά καλλίτερα ἀποτελέσματα. Πραγματικά οἱ καρποὶ παρέμειναν τραγανοί, μέ στιλπνό — ἔντονο χρωματισμό. Ἐφ' ὅσον ἡ ὑδρόψυξη ἐφαρμοσθεῖ σέ ἐμπορική κλίμακα ἡ συγκομιδὴ τῶν ροδακίνων θά γίνεται σέ καλλίτερο στάδιο ὠριμότησας γιά ἐξαγωγή. Ἐτσι οἱ καρποὶ θά ἀποκτοῦν καλλίτερο χρῶμα καί θά ἀποκτηθοῦν καλλίτερο ποιοτικὰ χαρακτηριστικά. Μέ τήν ἐφαρμογὴ τῆς ὑδρόψυξης θά ἔχουμε σιγουριά γιά τήν ποιότητα καί τήν φυτοϋγεινή κατάσταση κατά τή μεταφορά τοῦ προϊόντος καί μεγαλύτερη ἀκτίνα ἐμπορίας τοῦ προϊόντος.

Μετά ἀπό ὑπόδειξη μας ἀπό τό 1981 δύο φορεῖς — ἐξαγωγεῖς τοῦ Νομοῦ μας ἐγκατέστησαν σύστημα ὑδρόψυξης καί εἶχαν τά ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Πιστεύουμε πῶς στό μέλλον καί ἄλλοι φορεῖς — ἐξαγωγεῖς ροδακίνων θά ἐγκαταστήσουν τό σύστημα τῆς ὑδρόψυξης.

Σημείωση: Ἡ ἐρευνητικὴ ἐργασία ἔγινε τό ἔτος 1971 στίς ἐγκαταστάσεις τοῦ Ἰνστιτούτου CRIOF τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μπλοκωνία. Πρωτοδημοσιεύθηκε στό περιοδικό NOTIZIARIO DEL CRIUF N. 3 ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1972.

— *Νά προτιμᾷς νά ἀφήσης ὡς μνημεῖον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τήν καλὴ φήμη γιά τήν ἀρετὴ σου παρὰ τὴν εἰκόνα τοῦ σώματός σου (τό ἄγαλμα σου)*

· Ἰσοκράτης

— *Οἱ κακοήθειες εἶναι πάντοτε ἀγνώμονες*

Θερβάντες

— *Μέσ' τήν καρδιά τοῦ ρόδου κρύβεται τό σκουληκι Σαίξπηρ.*

ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΕ ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ ΕΙΔΗ ΣΤΟ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Σύμφωνα με την Νο 294744/7072/13.7.81 Απόφαση του Υπουργού Γεωργίας καθορίστηκαν τὰ προωθούμενα δενδροκομικά είδη και ποικιλίες για όλη την Ελλάδα. Με κοινή απόφαση όμως της Δ/νσεως Γεωργίας Ν. Ημαθίας και της 7ης Γεωτεχνικής Έπιθ/σεως ΑΤΕ Βεροίας καθορίστηκαν ειδικότερα τὰ δενδροκομικά είδη και οι ποικιλίες που προωθούνται και δανειοδοτούνται από τὰ Έγκ/τα της ΑΤΕ, στο Νομό Ημαθίας.

Σύμφωνα λοιπόν με τὸ Κοινό Πρακτικό που υπογράψανε οι παραπάνω υπηρεσίες, οι προωθούμενες ποικιλίες ροδακινιάς και νεκταρινιάς είναι οι παρακάτω.

Α. ΥΠΕΡΠΡΩΙΜΑ ΚΑΙ ΠΡΩΙΜΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΡΟΔΑΚΙΝΑ

1. ROYAL GOLD (Ρουαγιαλ γκόλντ)

Προέρχεται από την Καλιφόρνια και από οφθαλμική μετάλλαξη της SPRINGTIME. Έμπορικά διαδόθηκε από τὸ 1967.

Τὸ δένδρο είναι μέσης ζωρηότητας, με καλή και σταθερή παραγωγή. Οι απαιτήσεις του σε χαμηλές θερμοκρασίες είναι όπως και της SPRINGTIME. (650 ώρες).

Ὁ καρπός είναι μικροῦ μεγέθους σφαιρικό — κωνικός με μαστοειδή απόφυση όπως και της SPRINGTIME. Τὸ βασικό χρώμα της επιδερμίδας είναι έντονο κίτρινο με μεγάλες επιφάνειες από κόκκινο χρώμα. Ἡ σάρκα τοῦ

καρποῦ είναι κίτρινη με λευκές ραβδώσεις. Ἡ άντοχή της σάρκας είναι καλή όπως και ἡ γεύση της. Στήν ώριμανση τοῦ καρποῦ ὁ πυρήνας ἀποσπάται.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: Ὁριμάζει 1-2 ἡμέρες πριν από την SPRINGTIME.

2. SPRINGTIME

(Σπρινκτάϊμ)

Προέρχεται από διασταύρωση που έγινε στην Καλιφόρνια. Έμπορικά διαδόθηκε από τὸ 1953.

Τοῦ Ἀναστασίου Γάλλη Γεωπόνου — Δενδροκόμου ΑΤΕ Βεροίας

Τὸ δένδρο είναι μέσης ζωρηότητας με καλή και σταθερή παραγωγή. Οι απαιτήσεις του σε χαμηλές θερμοκρασίες είναι μέσες (650 ώρες).

Ὁ καρπός είναι μικροῦ μεγέθους σφαιρικοκωνικός με έντονη μαστοειδή απόφυση. Τὸ βασικό χρώμα της επιδερμίδας του είναι κιτρινωπό (κρέμ) με μεγάλα τμήματα κόκκινα. Ἡ σάρκα τοῦ καρποῦ είναι λευκοῦ χρώματος που μερικές φορές γίνεται κόκκινη κάτω από την επιδερμίδα. Ἡ γεύση της είναι πολύ καλή και άρωματώδης και άντέχει στις μεταχειρήσεις. Κατά την ώριμανση τοῦ καρποῦ ὁ πυρήνας δέν ἀποκολλάται.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: Στο Ἴνστιτούτο Φυλλοβόλων Δέν-

δρων Ναούσης ώριμάζει από 6/6.

Είναι τὸ καλύτερο λευκό ροδάκινο μεταξύ τῶν πρωίμων ποικιλιῶν. Λόγω σχετικής άντοχῆς τοῦ καρποῦ στις μεταχειρήσεις και μεταφορῆς χρησιμοποιεῖται για ἔξαγωγή

3. MAYCREST

(Μέϊκρεστ)

Προέρχεται από οφθαλμική μετάλλαξη της SPRINGTIME. Έγινε στην Καλιφόρνια τὸ 1977. Έμπορικά διαδόθηκε από 1977.

Είναι δένδρο ζωηρό με ὑψηλή παραγωγικότητα. Ἐχει μέσες απαιτήσεις σε χαμηλές θερμοκρασίες (μέχρι 750 ώρες).

Ὁ καρπός είναι μέσου μεγέθους, σφαιρικοῦ σχήματος με κίτρινη ἐπιδερμίδα και με πολυποικίλο κόκκινο ἐπίχρωμα. Ἡ σάρκα τοῦ καρποῦ ἔχει κίτρινο χρώμα, καλή γεύση και ἀρκετά ζαχάρι. Κατά την ώριμανση ὁ καρπός γίνεται ἡμικπύρηνος, και ἔχει ἄνθεκτικός στις μεταχειρήσεις και τις μεταφορές.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: Ὁριμάζει 28-30 ἡμέρες πριν από την RED HAVEN (Ρέντ Χάβεν) λαδη στις 6-10/6.

Ἡ ποικιλία αὐτή βρέθηκε από παρακολούθηση στο Ἴνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης.

4. SPRINGCREST

(Σπρίνκρεστ)

Προέρχεται από διασταύρωση που έγινε στην Ἀμερική

Είναι δένδρο ζωηρό και πολύ παραγωγικό. Μάλλον ευαίσθητο στο ωίδιο. Έχει μικρές απαιτήσεις σε χαμηλές θερμοκρασίες (400-600 ώρες).

Ο καρπός είναι μικρού έως μέσου μεγέθους, σφαιροειδούς σχήματος, με κίτρινο βασικό χρώμα και με επίχρωμα κόκκινο λαμπερό στο 80-90% της επιφανείας του. Η σάρκα του είναι κίτρινη μέσης γευστικότητας.

Αντέχει στις μεταχειρήσεις και είναι ευαίσθητος στην σκουριά. Στην ώριμανση είναι ήμικπύρηνος.

ΕΠΟΧΗ ΩΡΙΜΑΝΣΗΣ: Ωριμάζει 12-13 ημέρες πριν από την RED HAVEN.

Είναι ενδιαφέρουσα ποικιλία τόσο για τα άγρονομικά της χαρακτηριστικά όσο και για τα εμπορικά της.

Οι μικρές απαιτήσεις σε χαμηλές θερμοκρασίες την καθιστούν κατάλληλη ακόμη και για τα νοτιότερα μέρη.

4. STARK EARLIBLAZE

(Στάρκ Έαρλιμπλεϊζ)

Προέρχεται από την Καλιφόρνια και από διασταύρωση.

Διαδόθηκε εμπορικά από το έτος 1972.

Τό δένδρο είναι μέσης ζωηρότητας, παραγωγικό. Φαίνεται να αντέχει στις χαμηλές θερμοκρασίες του χειμώνα.

Ο καρπός είναι μέσου μεγέθους, στρογγυλός με κοιλότητα ποδίσκου μέσου βάθους και με μαστοειδή απόφυση αρκετά μεγάλη. Η επιδερμίδα του είναι κίτρινη — πορτοκαλί, σχεδόν σκεπασμένη έξ ολοκλήρου με κόκκινο χρώμα. Η σάρκα του έχει χρώμα κίτρινο — πορτοκαλί πολύ χυμώδης, άρωματική, ήμικπύρηνος. Ο καρπός είναι λίγο ευαίσθητος στην σκουριά και αρκετά ανθεκτικός στις μεταχειρήσεις και τις μεταφορές.

ΕΠΟΧΗ ΩΡΙΜΑΝΣΗΣ: Ωριμάζει 6-10 ημέρες πριν από την RED HAVEN.

Είναι ποικιλία αξιόλογη για την πρωιμότητά της.

5. INDEPENDENCE

Προέρχεται από την Καλι-

φόρνια και από αυ.οεπικονίαση της RED KING.

Εμπορικά διαδόθηκε από το 1965.

Τό δένδρο είναι μέσης ζωηρότητας και παραγωγικό.

Ο καρπός είναι μέσου μεγέθους, έλλειψοειδής με έλαφρά μαστοειδή απόφυση. Τό χρώμα της επιδερμίδας είναι κίτρινο και τό επίχρωμα έντονο λαμπερό κόκκινο χρώμα στο 70-100% της επιφανείας του.

Η σάρκα του είναι κίτρινη, με αρκετή επιφάνεια κόκκινη, υπόξηνη, μέσης γευστικότητας και ύψηλης άντοχής στις μεταχειρήσεις.

ΕΠΟΧΗ ΩΡΙΜΑΝΣΕΩΣ: Ωριμάζει 2-3 ημέρες μετά την RED HAVEN.

Είναι ευαίσθητο στο ωίδιο. Οι καρποί είναι έλαφρώς ευαίσθητοι στην σκουριά.

* * * * *

Στό επόμενο τεύχος θά περιγράψουμε τις προωθούμενες και δανειοδοτούμενες ποικιλίες μηλιάς και άχλαδιάς.

Η ΑΚΤΙΝΙΔΙΑ

Η άκτινιδιά είναι φυτό δίοικο (Υπάρχουν άρσενικά και θηλυκά φυτά). Κατάγεται από την Κίνα. (*Actinidia Chinensis*). Ο καρπός κυκλοφορεί διεθνώς με τό εμπορικό όνομα KIWI (κίβι).

Η Νέα Ζηλανδία (Νότιο Ήμισφαίριο) είναι ή πρώτη χώρα στόν κόσμο που άσχολήθηκε συστηματικά με την άκτινιδιά προπαγάνδισε τούς καρπούς της και δημιούργησε τις πρώτες καλλιεργούμενες ποικιλίες. Σήμερα ή πιό αξιόλογη και κατ' έξοχήν εμπορική ποικιλία, θεωρείται ή μεγαλόκαρπη «HAYWARD (Χείχορντ). Αξιόλογος κλώνος της ποικιλίας αυτής είναι ή «CHICO» (τσικό) που καλλιεργείται στις Ήνωμένες Πολιτείες (Η.Π.Α.).

Η πρώτη χώρα στόν κόσμο που παράγει και έ-

ξάγει καρπούς άκτινιδίων είναι ή Νέα Ζηλανδία. Καλλιεργούνται σήμερα στην χώρα αυτή κάπου 1500 έκτάρια. (1 έκτάριο = 10 στρεμ.) οι περισσότερες είναι παλιές φυτείες. Τό 1980 ή παραγωγή έφθασέ στους 12.000 τόννους. Οι έξαγωγές υπολογίζονται σε 8.600 τόννους.

β) Δεύτερη χώρα έρχεται ή Γαλλία. Καλλιεργούμενη έκταση κάπου 1000 έκτάρια. Εμπορεύσιμοι καρποί περίπου 1000 τ. Σχεδόν όλη ή παραγωγή έξάγεται.

γ) Τρίτη χώρα είναι οι Ήνωμένες Πολιτείες. καλλιεργούμενη έκταση 500 έκτάρια. Η παραγωγή πλησιάζει τούς 1000 τόννους.

δ) Ακολουθούν ή Ίταλία (500 έκτάρια) ή Ίσπανία (250 έκτάρια) ή Ίαπωνία 200 έκτάρια κ.λ.π.

Αίτηση ὀπλαρχηγού Ψαροδήμου

ἀπό σελίδα 94

Ἄννα, μεθ' ἑνός τέκνου της, διε-
τοῦς, αἰχμαλωτίσθη καί διά ξαγο-
ράν αὐτῶν ἐπλήρωσα 17 χιλιάδας
γρόσια τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅπως
τὴν ἀπαλλάξω ἐκ τῶν βρωμερῶν
χειρῶν τῶν Ἀγαρηνῶν...

Ὁ Γ. Χ. Χιονίδης στό ἀναφερόμε-
νο ἄρθρο μεταξύ τῶν ἄλλων γράφει:

«Ἡ πιό ἀξιόλογη πληροφορία
τοῦ Ψαροδήμου εἶναι (σελ. 2-3 τῆς
«ἐκθέσεώς του») ὅτι τὴν ἴδια μέ-
ρα, πού νικήθηκαν τοῦτοι στή Μη-
λιά, ἔπεσε καί ἡ Νάουσα. Συγκε-
κριμένα γράφει: «...εἰς δέ τὴν τε-
λευταίαν, εἰς Μηλιάν, ἐνικήθημεν
παρά πολυαρίθμου τουρκικοῦ
στρατοῦ, τὴν αὐτὴν δέ ἡμέ-
ραν, Ἀπριλίου 4 τοῦ 1822, ἐχαλάσθησαν καί οἱ ὀ-
πλαρχηγοὶ Γέρο Καρατά-
σος καί Ἀγγελῆς Γάτζο-
υ, ὁ δέ Λογοθέτης Ζαφειρ-
ακης καί ὁ υἱός τοῦ Γέρο
Καρατάσου ἐφονεύθησαν».

Ἔτσι, δίνεται ὀριστική λύση
στό ἐρώτημα, πού ὑπῆρχε, γιά τό
πότε ἀκριβῶς ἀλώθηκε ἡ Νάουσα
ἀπό τοὺς Τούρκους, θέμα γιά τό
ὅποιο ὑποστηρίχθηκαν διαφορετι-
κές ἀπόψεις καί ὑπῆρχαν πολλές
ἀμφισβητήσεις.»

Ἱστορικές πηγές γιά τό κρασί

ἀπό σελίδα 97

ἀπού τὴν Ἀραπιά

τί πρᾶγμα δά ψουνήσεις
ἀπού τὴ Νιάουστα;

Παλιό κρασί γυρεύει,
παλιό τρία χρονῶν».

Ἡ ἀμπελοκαλλιέργεια βέ-
βαια δέν ἦταν ἀπό τὴν ἀρχὴ της
μέχρι σήμερα πάντα σέ ἀκμή, πέ-
ρασε καί δύσκολες μέρες. Ἄλλο-
τε ἡ φυλλοξήρα, ἄλλοτε οἱ δυσμε-
νεῖς συγκυρίες τῶν ταραγμένων ἐ-
ποχῶν ἢ ἡ στροφή σέ ἄλλες ἐπι-
κερδέστερες καλλιέργειες ἀπειλη-
σαν τὰ ἀμπέλια μέ ἀφανισμό. Οἱ
Ναουσαῖοι καλλιεργητές ὁμως
κατόρθωσαν μέ ἀγῶνες νά σώ-
σουν καί νά διατηρήσουν τὴν πα-
ραδοσιακὴ ποιότητα τῶν τυπικῶν
κρασιῶν τῆς περιοχῆς.

Ἀρωματικά φυτά

ἀπό σελίδα 121

τόσο τὰ αὐτοφυῆ ὅσο καί τὰ καλ-
λιεργούμενα ἀρωματικά φυτά.

3. Τὰ προϊόντα τῶν ἀρωματι-
κῶν φυτῶν εἶναι οἱ ἀποξηραμένες
δρόγες καί τὰ αἰθέρια ἔλαια.

4. Δέν ἔχει ἀκόμα ἐξηγηθεῖ ἡ
βιοσύνθεση καί ὁ ρόλος τῶν αἰθε-
ρίων ἐλαίων στά φυτά αὐτά.

Θά κλείσουμε τό θέμα μέ μιὰ
διαπίστωση - πρόταση.

Ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἀρωμα-
τικῶν φυτῶν, ἐνῶ δέν παρουσιάζει
προβλήματα στήν καλλιέργεια,
ἀντιμετωπίζει ἕνα μοναδικό καί
σοβαρό πρόβλημα, τὴν ἐμπορία
τῶν προϊόντων τους.

Αὐτό μπορεῖ ν' ἀντιμετωπι-
στεῖ μέ τὴ δημιουργία σοβαρῶν
καί υγιῶν φορέων, πού παισιού-
μενοι μέ εἰδικευμένο προσωπικό
θά μποροῦν νά συγκεντρῶνουν
καί διακινοῦν ὅλες τίς ποσότητες
πού θά τοὺς παραδίδουν οἱ παρα-
γωγοὶ σέ τιμές προκαθορισμένες.
Ἔτσι μόνο θά μπορέσει ν' ἀνα-
πτυχθεῖ ὁ κλάδος αὐτός πρὸς τό
συμφέρον τῶν γεωργῶν ἀλλά καί
τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΣΑΠΑΚΙΔΟΥ

ΑΤΙΤΛΟ

Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος
ἦταν μιὰ ἀπλή
πατιτούρα
τό περίγραμμά του
ἀκρογιάλι στό χάρτη
καί τρεῖς τέσσερις
τελεῖες μέ τίς σημαντικότερες
πόλεις στήν καρδιά.

Η ΜΑΜΑ ΜΟΥ

Τὰ μάτια της ἦταν
σάν τοῦ μοσχαριοῦ
τά δικά μου σάν
τοῦ τυφλοπόντικα.

Η ΕΠΟΧΗ ΜΟΥ

Τούτη εἶναι ἐποχὴ χωρὶς μεγάλους
Κάποτε ἦταν συνήθεια νά βγαίνουν
σάν τὰ ἀγγουράκια καί νά γίνεται
κάποια ἱστορία γιά νά τὴ λένε τὰ
βράδια
μά εὐτυχῶς πέρασε κι αὐτό.

Παράκληση θερμὴ νά μᾶς
γνωρίζετε ἐγκαίρως τὴν ἀλλαγὴ
τῆς διευθύνσεώς σας, ὥστε νά μὴ
χάνονται τὰ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ
μας στήν παλιά σας διεύθυνση.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Π	Ε	Ρ	Δ	Ι	Κ	Α	Ρ	Η	Σ
2	Α	Λ	Η	Β	Α	Ρ	Α	Κ	Ι	
3	Π	Ε	Ν	Α	Μ	Α	Μ	Α	Ν	
4	Α	Ν	Α	Ν	Ι	Α	Α	Ρ	Ι	
5	Ρ	Η	Α	Κ	Α	Ν	Ι	Α		
6	Α	Γ	Α	Λ	Τ	Α				
7	Ν	Τ	Ο	Υ	Ρ	Λ	Ι	Α	Λ	
8	Τ	Ο	Υ	Σ	Ι	Α	Ν	Ω	Ε	
9	Ο	Υ	Ρ	Α	Σ	Β	Η	Ρ	Σ	
10	Σ	Τ	Ο	Υ	Μ	Π	Α	Ν	Ο	Ι
11	Α	Υ	Ρ	Α	Η	Λ	Λ	Α		
12	Ν	Ν	Ο	Μ	Σ	Τ	Ο			
13	Α	Ν	Ι	Σ	Α	Ν	Ι	Σ		

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΠΑΤΡΙΔΑ (Πρώτη εμφάνιση τῆς Α.Ερ.Θ.Ο.Ν.)

Ευχάριστο πέρα γιά πέρα ήταν τό ξιάφνιασμα τῶν θεατῶν πού παρακολούθησαν τήν περασμένη Κυριακή τήν πρώτη εμφάνιση τῆς Ἀνεξάρτητης Θεατρικῆς Ὁμάδας Νάουσας...

...Ὁ κ. Χρ. Μπατατζῆς πού ἀνέλαβε ὄλο τό βάρος τῆς δημιουργίας τῆς ομάδας καί τῆς παρουσίας τοῦ ἔργου κατάφερε νά δώσει τό «κάτι ἄλλο» πού δέν μπορούσε κανεῖς νά περιμένει στήν ἐπαρχία...

...Οἱ «Ἀθλητές» μέχρι τώρα δέν ἀνέβηκαν σέ καθιερωμένο θέατρο. Ἐτσι ὁ κ. Μπατατζῆς δέν εἶχε ἐπιρροές. Ἐκανε μία καθαρή δική του δουλειά, πού δέν ἔχει νά ζηλέψει τίποτε ἀπό κανένα, καίτοι πάλαιγε μέ χίλιες δυό δυσκολίες. Ἐπρεπε νά βρεθοῦν χρήματα καί ἄνθρωποι. Ἐγιναν «ἐσωτερικά δάνεια» καί ἐπιστρατεῦθηκαν ἐκεῖνοι πού εἶχαν μεράκι κι ἄς μήν εἶχαν οἱ περισσότεροι καμιά προηγούμενη σχέση μέ θέατρο. Ἐργάτες, ὑπάλληλοι, ἀγρότες, κάθε καρυδιάς καρύδι πού λέμε. Αὐτό ἴσως ἦταν καί ἓνα στοιχεῖο ἐπιτυχίας...

... Ἄλλη ἀποκάλυψη ἦταν ὁ Τάκης Ρίζος πού μελοποίησε καί τραγούδησε τά τραγούδια τοῦ ἔργου. Ὅσοι τάκουσαν εἶχαν τήν ἐντύπωση ὅτι ὀφείλονταν σέ κάποιο γνωστό συνθέτη. Κοντά του ὁ ντραμίστας Γ. Ὀρδουλίδης. Ἐκπληξή καί ἡ σκηνογραφία πού εἶναι συλλογική ἐργασία τοῦ Γιώργου Τσιμπλιαρίδη, Φάνη Χρυσοχόου, Κώστα Ζιάγκαλου, Χάρη Ἀδαμίδη, Τάκη Καλούλη καί Γιώργου Θανασούλη. Ἐντυπωσιακή ἡ μουσική ἐπένδυση καί τά ἤχητικά ἐφέ. Κι' ἐδῶ συλλογική

ἐργασία ἀπό τούς Χρ. Μπατατζῆ, Λαζ. Βαρβέρη καί Κ. Παραστατίδη. Καί τό ἐνδυματολογικά ἀπό τίς Ρένα Πωλιανγνωστάκη, Λίνα Μώκιου καί Κλειώ Πετρά, ἐνῶ τό μακιγιάρισμα καί χτένισμα ἔγινε ἀπό τή Δωρ. Φραγκοτσινοῦ.

Ὁ Κωσ Κολ στα «Μακεδονικά Νέα» γράφει:

Ἐντυπωσιακή ὁμολογουμένως ὑπῆρξε ἡ πρώτη παρουσία τῆς Ἀνεξάρτητης Ἐρασιτεχνικῆς Θεατρικῆς Ὁμάδας...

...Κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ ἐμπνευστή καί δημιουργοῦ τῆς ομάδας κ. Χ. Μπατατζῆ, τά ἀγόρια καί τά κορίτσια ἔδωσαν στό μέτρο τῶν δυνατοτήτων τους μία ἐντυπωσιακή, κεφάλτη παράσταση, γεμάτη κίνηση, μουσική, τραγούδια καί εὐαισθησία, βγαλμένα ἀπό ἓνα κείμενο καυστικῆς ἀντιπολεμικῆς καί τραγικῆς συνάμα σάτυρας...

...Γενικά ἡ παράσταση ἦταν τό προϊόν σκληρῆς δουλειᾶς ὁλων τῶν συντελεστῶν της καί ἔδωσε ἐλπίδες γιά παραπέρα δημιουργικό ἔργο στό χώρο τοῦ Ἐρασιτεχνικοῦ θεάτρου...

...Ἐπαιξαν οἱ κ. Παραστατίδης, κ. Ζιάγκαλος, Μελέτης Ἀδαμίδης, Μ. Κιοσές, Χ. Ἀδαμίδης, Τ. Καλούλης, Στ. Ἀτματσιάδης, Τάσος Καπετανάκης, Διαμαντούλα Λεμόνα, Λία Τσακίρη, Κλειώ Πετρά — Μπούσκα, Ἐλσα Τάνου, Γ. Διαμαντίδης, Μαργαρίτα Ζάχου, Ἄντ. Παπαδίκης, Ν. Μάντισιος, Τόλης Τσάτσας, Δεσπ. Κοσμιδου, Ἄλεκ. Κυρᾶνος, Λ. Βαρβέρης, Τ. Ρίσκος, Διογ. Κωστόπουλος, Στ. Παπαδόπουλος, Βέτα Βαρβέρη.

5/81. Ἡ νεοσύστατη ντόπιη ἀνεξάρτητη Ἐρασιτεχνική Ὁμάδα Νάουσας (Α.Ερ.Θ.Ο.Ν.) πραγματοποίησε τήν πρώτη εμφάνιση στήν αἴθουσα τοπικοῦ Θεάτρου μέ τό ἔργο Ἐπιτρατιῆ Καρρά «Οἱ Ἀθλητῆς Ἀθάνατες ἱστορίες ἀγάλων πόλεμο». Ἡ θεατρική ἀπόσταση σημείωσε ἐξαιρετική ἐπιτυχία καί ἀπέσπασε τά θερμά ἐνδιαφέροντα τῶν θεατῶν.

Τοπικός τύπος σχολίασε ἐπιτυχῶς τήν θεατρική παράσταση. Γιά τήν ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Νιάουστας» παρατίθενται μερικά ἀποσπάσματα ἀπό τήν ἐπιγραφή τῶν δύο τοπικῶν ἐφημερίδων.

Ἡ φωνή τῆς Ναούσης σέ διηγηματικό προτοσελίδιο ἀρθρο καί μέ τίτλο «Μία παράσταση ἐκπληξῆς ἀνεξάρτητης Ὁμάδας Νάουσας Α.Ερ.Θ.Ο.Ν.» μένει ἀνεκτίμητος ἀπὸ ἄλλων γράφει:

«ΟΙ ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ» ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

24/5/81 — 30/5/81

Τό χορευτικό συγκρότημα «Γενίτσαροι και μπουλες» τής πόλης μας, ύστερα από πρόσκληση του δημάρχου τής πόλεως Βύρ τής Γαλλίας, Όλιβιά Στίρν Τ. Ύφυπουργού έξωτερικῶν, μετέβη στην πόλη αὐτή, ὅπου ὁ Σύλλογος, στά πλαίσια τοῦ προγράμματός του χόρευε διάφορους τοπικούς χορούς. Τό χορευτικό συγκρότημα ἐντυπωσίασε μέ τούς χορούς του καί καταχειροκροτήθηκε ἀπό τόν κόσμο, πού παρακολουθοῦσε τήν παράσταση.

Τό γκρουπ ἀποτελοῦνταν ἀπό τούς ἐξῆς: (χορευτές, ὀργανοπαίκτες καί συνοδούς τής ἐκδρομῆς) Βασιλείου Σῶτος, Δόδης Γιάννης, Δεληχρήστος Θωμᾶς, Ζαχαράκη Αὐγή, Ζαχαριάδης Γιώργος, Καρβουνιάρη Ἐλένη, Καρβουνιάρης Σπύρος, Κυπρίτη Κατίνα, Κυπρίτης Γιάννης, Κυπρίτης Παντελής, Κουτσοφλιάνος Τάκης, Μαρκοβίτης Γόλης, Μπαίτης Τάκης, Μουραφελῆ Πόπη, Μυλωνᾶς Κώστας, Νέστορας Γιάννης, Οἰκονόμου Ἀλέξανδρος, Παζαρέντης Μιχάλης, Παζαρέντης Τρύφων, Πέιος Πέτρος, Σαρμπίνος Κων/νος, Ταμπακιάρης Κώστας, Ταούλας Γιάννης, Σκοῦπερ Τάκης, Φειδάντης Λάζος, Φειδάντη Σοφία, Χατζηγεωργίου Κων/νος.

— Ἡ ἀγωνία εἶναι ἡ τελευταία πράξις ἑνός δράματος ἢ ἡ πρώτη πράξις ἑνός μυστηρίου

Σέγκκιουρ

Προσέξατε

Οἱ στήλες τῆς «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» εἶναι στήν διάθεση ὄλων τῶν Ναουσαίων καί τῶν φίλων τοῦ περιοδικοῦ.

Οἱ ἀποστελλόμενες γιά δημοσίευση ἐργασίες καί ἄρθρα πρέπει νά εἶναι σύντομες μέ 6 τό πολύ σελίδες γραφομηχανῆς, ἀραιογραμμένες καί νά μὴ ἔχουν δημοσιευθεῖ σέ ἄλλο περιοδικό ἢ ἐφημερίδα.

Παράκληση οἱ ἐργασίες νά γράφονται στήν Δημοτική.

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δέν φέρει καμιά εὐθύνη γιά τίς ἐκφραζόμενες γνώμες τῶν συνεργατῶν τῆς. Ἐργασίες εἴτε δημοσιευθοῦν εἴτε ὄχι δέν ἐπιστρέφονται.

Δεξίωση τῶν νέων μελῶν τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων

Στίς 11 Ἰουνίου ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων Ναούσης «Ἀναστάσιος Μιχαήλ ὁ Λόγιος» δεξιώθηκε τά νέα μέλη του, στήν αἴθουσα τοῦ Τουριστικοῦ Περιπτέρου «ΚΙΟΣΚΙ».

Ἡ ἐκδήλωση ἀρχισε μέ ὁμιλία τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων κ. Ὀδυσσεά Ντινόπουλου, ὁ ὁποῖος, καλοσῶρισε τούς νέους ἀποφοίτους, ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου.

Μετά μίλησε ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν νέων ἀποφοίτων Γιώργος Λιάμπας, ὁ ὁποῖος μεταξύ τῶν ἄλλων ἀνέφερε γιά τή μαθητική ζωή καί γιά τό ἐνδιαφέρον πού ἔδειξαν οἱ καθηγητές καί ἰδιαίτερα ὁ Λυκειάρχης κ. Ἰωάννης Ἀμπατζίδης, γιά τή μόρφωσή τους στά χρόνια πού φοιτοῦσαν.

Κατόπιν πῆρε τό λόγο ὁ Λυκειάρχης κ. Ἰωάν. Ἀμπατζίδης, ὁ ὁποῖος συγκινημένος εὐχαρίστησε τόν ὁμιλητή γιά τά καλά του λόγια. Στήν ἐμπνευσμένη του ὁμιλία ὁ Λυκειάρχης τόνισε, γιά τά προβλήματα πού θά ἀντιμετωπίσουν οἱ νέοι ἀπόφοιτοι στήν κοινωνία καί τέλος εὐχήθηκε στούς νέους ἀπόφοιτους καλή σταδιοδρομία.

— Ἡ συναισθησις τῆς ἀγνοίας εἶναι μεγάλο βῆμα πρὸς τήν γνώση

Χρυσόστομος Ι.

ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΟΥ ΛΑΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ 1980-1981

Ἐπιμέλεια Θωμᾶ Ἀλδάκου

- 1) Ἐκθέσεις Ζωγραφικῆς 10
- 2) Συναυλίες 8
- 3) Θεατρικές παραστάσεις 10
- 4) Ἐκθέσεις χειροτεχνίας 1
- 5) Κινηματογραφικές προβολές 32
- 6) Διαλέξεις 5
- 7) Διαγωνισμοί Παιδικῆς Ζωγραφικῆς 3
- 8) Λογοτεχνικός Διαγωνισμός 1
- 9) Σχολικές γιορτές 10
- 10) Χριστουγεννιάτικες γιορτές τοῦ Δήμου Ναούσης 4
- 11) Ἐκδηλ. ἔσεις διαφόρων Συλλόγων τῆς πόλης μας 25
- 12) Ὁμιλίες - μαθήματα τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ναούσης 29

6. Μονά ή ζυγά;

Κάποιος έχει στό ένα του χέρι ζυγό αριθμό αντικειμένων π.χ. κέρματα και στό άλλο μονό αριθμό. Μπορείτε νά μαντέψτε σέ ποιό χέρι είναι ό ζυγός;

7. Ό πρωτότυπος Δωρητής

Ένας παράξενος μαθηματικός, θέλοντας νά κάνει δώρα σέ πέντε φίλους του, τούς άριθμησε κατά σειρά 1,2,3,4,5 και έδωσε στόν καθένα τους άπό μία μάρκα. Ό μάρκα του πρώτου είχε τόν αριθμό 5 του δεύτερου τόν αριθμό 25 του τρίτου 125 κ.ο.κ.

Σπαζοκεφαλιές

Του Σταύρου Σαμαρά Καθηγήτου

Στή συνέχεια τούς παρουσίασε τά πέντε δώρα του, πού ήσαν άριθμημένα μέ τούς αριθμούς 1,2,3,4,5 και τούς παρακάλεσε νά διαλέξει ό καθένας τους άπό ένα όποιοδήποτε άπό τά 5 δώρα και νά πολλαπλασιάσουν τόν αριθμό

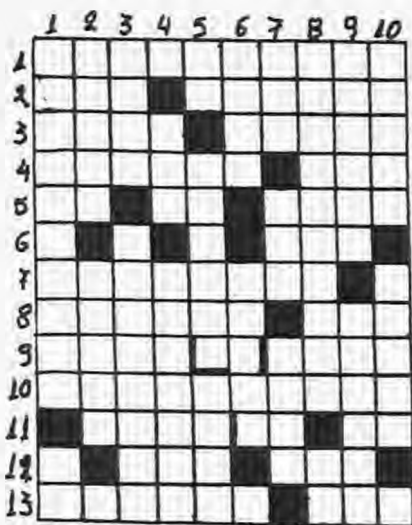
του αντικειμένου πού διάλεξαν μέ τόν αριθμό του αντικειμένου της μάρκας του. Πρόσθεσε τά γινόμενα πού βρήκαν και βρήκε τόν αριθμό 9615 ισχυρίστηκε δέ ότι έτσι μπορεί νά βρει ποιό αντικείμενο διάλεξε ό καθένας. Είναι δυνατό;

8. Τό πρόβλημα του ράφτη

Ένας ράφτης έχει ένα κομμάτι ύφασμα πού έχει μήκος 12 μέτρα και κάθε μέρα κόβει άπ' αυτό 2 μέτρα. Στό τέλος πόσων ήμερών τό κομμάτι θά είναι έντελώς κομμένο;

Οί άπαντήσεις στό έπόμενο

ΝΑΟΥΣΑΙΚΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

Όριζόντια:

1. Ό υπεύθυνος οργανωτής του Μακεδονικού Άγώνα στη Νάουσα
2. Ό Νάουσα έμεινε υπό τήν κατοχή του 1804 — 1812 — Όλικό πού χρύσωσαν, (Χρυσόχαρτο)
3. Γράφουν και μ' αυτή — οι παλιοί θυμούνται της Παναγίας τόν (καθ. αίτ.)
4. Φιλοξενήθηκε ό Άπόστ. Παύλος άπό τόν — όχι πυκνό (άνορθ.)
5. Μισό ρήμα — Τό λέν διπλασια-

ζόμενο τά μωρά (άντ.) — κακή διάθεση.

6. 1.3.1 — Τά ταχυδρομεία μας χωρίς τό Ε
7. Όταν αυτή είναι άνταριασμένη θά βρέξει στη Νάουσα — 30
8. Λένε οι Βλάχοι τό Δημήτρη — Γλύτωσε άπ' τόν κατακλυσμό
9. Έχουν τά ζώα — Δέν πειράζει — Πήγαν οι Μπουδες
10. Τόπος θυσίας πού τιμάται.
11. Θαλασσινός άέρας — μισός ήλιος — είναι σέ κεφάλτα τραγούδια μας.
12. 50 — Όνομα ξενικό — Άρθρο μέ πρόθεση
13. Όχι ίσα — Πόλη της Σερβίας πού γεννήθηκε ό Μ. Κων/νος

Κάθετα:

1. Τοποθεσία της Νάουσας — Διπλασιαζόμενο γίνεται γιαγιά.
2. Όρωίδα της Θ. Σαμαρά — Αυτό.
3. Χαϊδεμένη Κατερίνη — Τό σφάζαν του Άγια — Όγνάτη.
4. Τουρκικά τή μάνα — Λέων Γ ό ... (άνορθόγραφα)
5. 12 — Νησί σέ δικό του πέλαγος — Πρώτη λέξη πού λέν τά μωρά
6. Είδος μαχαιριού — Έχτιζαν σπίτια στη Νάουσα μ' αυτή.
7. Άνδρική προσφώνηση — Άλ-

λοίμονο — Ευρωπαϊκός χορός

8. Όρωας του 1822 (αίτ.) — Δύο σύμφωνα.
9. Μεγάλο δένδρο στις άκρες (μέ άρθρο) — Όργανο μέτρησης του χρόνου.
10. Φτιάχνουν πίττες σ' αυτά — Βρώμικοι στην ψυχή και στό σώμα

Του Δ. Μπάιτση

Ό λύση στην σελίδα 127

★ **«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»** ★
Τό περιοδικό
κάθε Ναουσαίου

ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Δάσκαλος: Πότε εμφανίσθηκαν οι δεινόσαυροι επί της γής;

Γιαννάκης: Οι δεινόσαυροι, κύριε δάσκαλε, εμφανίσθηκαν επί της γής πρό 20.000.000 έτών και 20 ήμερών.

Δάσκαλος: Πώς τό βρήκες Γιαννάκη μέ τόση ακρίβεια;

Γιαννάκης: Μά, κύριε δάσκαλε, σεις δέν μάς είπατε πριν άπό 20 μέρες στό μάθημα ότι οι δεινόσαυροι εμφανίσθηκαν πρό 20.000.000 έτών;

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό μέ χρωματιστές εικόνες
Τί είναι τά κοκκοειδη (ψῶρες) καί πῶς καταπολεμοῦνται
Δέν πρέπει νά λείψει ἀπό κανένα ἀγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορεῖτε νά τό προμηθευτεῖτε ἀπό τά γραφεῖα
τοῦ Ἄγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ

Ἔκδοση συλλόγου «Μπούλες — Γενίτσαροι»

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ

Βασιλέως Κωνσταντίνου (Νέα διεύθυνση)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

